

Halper László

Zenészlegendák II.

Legendás zenészek történetei
az Új Rákfogótól a Kis Rákfogóig

Halper László

Zenészlegendák II.

Legendás zenészek történetei
az Új Rákfogótól a Kis Rákfogóig

FROKK
Budapest, 2014

Készült a Nemzeti Kulturális Alap
támogatásával.

© Halper László, 2014

© FROKK, 2014

ISBN 978 963 12 0184 0

Számomra a jazz mindig is egyfajta érzelemnek, egyfajta szabadságvágynak, egyfajta elvágakozásnak a beteljesülését jelentette.

Ráduly Mihály

A mai napig hiszek a szabad gondolkodásban és abban a szabadságban, hogy ha valakinek van egy jó elképzelése, akkor abból csinálhasson valamit.

Orszáczky „Jackie” Miklós

Én akkor azt hittem, hogy ez a dolgok kezdete...

Babos Gyula

ELŐSZÓ

Ez a című könyv bizonyos értelemben folytatása a *Zenészlegendák* címmel 2013-ban megjelent kötetnek. Az előbbibe a romazenész társadalom azon kiválóságairól szóló történetek kerültek, aki sajnos már nincsenek közöttünk – róluk barátaik, zenésztársaik, rokonaik meséltek. Annak a generációnak a fiatalsága a második világháború és az azt követő ötvenes évek viszontagságos időszakán ívelt keresztül.

Ennek a könyvnek a gerincét a hetvenes évek két meghatározó jazz-zenekara, a Rákfogó és a Kis Rákfogó adja, az e két zenekarban játszó muzsikusok mesélik el életüket, pályafutásuk legfontosabb emlékeit.

Amiben nagyon más ez a kötet az előzőhöz képest, hogy a könyvben szereplő zenészekkel személyesen beszélgettem, és többjükkel játszhatam is életem során.

ORSZÁCZKY „JACKIE” MIKLÓS

1948–2008. Basszusgítár- és énekművész, zeneszerző, hangszerelő. 2006-ban a Magyar Köztársasági Érdemrend lovagkeresztjével kitüntették ki. Sydneyben az emlékére rendezett koncertre annyian szerettek volna bejutni, hogy a rengeteg kint rekedt rajongót a rendőrség oszlatta, mert közlekedési dugó alakult ki. A MÜPÁ-ban 60. születésnapjára rendezett nagyszabású koncerten már nem tudott részt venni.

Arra szeretnélek kérni, hogy a gyerekkorodról, a családdodról mesélj.

Tudod, a gyerekkorról az ember sokszor úgy érzi, hogy mennyire messze van, milyen sok idő elmúlt azóta, de tulajdonképpen olyan, mintha tegnap lett volna. A Józsefváros kellős közepébe kerültem úgy kétéves koromban. Kőbányán születtem, a kőbányai kórházban, de a család beköltözött a VIII. kerületbe, a Korányi Sándor utca 28-ba. Erre az utcára úgy emlékszem vissza, hogy tele volt élettel. A szomszédunkban volt egy lovas kocsis szállító, ezért a lovas kocsik egész nap húztak le és föl. Négy-öt éves koromban sokat rongyfociztunk az utcán, mert akkor még lehetett, nem volt ilyen

forgalom. Általában egyérintőztünk. Azóta már megemelkedett a talajszint, manapság már nem lehet ott egyérintőzni, mert a labda fölugrik a járdára. Úgyhogy mostanában nem is nagyon egyérintőzünk.

A zene hogy jött az életedbe, volt esetleg zenész a családban?

Zenész nem volt, de anyám nagyon szépen énekel. Mai napig emlékszem, hogy tanított minket azokra a dolgokra, amiket ő ismert. Ebbe persze sok minden beleesett az akkori slágerektől a népdalokig. Emellett nagyon jól táncolt, szerette a charlestont. Amikor buli volt nálunk, elővették ezeket a 78-as fordulatú lemezeket, és ezekre táncoltak. A kedvencem a *Banana* című szám volt. Apukám szertett zongorázni, és ahhoz képest, hogy műszerézmester volt, nagyon szépen játszott klasszikus darabokat. Ötéves koromban elvittek a zeneiskolába, hogy tanuljak valamilyen hangszert. Akkor ez Magyarországon szokás volt, a világ többi részén ez nem ennyire jellemző. Szóval elvittek a szomszédos iskolába Zelinkánéhoz, és mindjárt felvettek hegedűre és zongorára.

Kik hatottak még a zenei ízlésedre?

Az ötvenes évek elején a nagybátyám, aki szintén ott lakott, járt zenés szórakozóhelyekre. '56 után, amikor egy kicsit megváltozott a helyzet, ez a

nagybátyám elkezdett hazahozni lemezeket, így hallottam először például Elvis Presley *All shook up* című számát, amitől egyből elájultam. A nagy srácok a sarkon elkezdtek rongylábazni, ami abban az időben nagy szám volt. De hallgattunk Otis Reddinget is, és más fekete muzsikusokat, akik az igazi „lélek”-zenét, a gospelt játszották. Ez éppolyan szívhez szóló volt, mint amikor meghallgatsz egy parasztnénit énekelni. Emellett az iskolában klasszikus zenét tanultam, negyedikes koromban már második hegedűs voltam a Dugonics utcai iskola zenekarában. Persze az iskolai énekkarban is mindig benne voltam. A környéken nagyon sok fiatal tehetséges roma muzsikus volt. Előfordult, hogy valamelyikük bejött a hegedűvel, még nyolcéves sem volt, én meg már tizenkettő, és kétszer úgy hegedült, mint én. Ezért fontos a családi hagyomány. Jó, ha valaki olyan családba születik, ahol belenő a zenébe. Így ismerem meg Lakatos „Bögöly” Bélát, akinek az apja, Nyuszi bácsi az akkori legjobb roma nagybögős volt, mások szerint is. Bögöly nálam úgy két évvel fiatalabb, úgy tíz-tizenkét évesek lehettünk, amikor találkoztunk. Őt a dobolás érdekelte. Szobakonyhás lakásuk volt. Az apja, Nyuszi bácsi ült a konyhában, a mamája főzött, mi meg a szobában zenét hallgattunk. Azt hiszem, valamelyik Beatles-számot hallgattuk, Nyuszi bácsi meg mondta az akkordokat. Nekünk, kis gyerekeknek ez nagyon nagy dolog volt, hogy ő ezeket csak úgy meghallja.

Mikor kezdtél rockzenét játszani?

Amikor hatodikos lehettem, Cserba Miklós volt a padtársam, aki szintén benne volt az iskolai kórusban. Vele rájöttünk, hogy nagyon jól tudunk együtt énekelni kétszólamú dolgokat. Gyakoroltunk a folyosón a szünetben, időnként az órák alatt is. Volt egy tanárunk, a „Boxos”, aki matekot tanított. Az ő óráján is énekeltünk, mert lehetett. Ilyenkor ő mögénk állt, meghallgatta, amit énekelünk, majd a bicskája nyelével kokit adott. Először talán a Cserba Miki szerzett egy akusztikus gitárt, aztán én is egyet, és elkezdtünk az iskola hátsó kapujánál kis koncerteket adni a környékbeli srácoknak. Ezeken a kis koncerteken kerültünk össze Bögöllyel. Mondta, hogy ő dobol és énekel. Beszállt, így már hárman énekeltünk. Ehhez csapódott még hozzá később Mogyorósi Laci. Emellett én folyamatosan csináltam a hegedűt és a zongorát. Először a zongora maradt el, mert ha az utcán töltöd az időd nagy részét, a gyakorlásra kevesebb jut. Aztán a hegedű is elmaradt, de ennek is meg volt az oka. Az iskola udvarán csináltak egy jégpályát, és az összes haverom ott korcsolyázott, én meg mentem hegedűórára. Ott hegedültem a korcsolyapálya fölött, a többiek meg néztek engem korcsolyázás közben, és mondták: „Nézd, a Miki ott muzsikál.” Arról nem is beszélve, hogy egy nagyon kedves hegedűtanárnőm volt, aki ha nem gyakoroltam, kikapta kezemből a vonót, és azzal kezdett verni. Na most képzeld el, a srácok néznek

engem korcsolyázás közben, ez meg üti a fejemet a vonóval. Szóval tizennégy éves koromra abba is hagytam a hegedülést. A szüleim szerencsére nem erőltették a dolgot, mert találtam egy másfajta zenét. A zenetanításban szerintem nagyon fontos, hogy a zene élvezetére is maradjon idő. Nagyon kevés az a pedagógus, aki úgy tud tanítani, hogy a gyerekek örömmel tanuljanak. Én megtaláltam az élvezetet ebben a másfajta zenében, amit természetesen az idősebb generáció utált, tehát mi imádtuk, és amiből aztán kinőttek azok a dolgok, amiből később zenekarok lettek. Érdekes, hogy mik voltak azok a zenék, amik ránk hatottak. A rádióban Pernye Andrásnak volt egy műsora, amiben New Orleans-i zongoristákat mutatott be, meg boogie woogie zongoristákat és Mahalia Jackson-tól is játszott néhány számot. Ez azon nyomban nagyon megfogott. Ezek éppolyan zenék voltak, amiket a zenetanárok, sőt az egész politikai felfogás ellenzett. A „nyugatról beszivárgó mótely” – mondták. Édesanyám persze már akkor tudta, hogy ezek jó dolgok. Hallgattuk a Radio Luxemburgot, ami inkább angol zsánerű dolgokat játszott, a Szabad Európát, amin vegyes stílusú zenék voltak, és a Voice of Americát, Willis Conover műsorát. Ez egyfajta tiltott gyümölcsként is hatott, mert akkor a „vasfüggöny” még tényleg létezett. Amik bejutottak, éppolyan csodának számítottak, mint a mamámnak a hűtőszekrény. Ez egy világnézet volt.

Amikor mi elkezdtuk csinálni a saját dolgainkat, ezeket próbáltuk koppintgatni. Így aztán meg

is alakítottuk az első zenekart, amiben Cserba Miki volt, Bögöly, Mogyorósi és jómagam. Később a bátyám is zongorázott ez együttesben, de nem mindig, mert ő egy komoly srác volt. Két évvel volt idősebb nálam, ami abban a korban sokat számít. Egy kicsit merevebben is játszott, mint mi, és csavarogni sem járt velünk. Szóval olyan tizenöt évesek lehettünk, amikor megalakítottuk azt az együttest, amit Új Rákfogónak hívtak. Ez egy sci-fi könyv címe volt, ami nagyon tetszett nekem. Ezzel a zenekarral aztán elkezdtünk próbálni. Cserba a Józsefvárosi pályaudvarnál lakott. A házukban a lépcsőháznak nagyon jó volt az akusztikája, ezért ott próbáltunk. Ugyanakkor persze hangszereket kellett szereznünk. Megbeszéltük, ki min fog játszani. Cserba – mert ő volt a legerőszakosabb – lett a szólógitáros, Bögöly a dobos, Mogyorósi a ritmusgitáros. Valakinek basszusgitározni is kellett, ezt én vállaltam el. Következő lépés az volt, hogy meg kellett csinálni a hangszereket, mert elektromos hangszereink nem voltak. Ilyenek a boltban sem voltak, de miután képen már láttuk ezeket, elmentünk a Mátyás térre a hangszerkészítőhöz, aki kivágta a nyakat, rátette a bundokat, mi pedig húsvágó deszkából kivágtuk a testet. Ezeket összecsavartuk, tekertünk pickupot is, mert akkoriban azt sem lehetett kapni. Hogy erre hogy jöttünk rá, azt nem tudom, de meg tudtuk csinálni. Aztán ezeket bedugtuk a Pacsirta rádióba, és így játszottunk. Az első bulink 1962-ben, a Széchenyi gimnáziumban volt. Ekkor első

gimnazista voltam. Bár lehet, hogy a Cserbával és a Bögöllyel már játszottunk egyszer a Dugonics utcai iskola tornatermében is, de az még nem volt igazi zenekar. Ezen az egy fellépésen több élményt szereztem, mint a több év hegedűtanulás alatt összesen, és a vonóval sem vertek. Ha ilyen élmény lett volna a gyakorlás, akkor annyit gyakoroltam volna, hogy az embertelen.

Az Új Rákfogóval aztán egyre többet játszottatok.

Igen. A zenekar fejlődött. Mindenki azt mondta, hogy az Illés együttest kell meghallgatni. Én az Illést soha életemben nem hallottam élőben, sőt ki nem állhattam, mert nyerték ezeket a *Ki mit tud?*-okat, nagy publicitást kaptak, és énekelték, hogy „fáj, fáj, fáj”. Ami jól szólt – jól szólt, de nekem mégis nagyon fáj valamiért, pedig tényleg jó zenekar volt. Mondták nekünk is, hogy mennyünk a *Ki mit tud?*-ra, de nekem az ilyen verseny-marhaságok sosem hiányoztak. Ezek olyan irányított dolgok voltak, és azokat a mai napig sem szeretem. Manapság a nagy cégek irányítanak, akkor a párt ideológusa. Mindig van irányítás, és én mindig utáltam beállni a sorba. Viszont akkoriiban játszott a Dogs nevű zenekar, ahol Maka Béla basszusgitározott, és nagyon jól. Nekem Maka Béla volt a király. Az egyik koncertjükön elvesztettem az orkáncabátomat, ezért két hétig nem mehettem őket meghallgatni. Azt hiszem, vasárnaponként játszottak.

A másik nagy dolog az volt – kb. tizenöt-tizenhat éves lehettem –, amikor Louis Armstrong itt játszott Magyarországon. Anyám nem akart elengedni, de a bátyámat elengedte, úgyhogy szereztünk még egy jegyet, és én kiszöktem a koncertre. A dixielandet nem nagyon szeretem, de Louis Armstrong valami igazit játszott.

Hogyan lettél profi zenész?

A zenekarral próbáltunk, és aztán úgy alakult a dolog, hogy a bátyám már időközben egy másik, Syncom nevű zenekarban játszott. Ők a Postás klubban játszottak, és a bátyám elhívott oda basszusgitárosnak. Az Új Rákfogót egy kicsit lassú tűzre tettük, amiért a többiek persze nagyon mérgesek voltak. Én úgy éreztem, hogy ez nekem jó, mert minden héten játszottam. Eközben gépipari technikumba jártam, mert édesapám műszerész volt, és azt gondolta, hogy én technikus leszek. A bátyámat elküldték a Kandó Kálmán elektromos iskolába, és úgy gondolták, hogy ő lesz az elektromos szakember, én a technikus, és az egész család olyan boldog lesz, hogy az embertelen. Na de mindegy, szóval játszottunk a Syncommal, és édesapámtól kaptam egy rendes erősítőt.

Bár még a saját készítésű basszusgitárom volt, de már rendszeresen játszottam. Ez ment egy darabig, de úgy éreztem, hogy ez mégse az igazi. A Syncom jó volt, de megvoltak a határai. Nem volt meg benne az a zenei szabadság, amire nekem

szükségem volt. Például megtanultuk az egész Shadows-repertoárt, amiből persze sokat lehetett tanulni, de egy idő után nagyon unalmas volt.

Ezért visszamentem az Új Rákfogóba, újra ösz-szeraktuk a régi zenekart, és akkor már komolyan elkezdtünk ezzel foglalkozni. A bulikon jön rá az ember, hogy hogyan is kell ezt csinálni. Akkor áll össze a dolog, amikor közönség elé kerülsz, és fo-lyamatosan kell produkálni egy műsort, és nem csak egy-két számot játszol. Az Új Rákfogóval meg is írtunk néhány számot: *Kutyaütés egy, Kutya-ütés kettő, Kutyaütés három*. Ezek voltak a fő száma-ink. Aztán már kezdtek beszivárogni hendrixes dolgok is, ez már a hatvanas évek végén volt. Aztán kaptunk egy bulit a Radnóti Miklós Mű-velődési Házban, és ott nyomtuk egy jó évig. Így lett belőlünk zenekar. De semmi sem tart örökké, először kirúgtak a bátyámat, mert nem fért bele a dologba valamilyen oknál fogva, ami persze nagyon nehéz volt. Azóta se szeret, ezzel vége is volt a mi igazi testvéri kapcsolatunknak. Szeren-csére most jól megvagyunk. Ezután elkezdődött a profi zene.

Az iskolából persze kirúgtak, akkor kellett volna érettségizni. Akkor már hetente kétszer-három-szor játszottunk. Reggel fölkaptam a táskát, és az iskola helyett általában a három házzal odébb lakó barátomhoz mentem aludni. Hallgattuk a Sza-bad Európát, és elsörözgettünk. Anyám egyéb-ként mindig azt mondta, hogy én egy utcagyerek vagyok. Két hét elteltével megyek haza úgy kettő

körül, és anyám mondja, hogy most hívta a Szabó tanár úr, nagyon sajnálja, hogy ilyen beteg vagyok, hogy már két hete nem megyek iskolába. Ezután ki is rúgtak az iskolából – azóta sem érettségiztem le –, ami abból a szempontból nagyon jó volt, hogy ha leérettségiztem volna, rögtön katonai szolgálatra vittek volna. A szemem éppenséggel nem jó, de hátországi szolgálatra alkalmas lettem volna. Apám azt mondta, hogy elég volt most már ebből a zenészkedésből, kirúgtak az iskolából, tehát állandó munkahelyet kell találnom. Találtam is egyet, ahol Mogyorósi is dolgozott, az Alföldi Cipőgyár raktárában. Itt dolgoztam három napig. A munka arról szólt, hogy egy csomó dobozt kellett a teherautóról le- és a teherautóra felpakolni. Nem volt valami nehéz munka, közben sakkozunk meg minden, kivéve, hogy volt egy góré, aki mindig előadást tartott arról, hogy a dobozokat hogyan kell levenni meg feltenni, mintha ehhez diploma kellett volna. Három nap elteltével ennek a cipőgyári munkának vége lett, és büszkén mondhatom, hogy ez volt az egyetlen olyan állásom, amikor nem zenészként dolgoztam. Hála Istennek mai napig sem kellett más munkát vállalnom, amire eléggé büszke vagyok, mert akkor nyilván nem lehet olyan rossz, amit csinálok. Ezután már profi zenészként működtem, és a szüleim is elfogadták, hogy ebből fogok megélni. Az Új Rákfónak vége lett, és egy új dolog kezdődött. Mogyorósisival csináltunk egy zenekart, ebbe aztán beszállt a Pataki Laci nevű úriember, aki annak

idején a Liversingben játszott, és elkezdtünk így, trióban játszani. Ebből aztán kialakult valami. Ez úgy '68-'69-ben volt. Pont ekkor jött ez a Syrius-dolog is. Baronitsot kirúgták a zenekarból, mert nem akartak vele zenélni. Övé volt a Syrius név, és volt egy csomó ORI-bulija [Országos Rendezőiroda – a szerk.], Majláth Jenőtől a Záray-Vámosi duóig énekeseket kellett kísérni, meg más ilyen bulik. Ezért kellett neki egy zenekar. Már talált egy dobost, Veszelinovot a Metróból, és Patakit, akit ismert a Liversingből. Pataki mondta neki, hogy Mogyorósival és Orszáczkyval van egy kis zenekara, és vegyen be minket is a bandába. Így aztán ez be is jött, bár igaz, az első dolog az volt, hogy a hajunkat le kellett vágatnunk. Mogyorósi azt mondta, hogy ő ilyen áldozatot nem hoz. Mi egyébként arról dumáltunk, hogy a Syrius egy ismert név, vannak bulik, lesz munkánk, tudunk pénzt keresni, és mi majd belülről megváltoztatjuk, csinálunk belőle valamit. A Syrius egyébként a legcikisebb név volt akkor az országban, ilyen számaik voltak, mint az *Így mulat egy beates magyar úr*. Ezzel a Táncdalfesztiválon valami díjakat is nyertek. Így indult a Syrius.

Ez az átalakítás egy-két év munkája volt. Először Barta Tomi volt a gitáros, vele nyomtunk egy jó évet. Játszottunk szinte mindennap. Még Szlovákiába is mentünk a Záray-Vámosi duóval. Baronitsnak és Halmi Gábornak volt egy nagy kocsija. Halmi vitte a művészeket, és Baronits hozta a zenekart. Azt hiszem, ez volt a nagy pénz a dolog-

ban, mert elvileg a művészek másodosztályú vonatjegyet kaptak, aminek az árát a szállítók rögtön zsebre tették. Akkoriban mindenkit kísértünk, Kovács Katitól kezdve – aki egyébként nagyon jó volt – a legrosszabbakig, még bűvészeket, zsonglőröket is. Ezt nyomtuk egy évig. A fő buli egy szilveszteri műsor volt, ahol az *Ob-la-di ob-la-dát* játszottuk élőben a rádióban. Szóval ez ment egy darabig, de aztán hála Istennek megváltozott a dolog, mert megtaláltuk Ráduly Misit.

Ekkor átalakítottuk a zenekart. Barta elment, talán a Locomotivba, már nem emlékszem pontosan. Misi egy új színt hozott a zenekarba, elkezdtünk olyan dolgokat csinálni, ami belülről jött. Az első ilyen kinyilatkozás a *Szétört álmok* című szvit volt.

Aztán jött a legendás ausztrál út.

A Syriusszal kint voltunk vagy nyolc hónapot. Ott turnéztunk, ami az ausztráloknak abból a szempontból is érdekes volt, hogy akkor volt a vietnami háború, és egy vasfüggöny mögötti zenekar érkezett hozzájuk. Ez épp belefért abba az ideológiai szituációba, ami akkor volt, ugyanis nagyon tiltakoztak a háború ellen. Akkor ott lehetett tiltakozni. Manapság is lehet, gondolom, és ha elegen tiltakoznak, akkor általában hála Istennek vége lesz a háborúnak. Szóval mi ebben az időszakban érkeztünk Ausztráliába, és nagy érdeklődést kellettünk. Egyrészt – amint mondtam – mert vasfüg-

göny mögül érkezünk, és ilyen náluk még nem volt, másrészt mert gitár nélkül játszottunk számokat Jimi Hendrixtől a Led Zeppelinig. Ugyanis rájöttünk az idők folyamán, hogy van, ami gitár nélkül jobban szól. Ez azért volt, mert abban az időben minden gitáros a legnagyobb erősítővel játszott, ami létezett, és az erősítőt addig kihajtva, amíg lehet. Egy gitáros volt az országban, aki nekünk tetszett, ő Babos Gyula volt. Amikor én beléptem a Syriusba, Misinek már haverja volt Babos, aki akkor valahol külföldön dolgozott. Az elképzelés az volt, hogy bevesszük, amikor hazajön, de ez az ausztrál út közbejött, úgyhogy erre nem került sor. Elmentünk gitár nélkül, és nem is hiányzott, mert például a Led Zeppelin gitár nélkül, két szaxofonnal egy érdekes hangzás. Elájultak tőle. Amikor visszajöttünk, akkor már jammeltünk a Babbal, aztán Szakcsi is hazajött, és akkor ez a Rákfogó-ötlet megint előkerült. A Syrius mellett párhuzamosan csináltuk a Rákfogót, ami már nem az Új Rákfogó, csak Rákfogó volt. Ebben Szakcsi, Misi, Kőszegi, Babos és jómagam játszottunk. Ugyanakkor voltak jam session jellegű dolgok, amik eléggé kinőtték magukat a hetvenes évek elején. Ilyenkor harmincan-negyvenen összejöttünk, és tudatosan vagy csak ahogy jött, szabadon játszottunk az embereknek. Általában az elején nem tudtuk, hogy mi lesz a vége, ami egy marha jó dolog, mert a zenészek felszabadultan játszhatnak, és miután jó zenészek jöttek össze, általában mindig kisült a dologból valami jó is. Sajnos

ezeokról nagyon kevés felvétel maradt. Nyilván a Syriusnak is megvolt a maga kifutási ideje, Misi kapott egy ösztöndíjat Bostonba, és a zenekar dolgai nem úgy mentek, ahogy kellett volna. Baronits nem tudott olyan munkákat szerezni, ami előrelépés lett volna, tehát mindig ugyanabban a három egyetemi klubban játszottunk, meg néhány más helyen a városban, például a Bercsényiben. A zenekar a végét járta. Már olyan viták is voltak, hogy a Misivel ne játsszunk a Rákfogóban, szóval a szokásos dolgok, amikor az egyik dolog a másik útjába kerül. Egyszer elmentünk a Rákfogóval Nyugat-Berlinbe játszani, és egész éjszaka vezettünk, hogy hazaérjünk egy Syrius-bulira az Egyetemi Színpadra. Baronits nagyon mérges volt, hogy a hangpróbára nem értünk oda. Azt mondta: „Te Berlinbe mész játszani, amikor itt kellene lenned.” Szóval nagy feszültség volt már a zenekarban, amikor jött egy ajánlat, hogy menjek ki Ausztráliába játszani, ami egy kis kenegetéssel össze is jött. Egy barátom ajánlotta, hogy vegyek egy autómagnót a megfelelő embernek, aki így meg fogja adni az engedélyt a kiutazáshoz. Ez be is jött.

Ez a meghívás egy zenekartól jött?

Igen, a Bakery nevű zenekartól, akikkel kint együtt játszottunk, négy év után azt mondták, hogy nekik az a srác kell basszusgitárosnak a Syriusból. Küldtek papírokat mindenféle indoklással – kulturális csere stb. –, és így végül is összejött a dolog. Én

örültem a lehetőségnek, hogy angol nyelvterületre mehetek, mert úgy gondoltam, az angol nyelv megismerésével az amerikai zene lényegét is jobban meg fogom érteni.

Tehát teljesen hivatalosan mentél ki.

Igen, teljesen hivatalosan.

Milyen stílust játszott ez az ausztrál banda?

Alapvetően rockos dolgokat játszottak, időnként egy kis jazzes beütéssel. Mielőtt én megérkeztem, arról voltak híresek, hogy rockmiséket írtak. Nagy erőszakosan bevitték a templomokba a Marshall erősítőket, és nyomták a shuffle-t. Nagyon jó kis zenekar volt egyébként. Az énekes, amikor én megérkeztem, épp Frank Zappával fejezett be egy turnét. Viszont nem volt meg az együttesben az az igazi egység, hogy merre is menjen a zenekar stílusa. Ezzel a zenekarral elmentünk Perth-be, ami Ausztrália legnyugatibb részén van. A bandában páran onnan jöttek, ezért lekötöttek egy egy hónapos turnét ebben a városban. Ők mind füvet szívtak. Reggel fölkeltek, megcsavarták a füvet, és fölrakták Chick Corea *No Mystery* című lemezét. Mindegyikük ájultozott ezen a lemezen. Ez így ment egy hónapig, legalább százszor meghallgattuk ezt a lemezt, de senki sem vette kezébe a hangszert, hogy akár egy frázist is megnézzen a lemezről. Egy évre rá fel is oszlott a banda.

Amikor a '74-ben megérkeztem Ausztráliába, minden második sarkon volt egy koncert. Manapság csak minden huszadik sarkon van buli. Van egy stílus, amit úgy hívnak, hogy ausrock, ez az ausztrál rock stílus. Ezt játszotta például a The Easybeats, akiknek a *Friday on My Mind* volt a leghíresebb számuk, és az AC/DC, akit mindenki ismer. Az ausztrál íz abból az amerikai stílusból alakult ki, amit olyan fehér zenészek játszottak, akik a feketék zenéjében lévő rockosabb dolgokat vették át. Ilyen volt például a The Band vagy a Doors. Ez az ausrock nagyon nagy dolog volt a hetvenes években.

Először a nyelvet kellett jól megtanulnom. Azért is örültem ennek a lehetőségnek, hogy Ausztráliába mehettem, mert úgy gondoltam, hogy a nyelv megismerésével jobban meg tudom ismerni az amerikai zene múltját is. Később rájöttem, hogy az a zene, amit igazán szeretek, az a rabszolgák zenéje. Ennek a hagyományai egyrészt Afrikából jönnek, de hatott rá az Európai zene is. A bluesból kialakult a jazz, ami annak idején örömuzene volt. Manapság el kell menni az egyetemre, és ott kell tanulni, hogy valaki jazzművész legyen. Amikor egy jazzművész koncertet ad, öltönybe kell öltözni, és be kell ülni az operaházba vagy valami koncertterembe, és mereven figyelni, hogy hány hangot játszik. A jazz elvesztette azt az igazi alap gondolatot, azt a „dzsungát”, azt a „dirty funkot”, amiről igazán szólt.

Mikor kezdte saját produkción dolgozni?

Az első saját lemezemet ott, 1975-ben csináltam *Beramiada* címmel. Ez instrumentális zene volt.

Az első szólólemezed azért volt instrumentális, mert nem akartál angol nyelvterületen angolul énekelni?

Igen, ez is hozzájárult. Én Ausztráliában körülbelül tíz évig nem énekeltem közönség előtt, csak esetleg háttér vokált. Amikor ezt a lemezt csináltam, nagyon hiányzott a Rákfogó, mert bár nyilván jó zenészekkel dolgoztam, de nem volt meg az igazi együttjáték, az a légkör, ami a Rákfogóban megvolt. Hiányzott a csapatmunka. Egy ilyen stílusú zenét játszó zenekart működtetni ott, '75-ben pénzügyi okok miatt lehetetlen volt. Nagy mázlim volt, mert ahol a lemezemet felvettem, épp akkor dolgozott egy amerikai énekesnő, Marcia Hines is, és mindjárt felajánlották, hogy játsszak a lemezén. Ebből a felvételtől kifolyólag megkaptam a zeneigazgatói állást ennél az énekesnőnél, aki a legnagyobb sztár lett Ausztráliában. Vele dolgoztam négy évig, ami anyagilag megalapozta az ottani életemet. A zeneigazgatóság egyébként egy olyan dolog, amiből az anyagiakon kívül semmi hasznod sincs. A publicitás, a siker mind az énekesé. Fölvettünk egy élő lemezt, ahol minden hangszerezést én csináltam, de a lemezre a producort írták ki mint hangszerezőt. Ebből a lemezből eladtak kétszázötvenezer darabot. A hangszerezés

mellett a zenészeket is nekem kellett kiválasztanom. Nagyon jól ment a zenekar. Volt benne hat fúvós, két billentyűs, ritmusszekció, háttérénekesek. Egyszer azt mondja a menedzser, aki egyébként egy nagyon jó srác volt, már legalábbis ami az üzleti fairséget illeti, hogy azt szeretné, ha a zenekar játszana az első részt, és az énekesnő csak a második részben lépne színpadra. Addig mindig voltak előzenekaraink, de ezen a turnén így lett volna. Úgyhogy a zenekarral leültünk, csináltunk egy csomó dolgot, saját számokat is, amiket szerettünk. Még játszottunk is a városban néhány bulit, hogy jól összerázódjunk. Két héttel a turné kezdése előtt fölhívott a menedzser, hogy racionalizálni kell a kiadásokat, a tizenkettőből négytagú zenekart kell csinálni, és majd elvisszünk egy akusztikus gitárost a műsor első feléhez, aki énekel valamit. Ez a gitáros egyébként ma a Little River Band vezetője. Mi a gitárossal azt mondtuk, hogy jó, most a tizenkét tagú zenekarból lett négytagú, zenészenként spóroltok négyszáz dollárt, a lakást stb., mi szeretnénk heti kétszáz dollár extrát. A fizetésem egyébként ötszáz dollár volt. Ő erre nemet mondott. Mi pedig azt mondtuk, hogy akkor köszönjük szépen, és ezzel vége lett a dolognak. Mindegy volt az a négy év, a barátság, ezen a kétszáz dolláron ment szét a dolog.

Ez után saját zenekart alapítottál?

Igen. Összeraktunk egy zenekart, aminek Bland Frenzy (Szelíd őrjöngés) volt a neve. A zenei piac mindig befolyásolja azt, amit a zenész csinál. Olyasmit szeretne játszani, amit az emberek meg is értenek, mert semmi értelme sincs olyat játszani, ami elmegy az emberek feje fölött. Ez a Bland Frenzy egy kicsit ilyen punkos dolog volt, érdekes harmóniákkal és nagyon jó szövegekkel. Két kiváló gitáros volt a zenekarban, akik azóta nagyon híresek lettek. Ez a banda aztán feloszlott, mert nem tudtunk lemezszerződést kötni. Ahogy Van Morrison megmondta: „A zenének lelke van, a zeneiparnak nincs.” Ez egy nagyon jó mondás, ez tényleg így van. A zeneipart nem érdekelte, amit a Bland Frenzy csinált.

A nyolcvanas évek közepén kezdtem érdeklődni James Brown és egyáltalán a funkyzene iránt. James Brown és mások, például a Sly and the Family Stone, The Meters már a hetvenes évek elején olyan dolgokat csináltak, amik fantasztikusak voltak. Ezek nagyon jó évek voltak. Teljesen mindegy volt, ki honnan jött, haver volt mindenki. A funk egy marha jó dolog. A funkból olyan dolgokra jöttem rá, amiről fogalmam sem volt. A funk tulajdonképpen az afroamerikai népzene modernizálása. Mondjuk, New Orleansban elmész a templomba, ott olyan zenét játszanak, hogy leesel a székről. Nekik anyanyelvük ez a zene. Lehet évekig tanulni a kálók [feketéek – a szerk.] zenéjét, de legalább húsz év kell, hogy az ember egyáltalán hozzá tudjon szólni. Ez ugyanígy van a cigányzenében is.

Ekkor alapítottam a Jump Back Jack nevű zenekart, ami a nevét egy James Brown-szám egyik soráról kapta. Itt olyan lüktető groove-ok voltak, hogy nem lehetett ülve hallgatni, táncolni kellett. Ebben a bandában már énekeltem. Később aztán elhatároztuk, hogy csinálunk egy-két teljesen önálló dolgot, függetlenül a James Brown-stílustól. Két zenekar is kinőtt ebből: az Industrial Accident (Üzemi baleset) és a Hungarian Rapsadists (Magyar rapszadisták). Az előbbi inkább zenekari dolog volt kevés énekkel, az utóbbi viszont teljesen az énekre alapult. A szövegek jó része magyarul volt. Ez nagyon érdekes volt, mert a közönség egy szót sem értett belőle, úgy, ahogy mi sem értettük annak idején az angol szövegeket itt, Magyarországon. Például az egyik számunkban benne volt Kossuth. Az ausztrál közönség ezt úgy értette, hogy *ko-sut*, a *shot* meg lövést jelent. Egy csepeli roma gyerek, Somok Sándor – aki amúgy képzőművész – recepteket olvasott föl magyarul a lecsóról, a pörköltről stb. A főzés és a zene két nagyon közel álló dolog. Az igazi jó zene az fortyog. Lassú tűzön tartod, és akkor buborékol. Ez a buborékolás épp az, ami kell, mert ha már kiforr, akkor elfogy a víz. Az is fontos, hogy mennyi só és paprikát teszel bele, ez pont így van a zenében is. Ennek a zenekarnak még az volt az érdekessége, hogy egy pár ausztrál srácból, akik a zenekar körül lógtak, csináltunk egy kórust, úgy húszan voltak. Megtanítottunk nekik pár magyar népdalt meg mozgalmi dalokat, fonetikusán leírtuk nekik a szövegeket.

Néhány koncerten felvittünk a színpadra egy bog-
rácsot meg egy nagy asztalt, amin ők a koncert alatt
ettek, és az volt az utasítás, hogy amikor kedvük
van, énekeljenek el ezekből a dalokból valamit.

*Amikor egy más előadó, mondjuk, James Brown számát
játsszod, az eredeti hangszereléshez ragaszkodsz, vagy
saját hangszerelést írsz?*

Mindig saját hangszerelést írok. Ha van egy szám,
ami tetszik, azt úgy szeretem előadni, ahogy én
érezem, hogy azt elő kéne adni.

Melyik volt a következő fontos zenekarod?

A Gray Suits (Szürke Öltönyök) egy érdekes négy-
tagú zenekar volt, zongora, gitár, basszus, dob.
A koncepció az volt, hogy egy adott számot a
banda egyik fele rendesen játszott, míg a másik
fele rendetlenül. Kicsavartuk a dolgokat. Fontos
zenekar volt még a Grand Masters, amiben már
együtt játszottam Tinával, aki később a privát éle-
temben is társam lett. Aztán magalapítottam az
Orszaczký Budget Orchestra (Olcsó zenekar) nevű
zenekaromat, amiben szintén énekelt Tina.

Mi a mostani zenekarod neve?

Orszaczký Jackie and his friends. Ha nélkülem
játszanak, akkor Jackie Orszaczký's friends, ilyen-
kor csak lélekben vagyok velük.

Miért és hogyan kezdte piccolo basszusgitáron játszani?

Sokat énekelek, és ezzel a hangszerrel – miután egy oktávval magasabbra van hangolva, mint a basszusgitár – jobban tudom kíséreni magam. Ezt a hangszeret egyébként 1988-ban hallottam először Miles Davis zenekarában. Volt egy Ibanez basszusgitárom, amit a cégtől kaptam. Épp nem volt pénzem, ezért el akartam adni. A hangszeren mai napig rajta van az ára, 999 dollár, de háromszáznál többet senki sem akart adni érte. Arra gondoltam, akkor megtartom a hangszeret, veszek egy piccolo húrkészletet, fölrakom rá, és meglátom, mi történik. Elkezdtem vacakolni ezzel, és hirtelen új hangzások jöttek elő. Lehetett akkordokat is játszani rajta. Nem egészen úgy szól, mint egy gitár, kicsit mélyebb tónusú, zengőbb a hangja, mert a húrok sokkal hosszabbak. Most egy olyan triólemezen dolgozom, amin a piccolo mellett basszusgitár és dob lesz. [Ez a lemez 2008-ban jelent meg *Ready to Listen* címmel – a szerk.] Dolgozom egy másik anyagon is a New Orleans-i drámával kapcsolatban, amit a Katrina hurrikán okozott. Egy csomó ember elkerült onnan, akikkel nagyon együtt tudok érezni. New Orleans kultúrája egy nagyon nagy hagyomány. Valószínűleg az lesz a helyzet, hogy felvásárolják a hurrikán által lerombolt területeket, és valami egész más lesz a helyén, ami egy nagyon sajnálatos dolog, mert az egy tradíció.

Úgy tudom, hogy te jártál ott.

Többször is, sőt nagyon jó barátaim vannak ott.

Meg lehet ott találni az a legendát, amit mi New Orleans-ról gondolunk?

A legendákat csak akkor találod meg, ha ismersz valakit. Ez éppen olyan, mint amikor kimész a Teleki térre, és csak magad vagy, anélkül, hogy valakit ismernél ott, akkor megveszed a sajtot meg a paprikát, és semmi különöset nem láatsz. De ha olyannal mész ki, aki ismeri a környezetet, akkor, mondjuk, Bögöllyel találkozol. Ismerni kell a helyi embereket, és ők elvisznek olyan helyekre, ahol a titkok megszületnek. Egy turista sehol sem jut el oda, ahol az igazi dolgok történnek. Nekem nagyon jó barátaim vannak New Orleansban, akik elvittek engem az igazi helyekre.

Megjelent a Széttört álmok szvittel azonos címmel egy könyv a Syrius együttesről. Annak idején valóban széttörték az álmaitok?

Nem is tudom. A Syrius egy nagyon jó együttes volt, nagy élvezet volt ott játszani. Embertelenül éreztük egymást. Ez egy olyan zenei kombináció volt, ami nagyon ritkán fordul elő, ahol négy-öt ember tud folyamatosan kommunikálni és egy zenei nyelvet beszélni. Mindannyian benne voltunk abban a zenei elképzelésben, ami ott meg-

született. De semmi sem tart örökké, a zenekar együtt volt négy-öt évig, és amikor nem úgy jöttek össze a dolgok, akkor nyilvánvalóan egyik erre ment, a másik arra. Ez teljesen természetes. Álmodásokkal voltak, de mindenki más álmot próbált utána megvalósítani, mert azok az álmok nem működtek.

Ha visszagondolsz, érzel amiatt csalódottságot, hogy legalább európai hírnévre nem tett szert ez az együttes?

Ha a hírnév miatt zenél valaki, inkább azon nyomban hagyja abba. Azért zenél az ember, mert jól esik. Mindenki arról beszél, hogy világhírű lehetett volna a zenekar. Ez tény, az lehetett volna, de teljesen mindegy, hogy az lett vagy nem az lett, amit megcsináltunk, azt megcsináltuk, és az ma is megállja a helyét. Ha akkor, '73-ban vagy '74-ben valaki azt mondta volna, hogy tessék, itt egy turné Amerikába vagy Angliába, akkor egy csomó új dolog megszületett volna. De a szituáció nem úgy alakult. Már az is nagy szerencse volt, hogy a Syrius kijutott Ausztráliába. Valaki besétált a klubba, akinek lehetősége volt arra, hogy meghívja a zenekart. Hányszor esik meg ilyen? Mindannyiunknak megváltozott ezzel az élete, és a zenekar is ennek a turnénak köszönhetően szerzett rengeteg tapasztalatot és rutint. Ha ennek lett volna valamilyen folytatása, biztosan együtt maradtunk volna még pár évig. A világhír lényegtelen, a lényeg, hogy a zene szívből jön-e, vagy nem. Ismerek egy

csomó olyan embert, aki nem azért lett világhírű, mert szívből csinálja, hanem mert nagy mellei vannak, vagy nagyon jó cipőt hord, vagy nagyon jó kocsikat vezet, vagy mert vagyonos. Hogyha ezt a világhírt hajszoljuk, akkor az élet értelmét veszti.

Az életem több mint a felét Ausztráliában töltöttem. Szaladnak az évek, és ez így van rendjén. A mi generációnknak egy bizonyos fajta szabadság meg volt engedve. Amit mi csináltunk, természetesen nem fért bele az akkori politikai irányvonalba, nem volt egy támogatott dolog. Ezért nem sikerült rádiófelvételeknek vagy lemezeknek fönmaradniuk. De azért engedték valamilyen formában, hogy dolgozzunk, szerintem ez egy szelepszerű dolog lehetett a fiatalságnak. Kicsit megengedni olyan dolgokat, ami például Kelet-Németországban vagy Csehszlovákiában problémás lett volna.

Miután kikerültél Ausztráliába, volt olyan dolog, amit itthonról másképp képzeltél, amiben csalódtál?

Alapvetően nem csalódtam, mert a mai napig hiszek a szabad gondolkodásban és abban a szabadságban, hogy ha valakinek van egy jó elképzelése, akkor abból csinálhasson valamit.

SZAKCSI LAKATOS BÉLA

1943-ban született, Kossuth- és Liszt Ferenc-díjas zongoraművész és zeneszerző.

Hogyan alakult meg a legendás Rákfogó zenekar?

1971-ben Jávori Vilivel kint voltunk fél évig Amerikában. Én hoztam onnan egy Fender zongorát, aminek a szállítása a repülőn drágább volt, mint maga a zongora. Zoller Attila segített New Yorkban, hogy olcsón megkapjam ezt a hangszeret. Magyarországon nekem volt először Fender zongorám, és én kezdtem először fúziós jazzt játszani. Addig vendéglátóban játszottam, először Magyarországon, majd a Holéczy zenekarral Nyugat-Németországban, és Amerikában is ezt csináltam. Amikor hazajöttem, úgy gondoltam, hogy kiszállok a vendéglátóból, csinállok egy zenekart Jávori Vilivel. New Yorkban akkor már tombolt a fúziós zene, és mi Vilivel ott voltunk a Mahavishnu Orchestra bemutatkozó koncertjén. Akkor a jazzzenészek Chick Coreától kezdve mind ezt játszották. Amikor hazajöttem, én is ilyen zenét akartam játszani. Magyarországon a jazzzenészek azt mondták, hogy tönkretettem a jazzt azzal, hogy fúziós

zenét kezdtem játszani. Nem tettem tönkre, sőt öt-hat év múlva ők is fúziós zenét játszottak.

A Syriust is ugyanezek a hatások érték Ausztráliában. Ők ott élték át ennek az új fúziós zenének az előretörését, és ők is ilyeneket kezdtek játszani. A Syriusszal majdnem egyszerre jöttünk haza, mi Vilivel egy hónappal előbb érkeztünk meg, és megalapítottuk a Rákfogó együttest. Viccesen azt szoktam mondani, hogy mi megelőztük a Syriust, mert amire ők hazaértek, nekünk már volt két koncertünk.

A Rákfogó tagjai úgy jöttek össze, hogy először is én felfedeztem Kathy Horváth Lajost. Egyszer elmentem a József utcába, egy kocsmába ebéd után egy málnát inni – nem alkoholt –, és Lajos ott állt az ajtóban. Megismert engem, bemutatkozott, és mondta, hogy menjünk fel az egyik barátjához, mert hegedülni szeretne nekem. Fel is mentünk, de miután a barátjának az egész családja cimbalmos volt, mondta a fiú Lalinak, hogy nekik nincs hegedűjük. Erre Lali azt mondta, az lehetetlen, hogy az egész lakásban nincs egy hegedű, és elkezdett keresgélni a szekrényekben meg mindenhol. Erre mondta a fiú, hogy ő csak jobban tudja, hogy van-e hegedűjük. De Lali addig keresgélt, hogy az egyik szekrényben az ágyneműhuzatok mögött tényleg talált egy hegedűt. Így aztán elkezdett játszani, később én is leültem zongorázni, és játszottam Lajossal valamit. Miután a Mahavishnu Orchestrában volt hegedű, arra gondoltam, hogy az én zenekaromban is legyen, ezért elhív-

tam őt a Rákfogóba. Még kellett egy gitár és egy basszusgitár.

Jávori Vili mondta nekem, hogy van egy fiatal gitáros, Babos Gyulának hívják. Ők nagyon jó barátok voltak. Mondtam, hogy én még nem halottam róla, és ismeretlen zenészeket nem akarok bevenni a zenekarba. Vili erősködött, hogy fain gyerek, meg minden. Amikor bemutatta nekem, emlékszem, Gyula öltönyben és nyakkendőben volt. Meghallgattam gitározni, és bevettem az együttesbe. Babos meg a Lakatos „Bögöly” Bélát ajánlotta basszusgitározni, és mondta, hogy Bögöly a basszusgitár mellett énekel is. Éneklésben ugyan nem gondolkoztam, de gondoltam, hadd énekeljen. Így összeállt a zenekar: gitár, basszusgitár, hegedű, zongora, dob.

Írtam számokat, elkezdtünk próbálni, és felmerült, hogy mi legyen a zenekar neve. Bögöly mondta, hogy ők régebben csináltak egy Új Rákfogó nevű zenekart Orszáczky Jackie-vel, amiben ő dobolt és Mogyorósi László gitározott. Csodálkoztam, hogy miért hívták a zenekart Új Rákfogónak, amikor ez volt az első ilyen nevű együttes. Bögöly megkérdezett, hogy mit szólnék ahhoz, ha ez a zenekar Rákfogó lenne. Mondtam, jó, legyen Rákfogó.

Jól szólt a zenekar, a gitár és a hegedű uniszónóban játszotta a témákat. Először a Petőfi Sándor utcai klubban léptünk föl, nagy sikerünk volt. A Sirius együttes tagjai eljöttek az egyik koncertünkre, és mondták, hogy ők is ilyen zenében

gondolkodnak. Orszáczky Jackie-nek nagyon megtetszett a zenénk, mert a Syrius inkább a modern popzene felé ment, mi meg inkább a jazz felé. Jackie monda, hogy Ráduly Misivel kedvük lenne velünk játszani. Jávori Vili elment a zenekarból, a helyére Kőszegi Imrét hívtuk. Így kialakult a Rákfogó új felállása. Abból, hogy Jackie és Misi a Rákfogóban is játszott, azért volt probléma, mert a Syrius együttes vezetője, Baronits Zsolt nem nagyon akarta, hogy a zenekarának a frontemberei máshol is játsszanak. De Orszáczky Jackie elég erős egyéniség volt, és azt mondta, hogy majd ők Misivel ezt megoldják. Végül is ez a Rákfogó – Kőszegi Imre, Babos Gyula, Orszáczky Jackie, Ráduly Misi és én – lett igazán híres. '72-től '74-ig játszottunk így együtt. Voltunk Nyugat-Berlinben, ahol pár napig egy jazzklubban játszottunk. De volt koncertünk Kelet-Németországban is. Ennek az volt az érdekessége, hogy oda eredetileg egy dixieland zenekar ment volna. Féltünk is, mert a közönség egy ilyen zenekart várt, és nem tudtuk, minket hogy fogadnak majd. Amit mi játszottunk, az amúgy is egy teljesen új zene volt, nem csak a dixielandhez képest, pláne Kelet-Németországba. Ez a zene annyira megdöbbsentette az embereket, hogy a koncert végén állva tapsoltak.

Mi Ráduly Misivel játszottunk Pegével is, vele 1970-ben voltunk a Montreux-i Jazzfesztiválon, ahol Ráduly Misi megnyerte a legjobb szólistának járó díjat. Ezzel a díjjal az amerikai Berklee jazziskolába szóló ösztöndíj is járt. Ezt az ösztöndíjat nem

volt egyszerű Magyarországról igénybe venni, hosszú időbe telt, amire Misi elintézte, de végül kiment Amerikába. Ezután szaxofon nélkül maradtunk. Volt még egy nagy sikerünk, amikor a Rákfogó kiment a Varsói Jazzfesztiválra. Lengyelországban nagyon erős zenei élet volt, és ma is az van. Azon a fesztiválon mi voltunk a sztárok, mert rajtunk kívül csak Jan Garbarek játszott fúziós zenét. Nagyon nagy sikerünk volt, a televízióban élő adásban adták a koncertünket. Az ottani zenészek a mai napig emlegetik, hogy ott játszott a Rákfogó. Ezután itthon még volt egy pár koncertünk, de aztán Orszáczky Jackie bejelentette, hogy elmegy Ausztráliába. Ezzel a Rákfogó megszűnt.

Érdekes dolog volt, hogy amikor már Jackie is elment, felhívtak az Interkoncerttől, ami akkori-
ban egy állami menedzsmentiroda volt. Két fiúval beszéltem, akik azt mondták, hogy őket érdekelné a zenekar. Hallották, hogy Varsóban milyen sikerünk volt, és azt mondták, szeretnék a Rákfogót Nyugatra menedzselni. Mondtam nekik, hogy ez már tárgytalan, mert megszűnt a zenekar. Erre egy évre ez a két srác is disszidált. Ezután Jávor
Vili visszajött Magyarországra, és mondta, hogy csináljunk megint egy Rákfogót. Lakatos „Bögöly” Béla visszajött basszusgitarozni, Babos maradt a gitáros, és Német Jancsit vettük be szaxofonosnak. A Mini együttes akkor nagyon nagy sztár volt, velük koncerteztünk. Ebben a Rákfogóban aztán lettek zenekari problémák, és nem ment

tovább a dolog. Egy ideig nem is nagyon beszéltem Babossal.

'72-től elkezdtem tanítani a jazztanszakon, ahová Gonda János hívott. Babos Gyula is tanított ott, és egyszer üzent, hogy szeretne velem egy fontos dologról beszélni. Ezen nagyon meglepődtem, hiszen akkor nem voltunk jóban. Ott, az iskolában bementünk egy üres terembe, bezártuk az ajtót, leültünk, és Gyuszi mondta, hogy van egy problémája. Elmondta, hogy szólt neki Erdős Péter, a hanglemezgyár igazgatója, hogy csinálhat egy lemezt. Kérdezte, tudok-e valakit, aki zongorázna az együttesében. Én Füsti Balogh Gábort ajánlottam, mondtam, hogy nagyon jó zongorista, a Kis Rákfogóban játszik. Füsti Balogh Gábor az unokaöcsém volt, őt én vittem bele a jazzbe, én tanítottam jazz-zongorázni. Babos hallgatott egy darabig, majd megkérdezte, hogy nem vállalnám-e inkább én. Nem válaszoltam rögtön, de ő mondta, hogy hagyjuk a régi dolgokat, vállaljam el. Így elvállaltam.

Még a Rákfogó idejében, 1979-ben csináltunk egy lemezt *Figyelem, felvétel – Éjszaka a stúdióban* címmel. Presser meg más rockzenészek szerették a jazzt, és közösen csináltunk egy jazzes lemezt. Dandó Péter „Pipó” basszusgitározott, Kőszegi Imre és Solti Jancsi dobolt, Dész László szaxofonozott, Babos Gyuszi és Karácsony János gitározott, Lerch István, Másik János és én zongoráztunk. Ezután Dész Lászlónak a Dimenzió együttesel is felajánlottak egy lemezt, és Babosnak is.

Babos a Saturnusba Gritz Pétert hívta dobolni, és Dandó Péter „Pipót” basszusgitározni. Gritz Péter egy fiatal, nagyon ügyes dobos volt, jó érzékel tudta játszani azt a zenét, amit elképzeltünk. Amikor összejöttünk próbálni, azon gondolkodtunk, hogy milyen zenét játszunk. Én felvettem, hogy játszunk cigányos zenét. Jó magyar nótákból próbáljunk kiszedegetni dallamokat, és azokat harmonizáljuk meg jazzesen. Ezt a többiek egy kicsit furcsállották, de elfogadták. A Saturnus első lemezén, amit 1980-ban csináltunk, nem minden szám volt ilyen, de pár számban voltak romás, rubátós dallamok. Azóta beszéltünk erről Babossal, és egyetértettünk abban, hogy ha ezt a vonalat továbbvittük volna, az egy teljesen egyéni hangzású zene lehetett volna. Amikor Gritz Péter elment a zenekarból, egy rövid ideig Lakatos „Pecek” Géza jött a helyére, de aztán Kőszegi Imre lett a dobosunk. A *Csigaházak* című lemezt már velevettük föl. Nagy sikere volt az együttesnek, popzenekarokkal együtt turnéztunk. Volt egy tévéfelvételünk, mi játszottunk először, és utánunk Presser Gábor zenekara, az LGT. A műsor végén együtt játszottunk Presser Gáborral két zongorán, és aztán a többiek is beszálltak. Ennek olyan nagy sikere volt, hogy abban a hónapban ez volt a legnézettebb műsor. A Saturnusszal egy kicsit más irányba mentünk, mint a Rákfogóval, de ez is jó zene volt. Katona Klárinak is megtetszett a zenekar, és pár zenéssel kiegészülve őt is kísértük. Az egy nagyon jó zenekar volt, Klári büszke is

volt rá. Fogarasi János Hammond orgonázott, én Fender zongoráztam, Solti János dobolt, Babos gitározott, Lakatos „Ablakos” Dezső szaxofonozott, Dandó Péter „Pipó” basszusgitározott.

A Saturnusszal lett volna még egy holland lemezszerződésünk, de az valamiért sajnos nem jött össze. Én közben elkezdtem Amerikába járni, így a zenekar megszűnt.

JÁVORI VILMOS

(1945–2007)

Magyarország egyik vezető jazzdobosa volt. 2001-ben pedagógiai munkájáért Weiner Leó-díjat kapott, 2005-ben a Magyar Köztársasági Érdemrend lovagkeresztjével tüntették ki. A Magyar Jazz Szövetség 2007-ben neki ítélte a Szabó Gábor-díjat.

Hogyan lettél dobos, hogy indult a karriered?

Nekem nagyon könnyű dolgom volt, mert apám, anyám zenész volt, és ami nagyon érdekes, anyám dobos volt. Én úgy nőtem fel, hogy tulajdonképpen már anyám hasában is doboltam. Ott volt a dob az ágyam mellett, azt kellett kerülgetnem, amióta az eszemet tudom. Négy-öt éves koromban már nagyjából ismertem a kottát.

Hol, milyen zenekarban játszott anyukád?

Abban az időben az úgynevezett vendéglátóiparban muzsikált. Nagyon jó zenész volt, így komoly tánczenekarokban játszott. Én el sem tudtam képzelni, hogy más pályát válasszak, vagy más hangszerrel. Azóta sem jutott jobb az eszembe. Később

jártam konziba, aztán elkezdtem jazzelgetni, amit imádtam mindig. Ez egy gyógyíthatatlan betegség, aminek a világon semmi értelme, mert éhen kell halni annak, aki nagyon ragaszkodik ahhoz, hogy jazzt játsszon éjjel-nappal. Én aztán rájöttem, hogy mindent kell muzsikálni. Imádtam dobolni, játszottam operettekben, a televízióban az összes szilveszteri műsorban, kabaréműsorokban. Amik léteztek filmzenék, azokat is mind én doboltam abban az időben. Dolgoztam Turán Lászlóval, aki zseniális zongorista volt. Szakcsival is nagyon sokat dolgoztunk úgy, hogy az öreg Turán vitt minket. Mi még gyerekek voltunk, nagyon szeretett minket, és nagyon sok pénzt kerestünk vele. Nagyon jó volt vele dolgozni, nagyon sokat lehetett tőle tanulni. Aztán játszottam Szabó István Oscar-díjas filmjétől kezdve – amit a Pege Quartettel csináltunk anno – Vukán összes filmzenéjében. Akkor virágzott a magyar filmgyártás, a hatvanas évek végétől a nyolcvanas évek közepéig. Nagyon sok stúdiómunkát is csináltam, a rádióban szinte mindennap bent voltam. Borzasztó sokat dolgoztam, amit persze imádtam, és elhittem, hogy itt egyszer jobb lesz. Hát sajnos nem lett jobb, rendszerváltás ide-oda. Itt a kultúra a 36. rendbe szorult le. Senki sem kíváncsi arra, hogy jó zene legyen. Ez főleg a média tragikus közönségkiszolgálási harcának köszönhető. Az a céljuk, hogy minél jobban alá tudjanak menni a közönség igényének, és minél izléstelenebb dolgokkal jönnek elő. Sajnos ez egy kétélű penge, mert ebből tragédia lesz. Csak a bor-

zalmas zenéken nőnek fel emberek, és nem kapnak információt semmiféle jó muzsikáról. Ez tragikus lesz azoknak, akik ma muzsikát tanulnak, mert nem lesz kinek játszani egy rendes, ép-kézláb zenét. Nekem ez nagyon szívügyem, mert vezetek egy iskolát, és tanítok már nagyon régen. Imádom csinálni, és látom, hogy nagyon nagy baj lesz. Élőzenét nagyon kevés helyen lehet hallani.

A te gyermekkorod ennek pont az ellentéte volt, rengeteg helyen szólt a zene. Kikkel találkoztál az idősebb generációból?

Sokukkal találkoztam, Bacsik Elekkel muzsikáltam is. Ők szinte mind '56-ban disszidáltak, mi viszont sokat utaztunk, én például 1966-tól jártam külföldre. Majdnem az összes fesztiválon, az összes zenekarral én voltam kint. Felváltva csináltuk ezeket az „utazó jazz-cirkuszokat” Kőszegivel. Bécsben, Stockholmban és New Yorkban találkoztam és játszottam sok régi zenésszel. Olyanokkal, mint Zoller Attila, Bacsik Elek. Az öreg Patkánnyal is találkoztam, de vele nem játszottam, mert akkor cigányzenekarral volt kint. 1971 nyarától hat hónapig muzsikáltam a New York-i Emkében Szakcsival. Félóránként váltottuk egymást egy cigányzenekarral, aminek Hosszú Géza volt a primása. Ő nagyon jól hegedült, és nagyon zoral is volt. Olyan erős volt, hogy a manhattani telefonkönyvet, ami nagyon vastag, pusztá kézzel el tudta szakítani.

Milyen volt annak idején belecsöppenni a New York-i zenei életbe?

Nekünk ez borzasztóan nagy dolog volt. Mi abban a tudatban nőttünk fel itt Magyarországon abban az időben, hogy Amerika az egyetlen és utolérhetetlen ebben a műfajban. Ez, azt hiszem, most is így van. A jazz az a zene, amit ott művelnek a legmagasabb fokon. Ott lenni olyan nagy dolog volt nekünk, mint egy gyereknek, aki először életében bekerül egy édességboltba, és bármit ehet. Egyszerűen hihetetlen katarzis volt. Megérkeztünk New Yorkba, és ájuldoztunk szinte mindentől. Amikor New Yorkban sétáltunk, már maga a látvány fantasztikus volt. Hétfőnként volt szabadnapunk, és akkor aztán bevetettük magunkat az összes jazzklubba. Lett rögtön egy csomó barátunk. Akkor már kint élt Jinda György, azaz Sam, ahogy itthon ismerik, és vele is sokat találkoztunk. Bill Evanst rendszeresen elmentünk meghallgatni. Szerintem ő volt a világ egyik legnagyobb zongoristája. Szóval egy fantasztikus zenei életbe csöppentünk bele, ami nekünk hihetetlen volt. Ez a hat hónap olyan volt, mint egy csoda.

Gondoltatok arra, hogy esetleg kint maradtok?

Én nem. Én mindig hazajöttem külföldről, elsősorban a családi tényezők miatt.

Nagyon sok nagy nevű zenekarban játszottál, egyebek közt a Rákfogóban.

A Rákfogót tulajdonképpen még Amerikában alakítottuk meg Bélával, amikor jöttünk haza a repülőn. Először is bevásároltunk, hoztunk színpadi dolgokat. Szakcsi vett egy Fender zongorát és egy Hammond orgonát. Ezek voltak az első ilyen hangszerek Magyarországon. Én vettem egy csodálatos énekberendezést, ami szintén ritkaságszámba ment. Addig borzasztó, összeeszkábált erősítőkön játszottunk. Természetesen vettem egy fantasztikus dobfelszerelést is. Amikor hazaértünk, rögtön összeállt az akkori Rákfogó. Ebben Babos volt benne, Bögöly és később Németh Jancsi. Ez volt az alapcsapat. Ezzel nagyon sokat muzsikáltunk. Abban az időben nagyon sok jazzklub volt, vidéken elsősorban az egyetemeken, főiskolákon, ahol minden héten voltak jazzkoncertek. Pesten a Petőfi Sándor utcában, az Építők Klubjában játszottunk rendszeresen. Az autóból szinte ki se szálltunk, mert hol Debrecenben, hol Miskolcon, hol Nyíregyházán, hol Szombathelyen játszottunk. Föl sem tudom sorolni, mert az összes nagyvárosban az egyetemeken komoly támogatást kaptak a jazzprogramok. Ma az egyetemeken híre-hamva sincs az élőzenének.

Úgy tudom, hogy nagyon szeretsz tanítani.

Most egy kicsit gízdzáskodom. Elmondom, hogy a gyerekek, akik nálam tanulnak, az élvonalban vannak. A dobverseny hét versenyzőjéből öt nálam tanult, természetesen az első három is.

Kik voltak azok a tanárok, akik rád nagy hatással voltak?

Először klasszikus zenét tanultam. Természetesen édesanyámtól tanultam a legtöbbet, aki, ahogy már említettem, dobos volt. Már négy-öt éves koromban megtanított olvasni, és rögtön nagyon jó könyveket adott a kezembe, ami nagyon fontos. Később jártam konziba, de nem voltam az az alkat, aki bírja a gyúródést. Mindig a saját utamat jártam, és nagyon makacs, önfejű voltam. Ez bizonyos fokig nagyon rossz, bizonyos fokig nagyon jó. Így tudtam azt elérni, hogy kitartottam a szakma mellett, és mindent megpróbáltam nagyon jól megcsinálni.

Magánéleted hogyan alakult?

Nagyon hamar megnősültem, huszonhárom éves koromban. Aztán rögtön jött a lányom. Összesen három gyerekem van, közülük kettő Amerikában él.

Mivel foglalkozol mostanában?

Jelenleg az időm nagy részét leköti a tanítás, kicsit kevesebbet muzsikálok. Sokat járok Svájcba és Amerikába, ami nagyon fárasztó a tanítás mellett.

Hetente háromszor vagyok az iskolában, reggel nyolctól este nyolcig. Ez bizony nagyon kemény munka. Hétvégéken próbálok pihenni, regenerálódni. Most van egy zenekarom, amivel szeretnék egy kicsit többet muzsikálni. Még hál' Isten úgy érzem, hogy van hozzá energiám, erőm. Majd ha nagyon megöregszem, csak hallgató leszek.

LAKATOS „BÖGÖLY” BÉLA

Basszusgítár- és énekművész, az Új Rákfogó és a Rákfogó zenekarok alapító tagja.

1950-ben születtem. A zenével általános iskolás koromban kezdtem foglalkozni. Nagyon jó barátommal, Orszáczky Jackie-vel egy iskolába jártunk. Mindketten egy dobozgitárral jártuk az utcákat, és kerestük azokat a kapualjakat, amik elég visszhangot adtak ahhoz, hogy jól szóljon a gitár és az ének. Így kezdődött valahogy, a *Felkelő nap házával*. Én Beatlesen nőttem fel, és mai napig is rettentően nagy tisztelőjük és kedvelőjük vagyok.

Az első zenekar az Új Rákfogó volt, amit szintén Jackie-vel alapítottunk meg, és oszlopos tagjai voltunk. Ebben az együttesben Cserba Miki és Mogyorósi Laci gitározott, Jackie volt a basszusgitaros, jómagam a doboknál közlekedtem. Akkor még arra gondoltunk, hogy kellene egy énekes a zenekarba. Hallottuk, hogy Kőbányán lakik egy srác, aki nagyon jól énekel. Kimentünk meghallgatni, tényleg nagyon jó volt. Ő Deák „Bill” Gyula. Be is vettük volna az együttesbe, de rájöttünk, hogy inkább Jackie-vel mi fogunk énekelni a bandában. Akkoriban rengeteget mászkáltunk Jackie-

vel, és ahová lehetett, be is szálltunk játszani. Az Új Rákfogó később kiegészült Jackie bátyjával, Orszáczly Lacival, aki billentyűzött. 1967-ben az Omegának Szemesen volt az állandó klubja, ahol mi őket helyettesítve léphettünk föl, ezer-ezerkét-száz ember előtt. Egyik alkalommal a szünetben az egyik srác odaadta nekünk a Beatles *Bors Örmester* című új lemezét magnószalagon. Mi meghallgattuk, és a szünet után már játszottunk róla nótákat. Ezzel óriási sikerünk volt. Amikor visszajöttünk Pestre, úgy négy hónapig játszottunk az Eötvös klubban. Az Omega átkerült vasárnapra, mi megkaptuk a szombati bulikat. Ebben az időben sokat játszottunk a Bergendy együttesel a „Kolóniában”, a Golgota utcába. Ez egy hatalmas művelődési ház volt. A Rákfogóval javarészt saját nótákat játszottunk, de Beatles-számok is voltak a repertoárunkon. Jackie és az én énekehangom miatt volt egy kis plusz szaft a zenénkben. Jackie-nek a Steve Winwood-os, nekem a Ray Charles-os nóták feküdtek. Ezért az akkori soul zene már hallatszott a zenekar hangzásán, mert például Otis Reddingtől és a Traffictől is játszottunk egy-egy nótát. Én igazán a bluesos, jazzrockos dolgokat szerettem. Az egész életemben, a szívemben, a lelkemben, mindenben, amit csináltam, a blues mindig ott volt. Én úgy gondolom, hogy aki nem tud bluest játszani, az talán semmi mást sem tud igazán jól játszani. Az Új Rákfogó aztán feloszlott. Cserba Miki az Altantis együttesbe ment, Mogyorósi Radics Béla zenekarába, a Sakk-Mattba. Mi

Jackie-val beszálltunk a Dogs nevű bandába, Jackie basszusgitarozni és énekelni.

A Dogsszal egy alkalommal Dombóvár felé utaztunk. Az egyik helyen, ahol megálltunk, Jackie egy rumos kávéval többet ivott a kelleténél, és valahogy lemaradt, amikor továbbindultunk. Mi meg sajnos nem számoltuk meg, hogy mindnyájan megvagyunk-e. Megérkeztünk Dombóvárra basszusgitáros nélkül. Dobost találtunk, de basszusgitarost nem, így én basszusgitároztam és énekeltem le az estét. Ezután kezemben maradt a basszusgitar, így lettem végül is basszusgitáros.

A családukbán a bőgőzésnek nagy hagyománya van, a házunk „basszusítva” volt, mert a dédnagyapám, a nagyapám és az édesapám, Lakatos Rudolf is bőgős volt. Ők cigányzenészek voltak. Már a dédnagyapámnak is Zerbó volt a beceneve, ez öröklődött tovább a családban.

Későbbiekben széthullott a Dogs, utána négy évig a Bajtala Trióban játszottam. Velük felléptem 1967-ben Cegléden az első magyarországi jazzfesztiválon. Bajtala János nemcsak kiválóan zongorázott, de nagyszerű hangja is volt. Ő kimondottan a Ray Charles-féle bluesos fekete zenét játszotta. Jancsiékkal kimentünk külföldre, Hamburgban a Star Klubban játszottunk egy hónapig. Ők kint maradtak, én hazajöttem, és megalakítottuk a Rákfogó együttest. A zenekar neve nem Új Rákfogó volt, csak Rákfogó. Ebben a zenekarban olyan egyéniségekkel és kiválóságokkal hozott össze a sors, mint Szakcsi Lakatos Béla, Babos

Gyula, Kőszegi Imre, Kathy Horváth Lajos. Ezeknek a muzsikusoknak a profilja határozta meg a zenekar hangzását, ami egy egészen más zenei világ volt, mint amit az előző, Új Rákfogó játszott. A Mahavishnu Orchestrához hasonló, jazzrock hangzású zenét játszottunk. Ez a kvintett két és fél évig működött, és nagyon jó zenei irányba haladt.

Én egy ideig nem használtam becenevet, de amikor nagy ritkán a rádióban vagy a televízióban játszottunk a Rákfogóval, két Lakatos Béla volt az együttesben, Szakcsi és én. Előfordult, hogy felvettük egymás gázsiját. Nagy örömmel el is költöttük, és örültünk, hogy milyen sok pénzt kaptunk. Volt, hogy Szakcsi odajött hozzám, és mondta, hogy fel akarta venni a pénzét, de azt mondták neki, hogy már nincs több pénz, mert mindenki felvette a gázsiját. Kérdezte, hogy mennyi volt a gázsink. Mondom, 3600 forint. „És te mennyit kapsz”, kérdezte tőlem. Mondom: „7200-at, mert én nagyon jó cigány vagyok, és én húzlak benneketek a hátamon.” Persze csak hülyéskedtünk, zrikolódtunk egymással. Ő elkezdte használni a Szakcsi nevet, én pedig így lettem Lakatos „Bögöly” Béla.

1979-ben Jávori Vilivel, Szakcsival és Németh Jancsival ki tudtam volna menni Görögországba játszani egy athéni jazzklubba. Amikor mentünk az útlevelekért az ORI-ba, kijött az irodavezető, és mondta, hogy „gyerekek, van egy kis gond, hiányzik az egyik útlevel”. Kérdeztük, hogy kié

hiányzik. Lakatos Béláé, válaszolta. Kettőnket is így hívtak a bandában, ezért megkérdeztük, melyik Lakatos Béla. Akkor már nagyon rossz érzésem volt, és sajnos talált, én voltam az, aki nem utazhattam. Akkor itt elszakadt a film. A Belügyminisztériumban egy személyi kihallgatáson azt mondták, hogy az én kutazásom közérdeket sért. Erre a mondatra azóta is pontosan emlékszem. Ez az a mondat, amivel nem lehetett vitatkozni. Másnap fölébredtem, és próbáltam valami bandát csinálni. Ezután nem tudtam komoly zenekarba bekerülni, mert ha rám épült egy banda, akkor nem volt utazóképes, mert nekem nem volt útlevelem. Még a szocialista országokba sem utazhattam. Így egyszerűen bezáródott számomra az ajtó. Még csináltam egy blues-zenekart Mogyorósival, amivel két-három hónapig szenvedtünk, de aztán ez sem ment.

Egyik este a kezembe került egy tálca, egy drékó és egy sörnyitó, és a vendéglátóban találtam magam pincérként. Családom lett, gyerekeim születtek, és nekik kellett, hogy biztosítsam a megélhetésüket. A mai napig nagyon rossz, hogy nem abból élhetek, amit nagyon szeretek. Én azért muzsikusként szeretném befejezni az életemet.

KATHY HORVÁTH LAJOS

1952-ben született hegedűművész, zeneszerző, a Fővárosi Roma Oktatási és Kulturális Központ igazgatója, az Európai Tudományos és Művészeti Akadémia rendes tagja. Zeneszerzői és előadóművészeti munkássága elismeréseképpen 2001-ben a Köztársasági Érdemrend lovagkeresztje, 2005-ben a Magyar Köztársasági Érdemrend tisztikeresztje (polgári tagozata) állami kitüntetésben részesült. 2011-ben Érdemes Művész díjat kapott.

Az az igazság, hogy szerénykedni nem szeretek, és azt is el kell mondani, hogy az ember nemcsak magának tulajdonít bármilyen sikert vagy eredményt, hanem mindenekelőtt Istennek, mert ott osztják ki először a tehetséget. Nagyon sokat kell köszönni a szülőknek, a genetikának, mert anélkül, ugye, nincs semmi. De nagyon szorosan hozzátartozik a szorgalom is. A szorgalom gyakran felér a tehetséggel vagy bármilyen adottsággal. Az a legszerencsésebb, ha a kettő párosul. Én, mivel a családnak és a dinasztiónak egyes tagjai zseniálisak voltak a jazz terén, nagyon imádtam a jazzt, és mindig hallgattam, ahogy apámék próbálnak. Mindig volt zongoránk, gitárunk, hegedűnk, brá-

csánk, tehát váltakoztak a hangszerek. A testvéreim is tanultak cimbalmozni, dobolni, gitározni. Én versenyló típusnak születtem, nem tudtam elviselni, hiába hegedülni vagy gitározni tanultam, hogy a testvérem jobban zongorázzon vagy cimbalmozzon, mint én. Csak úgy ugráltam a hangszerekhez, és nagyon imádtam minden hangszert. Így volt szerencsém jól megtanulni ezeken a hangszereken játszani, nem hagytam, hogy egyik a másiktól nagyon lemaradjon. Imádtam a hegedű hangját, számomra mindig az volt a non plus ultra.

1967-ben vagy '68-ban, amikor tizenhét éves lehettem, azt hiszem, Kelet-Berlinben játszottunk. A színpadon egy gyönyörű Bösendorfer zongora volt, és előtte állt a zenekar és a cimbalom. Én édesapám zenekarában játszottam. Záróra felé, tíz órakor, fél tizenegy körül a vendégek már kezdtek hazamenni, már csak egy-két asztalnál ültek, csak a góré meg a pincérek voltak ott, apám kinyitotta a zongorát, és jazzeket játszott. Aztán volt olyan, hogy apám játszott, én meg jobb kézzel ráztam rá, vagy bal kézzel basszust játszottam neki. Aztán amikor befejezte, mondtam neki: „Apukám, most én is játszom egy kicsit.” Ő meg azt mondta: „Persze, játssz csak.” Szóval játszottam jazzeket meg mindent, egyre jobban belemerültem. Aztán volt olyan is, hogy nagy kegyesen megengedte apám, hogy rágyújtsak, mert nem lehetett előtte cigarettázni, és nekem is öntött egy kis pohár sört vagy egy fröccsöt, de módjával. Akkor még egy kicsit tüzesebb lettem, és még

többet játszottam. Klasszikusokat meg a saját fel-
dolgozásaimat. Olyannyira, hogy édesapám azt
mondta, nem akar engem megbántani, vagy el-
venni a kedvemet a hegedüléstől, de legalább
ötször olyan jól zongorázom, mint ahogy hege-
dülök. Na most ennél nagyobb sértést sohasem
mondhatott volna senki, pláne az édesapám. Ettől
kezdve, az az igazság, hogy kétezerrel kezdtem el
gyakorolni a hegedűn. De olyanokat, hogy egy
tartott hangot képes voltam húzni akár egy percig
is, hogy az ne remegjen be, hanem egyforma és
egyenletes legyen. A hangszíneket, a skálákat, az
etűdöket évekig gyakoroltam. Egy évig képes
voltam egy kottának az etűdjeit A-tól Z-ig, oda-
vissza játszani, aztán amikor már nagyon untam,
és precíz is volt, és úgy éreztem, hogy rájöttem
a titkokra és a trükkökre, akkor más hangnemek-
ben megpróbáltam eljátszani. Emellett rengeteget
skáláztam oda-vissza. Közben haragudtam ma-
gamra, és nem akartam soha többé zongorázni.
De a belső hallásom nem engedte meg, hogy ne
zongorázzak, meg otthon volt a drága zongoránk.
Szóval belül éreztem, hogy nem tudok magam
elől elbújni, és csak odaültem a zongorához. Aztán
amikor édesapámmal kint voltunk külföldön, és
a keleti országokban fillérek voltak a hangszerek,
apám rögtön vett egy gitárt. Gitározgattunk, meg
minden, és azt mondta: „Fiam, te nagyon jól ját-
szol ezen a »lócombon« is. Gyere, akkor most én
hegedülök, és te gitározál.” Szóval „lócombnak”
hívta a gitárt. Hát ez az igazság, hogy tényleg

nagyon szerettem a hangszereket, de mindig vigyáztam, hogy ne adjak ki magamból annyit, nehogy apám vagy valaki túldicsérjen valamelyik más hangszeren, mert én mindig azt vártam, hogy a hegedűért dicsérjenek meg. Aztán amikor tizen-nyolc-húsz éves lettem, már tudtam, hogy hová tartozom. Már tizenhat éves koromban Szakcsi Lakatos Béláékkal egy zenekarban játszottam a Szabadság szállóban. Aztán többek között Lakatos „Ablakossal” kezdtem zenélni. Ahol játszottunk, csak a góré engedte meg, hogy játsszak, mert túl fiatal voltam, és ha jöttek a rendőrök, akik éjszaka járták a lokálokat, el kellett, hogy bújjak a függöny mögé.

Éreztem azt, hogy a sikereim a jazz területén megvannak. Akkoriban elektromos hegedűn még nem nagyon játszott senki itt Magyarországon, csak apám és Radics Gabi. Abban az időben kezdett feljönni Jean Luc Ponty, akivel egyébként jó személyes barátságban is vagyunk. Előtte is csak Stuff Smith-ről lehetett hallani, meg Grappelliről. Akkor azt gondoltam, hogy nem is akarok annyit gitározni, azt inkább csinálja valaki más. Bevettük Babos Gyulát a zenekarba, mert ő volt akkor, aki nagyon jól gitározott. Én akkortól már csak hegedültem. 1969–70 környékén megalakítottuk a Rákfogót, Ráduly Misi, Szakcsi, Babos és én. Bögöly énekelt a bandában. Aztán amikor hazajött a Syrius zenekar Ausztráliából, Orszáczky Jackie is csatlakozott hozzánk, és időközönként, amikor itthon volt, Lakatos „Ablakos” Dezső is mindig

beszállt. Például az egyetemi színpadi felvételen is csodálatosan játszik. Akkor így játszottunk. Ebben az időben játszottam még a Syrius zenekarban is mint meghívott állandó sztárvendég. Aztán egy év múlva jött Szabados György kvartettje, amely nagyon modern és érdekes zenét játszott akkoriban. Így ingáztam mindaddig, amíg éreztem, hogy jó, ez egy dolog, ami most megy, meg divat, de tudtam azt, hogy komolyabban kellene muzsikálni, meg többet kellene profitálni a zenéből. Édesapám nagyon jó barátságban volt Szász Józsi bácsival, aki a Zeneakadémia professzora, tanára volt, és én tőle vettem órákat. Etűdöket, koncerteket tanultam. Emellett a Szófia utcai stúdióba is jártam, itt Égerland professzor úrnál tanultam. Miután ott befejeztem a tanulmányaimat, már csak Szász professzor úrhoz jártam tanulni, miközben magánórákat vettem a számomra legnagyobb élő hegedűművésztől, Kovács Dénes Kosuth-díjas professzor úrtól.

1974-ben, akkor voltam pontosan huszonnégy éves, hazajött Cziffra György. Persze nem először, hanem akkor már harmadszor vagy negyedszer jött Magyarországra, és meghallgatást tartott a Zeneakadémián. Mondtam édesapámnak, hogy Cziffra György a Hiltonban lakik, és kértem, hogy keresse meg, hogy én is bekerüljek abba a létszámba, akiket meg akarnak hallgatni. Ez azért volt nehéz, mert nem voltam zeneakadémiai hallgató. Mondjuk, az nem volt előírva, hogy annak kell lenni, de inkább azokat részesítették előnyben. Apám Cziffra

György feleségével tudott csak beszélni telefonon. Ő rögtön azt mondta: „Katikám, te vagy az? Azonnal gyere, üljél taxiba!” Apám kiöltözött elegánsan, elment, és mondta, hogy van egy fia, és szeretné, hogyha meghallgatnák. Akkor kérte Cziffra, hogy a listára írjanak föl engem is, és adjanak egy időpontot. Utána mondta nekem a felesége: „Tudod, hogy milyen híres családból származol, ugyan nem vagy akadémiai hallgató, de szépen és jól kell játszani!” A meghallgatáson zsűri is volt, ami a professzorokból állt. Ők döntöttek el, hogy ki mehetett Senlisbe a három hónapos ösztöndíjas mesterkurzusra. Nekem volt egy listám, és azt mondtam, hogy arról bármit eljátszom, amit kérnek. Ez egy kicsit nagyképűnek tűnhetett részemről, és utólag is úgy érzem, hogy biztosan az is volt. Mondták, hogy ők nem szeretnék választani, hanem játsszam azt, amit akarok. Ne sértődjek meg, ha leállítanak, mert nem hallgatnak mindent végig, ha úgy gondolják, hogy amit játszom, megfelelt, akkor kopognak. Azt is mondták, hogy majd csak később fognak értesíteni az eredményről. Játsoztam egy Paganini-caprice-t. Nézték, hogy Cziffra hogyan reagál, és akkor ő azt kérdezte, szeretnék-e még valamit játszani, mert meghallgatnák szívesen. Az az igazság, nem azt mondom, hogy a többiek kutyaütők voltak, de a jelentkezők közül többen beletévesztettek, rontottak, én pedig tényleg koncertszerűen eljátszottam egy Paganini-darabot örült tempóban. Hát ugye rengeteg munka volt mögötte, tíz év. Mindig volt egy olyan időszak,

amikor csak hegedűversenyt vagy csak Paganini-etűdöt gyakoroltam, de akkor azt egy évig csináltam. Lassan, negyedekben gyakoroltam, aztán amikor elő akartam adni, akkor rendes tempóban játszottam el. Szóval tényleg nagyon mentek ezek a darabok. Aztán mondtam ott a maghallgatáson a professzoroknak, hogy ha lehetséges lenne, nem egy írott darabot játszanék el, hanem egyik saját művemet szeretném előadni. Ezt Bartók emlékére írtam, és egy néhány perces szólószonáta volt, azt szerettem volna végigjátszani. Annak tényleg sikerre volt, Kovács Dénes professzor úr is, meg a többiek is azt mondták, hogy zseniális.

Így aztán ösztöndíjjal kikerültem Párizsba három hónapra, de a három hónap letelte után sem akartam hazajönni. Az ösztöndíjamat meghosszabbították hat hónapra. Akkor még nem ment olyan egyszerűen a követségben keresztüli hosszabbítás. Mondták, hogy jöjjenek haza, úgy kell kapnom egy újabb meghívást, hogy itthon vagyok, és akkor egy évre visszamehetek. Közben 1975-ben megnősültem, '76-ban megszületett a lányom, és még abban az évben kaptam meghívást Senlisbe, Cziffrához. Ő mondta, hogy pontosan abban az évben Yehudi Menuhinnek is lesz Franciaországban egy kurzusa. Menuhinnek Svájcban, Amerikában, New Yorkban és Londonban is voltak már kurzusai, mindig úton volt. Mi „utazó apostolnak” hívtuk őt. Cziffra felhívta a Menuhin Alapítványt, hogy Magyarországról van egy tehetséges roma gyerek, és szeretné, ha meghallgatnák. Mondták, hogy

nagyon szívesen és örömmel meghallgatnának, de inkább egy hónap múlva menjek játszani, amikor Menuhin is ott lesz. Megmondták a dátumot, én meg elkezdtem rá készülni. Gondolkodtam, hogy mit játszjak neki. Tudtam, hogy Bartók Béla írt Menuhinnek egy szólószonátát, és hogy Menuhin játssza a világon a legjobban a Bartók-műveket. Mondtam magamban, hogy neki nem fogok Bartók-szólószonátát játszani, hanem eljátszom a saját szonátámat, amit Bartók emlékére írtam, ami tényleg hasonló hangvételő, és borzasztóan nehéz és kacifántos. Tudtam, hogy azt ritmusban játszani meg a hangokat memorizálni fantasztikus dolog, és ezzel meg tudom majd lepni őt. Hála Istennek sikere volt a darabnak, nagyon tetszett neki, úgyhogy abban a pillanatban azt mondta, hogy fel vagyok véve, és dolgozzunk együtt, meg minden. Sajnos nem tudtam jól a nyelvet, de nem-hogy a franciát, még a németet sem. Nem tudtam magam jól kifejezni. Akkor ott tolmácsoltak nekem rögtön, volt ott egy magyar elmélettanár, aki kint élt már húsz éve, és ő tolmácsolta nekem, amit a mester kérdezett tőlem. Nem volt valós minden, amit elmondtam, mert én azt is beletettem, hogy Erdélyben végigjártam majdnem azokat az utakat, amiket Bartók Béla, de ennek a fele sem volt igaz, de hát akkor kellett valamit mondani, hogy ott lehessenek és maradhassak.

Mindezzel azt szerettem volna érzékeltetni és elmondani, hogy a mostani pályafutásomig bezárólag, tehát gyakorlatilag az egész életemet vala-

hol Cziffra Györgynek és Menuhinnak köszönhetem. Amikor itt volt Cziffra lánya, keresték azokat, akik ott, az alapítványi kurzuson tanultak. A papájáról szerettek volna egy filmet csinálni, és szerettek volna anekdotákat hallani. Én egy hosszú riportot adtam, több mint félórásat. Akkor is elmondtam, hogy a kinti bemutatkozásomra nem kerülhetett volna sor, ha ők nem segítenek.

Szóval akkor én ott kint nagyon kemény tanulásba kezdtem. Először nem kaptam meg az öt évre szóló tartózkodási engedélyt, ezért még egyszer haza kellett jönnöm, úgyhogy 1982-ben fejeztem be az akadémiát. Párizsban tanultam hat éven keresztül, és utána tanárként még nyolc évig ott maradtam az akadémián. Amire nagyon büszke vagyok, és amit a riportjaiban mindig elmondok, az az, hogy a diplomát úgy kaptam meg Menuhintől mint az asszisztense. Azután ott tanítottam az alapítványánál, és nagyon sokat utaztam vele Európában, és még többet Franciaország területén, ahol együtt mentünk romákhoz, vándorcigányokhoz. Menuhin nagyon komoly kutatásokat végzett a zenében, de nem hiszem, hogy be kellene mutatnom őt, hiszen ismerik a könyveit meg a filmjeit. A vérem a tanulmányi időm alatt csak nem nyugodott, mert hívtak a barátok meg az ismerősök, így jazzistákkal is mentem fellépni, mert pénzt azt kellett hazaküldenem, míg aztán a végén, egy év múlva kihozattam a családomat is. Az ösztöndíj az ugye nagyon kevés volt, ezért éjjel lokálokban játszottam, de aztán később

nem engedtek éjjel játszani, mert másnap délelőtt nem tudtam megfelelő teljesítményt nyújtani. Cziffra is mondta, hogy ha megtudja, hogy éjjel lokálban játszom, akkor ő fog róla gondoskodni, hogy egész Franciaországban kirúgjanak az éjszakai helyekről. Azt mondta: „Apádék a legnagyobb tehetségek voltak, és világnagyságok lehetnek volna. Te ne ess bele abba a hibába, mint annak idején mi.” És itt magát is beleértette. Úgyhogy aztán már nem volt szabad, csak olyan jazzklubban játszani, ami csak tíz-tizenegy óráig tartott nyitva. És tényleg azt mondta: „Legyél művész, mert nagy művész lehet belőled!” Aztán Jochk'ó Sefferrel játszottam, akkor kerültem barátságba Jean Luc Pontyval. Játszottam Barre Phillipsszel, François Cohennel, aki a Magma alapítója volt. Ott játszottam először a MIDEM fesztiválon Herbie Hancockkal, aminek annak idején nagyon nagy sajtóvisszhangja volt itt Magyarországon is. Ő el is akart vinni Amerikába, de nem mertem belevágni, mert akkor a karrierem keresztbe tört volna, meg a diplomát se szereztem volna meg.

Úgyhogy azt hiszem, hogy ami eredményt a zenében elértem, azt mindenféleképpen a jazznek és az improvizációs készségemnek köszönhetem. Jelenleg is nagyon sokat improvizálok.

Szakcsi Lakatos Bélával több mint negyven éve muzsikálunk együtt. Sok sikeres koncertet adtunk itthon és külföldön egyaránt. 1970 és '80 között jazzrockot és jazzt játszottunk, később kizárólag modern kortárs klasszikus zenét improvizáltunk.

A közös munkánkra nagyon sok pozitív visszajelzést kaptunk itthon és külföldön is. 2002-ben készítettünk egy duólemezt *In One Breath* címmel, ami komoly nemzetközi sikert aratott. Több külföldi szaklap is elismerően írt az albumról. Ezen a lemezen is kortárs klasszikus zenét improvizálunk. Ennek a cédének az az érdekessége, hogy a világ négy legnagyobb élő zeneszerzőjének tiszteletére játszottuk föl a darabokat, és nagyon büszkék vagyunk rá, hogy ebből három magyar: Kurtág, Ligeti György és Eötvös Péter, míg a negyedik a francia Pierre Boulez. Mielőtt megjelent volna a lemezem, a kiadó nekik is elküldte, hogy hallgassák meg, és mondjanak róla véleményt. Ők még élnek, vissza tudnak írni, nem olyan, mintha hommage-t írnánk egy már nem élő személynek. Olyan jó kritikákat kaptunk tőlük, hogy például Eötvös Péterét rá is nyomtatták a lemezborító hátoldalára. Egyébként nem szokásos, pláne a kortárs zenében, hogy Magyarországon valakit így feldicsérjenek. Szóval a lemeznek nagyon jó volt a visszhangja, már a megjelenés előtt is nagyon sikeres volt, ami azt igazolja és bizonyítja, hogy van lehetőség arra, hogy ne csak a jazzben, hanem a klasszikus zenében is legyen improvizáció. Szakcsi Lakatos Béla mondását idézem: „Valamikor nagyon sokat improvizált például Mozart is, meg Bach is, mert különben nem lettek volna ilyen géniuszok, és igenis nem fektettek mindent papírra, hanem leültek, és improvizáltak. Bach órákon át tudta játszani az invenciókat.” Bachnak benne

volt a fejében meg a vérében a zene, meg az ujjai-
ban, amit aztán le is kottázott. Mi most ezt szeret-
nénk visszahozni és csinálni.

Megalkottam az életem egyik legfontosabb
művét. Egy hatvanöt-hetven tagú teljes szimfo-
nikus zenekart egyedül vettem fel különböző
sávokra, hat nagybőgőt, hat csellót, öt brácsát, har-
mincöt hegedűt, gitárt, hárfát, cimbalmot, zon-
gorát, nagydobot, ütős hangszereket, elhangolt
citerát. Ilyen felállásban megcsináltam a *Bibliát* a
Teremtéstől az *Apokalipszisig*. Az a címe a lemeznek,
hogy *Alfa & Omega*. Ennek a különlegessége az,
hogy a lemezen hallható összes hangszeret, amit
felsoroltam, azt több sávon, fülhallgatóval vissza-
hallgatva és újra rájátszva én magam játszottam
fel. Amivel a barátaimat és a közeli ismerőseimet
is megleptem, az az volt, hogy a fúvósokat, tehát
a basszus-, az alt-, a tenor-, a szoprán-, a szoprani-
nó- és a pikolófurulyát is én játszottam fel. Ezeket
a furulyákat Csider Károly barátom adta a felvé-
telekhez. A lemezen 12 szájharmonikán is játszot-
tam, köztük egy nagy basszus szájharmonikán,
ezeket Szabó István hangszerész ő adta kölcsön,
aki szegény akkor még élt. Ami a lemezen is ki-
van emelve, hogy Babos Gyula volt a zenei rendező.
Nagy munka volt, és ő nagyon ért hozzá. Évek
óta ő a zenei rendezőm és a felvételvezetőm is
egyben. Ő volt végig a segítőtársam, aki tényleg
nagyon nagy munkát végzett a lemezen, és min-
denféle ellenszolgáltatás nélkül, mert ahogy mond-
ta, ez neki is nagy kihívást jelentett. Ezzel a lemez-

zel tulajdonképpen a zenét szerető embereket, a világot és nem utolsósorban önmagamat szerettem volna megajándékozni. Azt hiszem, ezt azért is egyedül csináltam meg, mert a zenei alkotásomat én ismerem a legjobban, én tudtam a legjobban megvalósítani. Ahhoz, hogy az interpretátor a papírról bensőségesen le tudja játszani a zenét, és hogy a zene tükrözze a zeneszerző valós elképzeléseit, nagyon sokat kell tanulnia. Ez a munka számomra is nagy kihívást jelentett – voltak, akik kiszámolták, hogy legalább ezerévesnek kéne lennem ahhoz, hogy ennyi hangszeren, ilyen színvonalon tudjak játszani. A lemez megjelenése után kaptam egy felkérést az Izraeli Filharmonikusoktól, hogy ők szeretnék előadni a darabomat. A probléma csak az volt, hogy ez a művem, miután alapvetően improvizációk sora, nem lett lekottázva. Egy nagyon jó barátom vállalta, hogy a stúdiófelvételtől sávonként leírja az egész darabot.

Úgy érzem, én így, egyedül tudom megvalósítani a legjobban a zenei elképzeléseimet *A Dallas Pashamende* című filmhez írott zeném felvételekor is én játszottam minden hangszeren.

A fiammal is készítettünk egy lemezt, amin én elsősorban zongorán kísérem őt, csak egy szólót játszom hegedűn, amikor a fiam brácsázik.

Úgy gondolom, hogy az Ön pályafutásának nagyon fontos mérföldköve volt, amikor a Fővárosi Roma Oktatói és Kulturális Központ igazgatója lett.

Nagyon megtisztelve éreztem magam, amikor többen is megkértek, hogy pályázzam meg ezt az igazgatói állást, mert úgy érezték, hogy komoly esélyem van ennek az elnyerésére, mivel előtte tizenkét évig vezettem egy kulturális intézményt, a Napházat. A pályázatom alapján engem választott meg a Fővárosi Közgyűlés főigazgatónak. Nagy reményekkel nézünk az elé, hogy a tervek szerint a fővárosi és a kormányzati vezetésnek egyaránt az a szándéka, hogy országossá teszik ezt a kulturális és oktatási központot. Az intézmény neve Európai Kulturális és Oktatási Központ lesz, amely vezetésének várományosa vagyok. Azt gondolom, ahogy a lehetőségeink kiszélesednek, és új, színes programokkal tudjuk majd gazdagítani a kultúrát, a társművészeteket és az oktatást. Ezzel is tudjuk majd segíteni a felzárkóztatási programot a kormányzattal együttműködve, az Európai Unió elvárásainak megfelelően, és nem utolsósorban mindannyiunk megalégedésére.

Ezek mellett rendes tagja lett az Európai Tudományos és Művészeti Akadémiának is.

Nagyon nagy megtiszteltetés számomra, és büszkeséggel tölt el, hogy most, hatvan-egynéhány évesen megérhettem ezt, hogy beválasztottak egy olyan társaságba, amelynek huszonkilenc Nobel-díjas tagja van. Köztük van Plácido Domingo, Daniel Barenboim, Zubin Mehta, akik meghallgatták az *Alfa & Omega* című lemezemet, és ennek alap-

ján gondolták azt, hogy 2014-ben én legyek az Európai Tudományos és Művészeti Akadémia új rendes tagja. Úgy gondolom, elsősorban azt értékelték, hogy ezen a lemezen én szólaltattam meg az összes akusztikus hangszert.

BABOS GYULA

1949-ben született jazzgitárművész. A hazai jazz-élet egyik legmeghatározóbb alakja. A Szabó Gábor-, az Emerton-, a Fonogram- és a Liszt Ferenc-díj mellett 2005-ben a Magyar Köztársasági Érdemrend tisztikeresztjével tüntették ki.

A családok, ahonnan én jövök, nagyon érdekes vegyületei a VIII. kerületi csodálatos életnek. Az 1800-as évek végén Grűn Simon szentendrei zsidó ezredorvos lánya, Ilus megesett egy katonatiszttól. A tiszt persze nem vette őt feleségül. Az ottani garnizonban muzsikáló cigányzenekar brácsosa viszont így is megszerette Ilust, megszőktette, házasságukból hat gyerek született. Közülük az egyik, Gyula lett a nagypapám. Ő Hőgyésről nősült. Ebből a házasságból született az édesapám, Babos Gyula.

Anyai ágon a dédnagypapám egy fantasztikus brácsos volt, aki a Csóri becenevet kapta. Az 1910-es években Gulescu tizennyolc tagú cigány-szalonzenekearával járta a világot. Szinte hihetetlen, de muzsikáltak az angol királynő és az orosz cár udvarában is.

Gulescu a szerződések érdekében Párizsban lakást tartott fenn. Pompázatos körülmények között

fogadta a megrendelőket, nem véletlen, hogy a város legelegánsabb helyeire szerződttették őket. Egyik este, amikor Párizs egyik legfelkapottabb mulatójában játszottak, egy oroszul ordító szerzetes tért be csuhában, nagy fakereszttel a nyakában. Raszputyin volt. Annyira megtetszett neki a zenekar, hogy két nap múlva már vitte is őket Szentpétervárra Katalin cárnőhöz. A cárnő Miklós fia hemofíliája miatt depressziós volt. Raszputyin a Párizsból hozott cigányzenekarral próbált kedveskedni neki. A cárnő kettőt tapsolt, ahogy teázás közben hallgatta őket, ami azt jelentette, hogy végtelenül tetszik neki a zenekar, évekre maga mellett is tartotta őket. Így történhetett, hogy nagymamám testvérei Odesszában, Moszkvában és Szentpéterváron születtek. A forradalom kitörésekor Szibériába vitték őket, ahonnan csak két év múlva tudtak hazakeveredni. A nagymamám aztán itthon szerelmes lett a Teleki téri Klein család hat nagydarab ószeres zsidó fiainak egyikébe. Klein József felesége lett, s megszülte édesanyámat és testvérét. Nagypapámat a kis „testi hiba” miatt, hogy zsidó, elvitték munkaszolgálatra. 1946-ban egy kicsike dobozban került haza Ágfalváról, ahol negyvenkét évesen halt éhen.

Egy nagyon vegyes, zsidó-cigány családból származom, de sosem volt identitászavarom. Nekem ez pont így jó. Nagyon érdekes kultúrákat tudtam megismerni.

Apukám már primás volt, amikor megismerte az anyukámat a Royalban egy cigánybálban, és

aztán, ahogy akkor szokás volt, édesapám „megszöktette” édesanyámat. Összeházasodtak, és 1949-ben meg is születtem. Hamar elváltak. Édesanyámhoz kerültem. Nem sokkal később, alig tízévesen pedig apámékhoz, s velük nőttek fel.

Természetesen primást akartak belőlem is csinálni. A nagypapám, az apukám és én is Gyula vagyok, az erős hagyomány szerint természetesenek tűnt, hogy én is „hegesztő”, hegedűs leszek. De a forradalom és a válás miatt másképpen alakultak a dolgok.

Juhász Kláránál kezdtem zongorázni, nagyon jól ment. Úgy gondolták, nemcsak hogy jó fülem van, de a többi gyerekhez képest az affinitásom is nagyobb a zenéhez. A válásból adódó lakáscserék azonban nem segítettek, s állandó hangszer-cserékkel jártak. Szóval édesanyám zongorázni taníttatott, de amikor apukámhoz kerültem, az említett hagyományok miatt ő hegedűt adott a kezembe. A hegedű egy bizonyos szempontból kemény hangszer. Az ember eltölt vele egy röpke tíz-tizenkét évet, mire három tisztességes hangot le tud játszani. Ezt nem bírtam idegileg. Közben egy szoba-konyhás lakásban laktunk, gimnáziumba jártam, ahol egy csodálatos tanárnő egy egész más világot mutatott, mint amiben éltem, amit addig ismertem. Boris Viant adott a kezembe, elmesélte, hogy milyen a Royal Shakespeare Company, hogyan játszanak... A két világtól jól föl is borultam. Így visszagondolva, ebben a helyzetben biztosan nem tudtam volna megtanulni hegedülni.

Azt az életformát sem éreztem soha az enyémmé. Nem tudtam elképzelni, hogy egy étteremben az asztalnál állva várjam, milyen nótákat kérnek tőlem. Túl büszkének éreztem magam ehhez, már csak azok miatt a könyvek miatt is, amiket olvastam. Nyolc-kilenc éves koromban a kezembe került az *Iliász* és az *Odüsszeia*. Az akkor belém ivódott nagy, elképzelt hősök képeihez hasonlókat az istennek sem találtam a környezetemben. Azt gondoltam, hogy valahol máshol lehetnek. De igazából az életemről akkor még nem én döntöttem, mert – ahogy mondani szoktam – én egy bojt voltam az oroslán farkán. Amerre a család csapkodott, kényszerűségből ahhoz az élethelyzethez alkalmazkodtam.

Aztán egy napon szobafestő barátom egy Duane Eddy-számot játszott a Homok utca sarkán. Meg is mutatta, hogyan kell játszani, és nekem rögtön ment a dolog. Akkor szerettem bele a gitárba. Apámék a Kígyósi-féle zeneiskolába írtak be gitározni. Feltűnően jól ment, mert azért nagy segítségemre volt az a négy év hegedű- és a két év zongoratanulás, amit végeztem. Aztán beíratk az OSZK Stúdióba, ahonnan szinte azonnal elhívtak játszani egy színházba, mire én rögtön otthagytam a gimnáziumot. Úgy éreztem, hogy a gimnáziumnak semmi értelme sincs számomra. Az a meghatározó tanárnő elment az iskolából, helyette egy unalmas, igazi „kék köpenyes”, merev tanárnő jött. Nekem ennyi elég volt, hogy kiszálljak.

Ekkor kerültem be a Futurama zenekarba kísé-
sérő gitárosnak. Horváth Jenő *Kis Királynő* című
zenés darabjának bemutatásával a Futurama ze-
nekar tagjaként színházi muzsikus státusba ke-
rültem. Így állásom lett. Tizenöt éves korom óta
van munkakönyvem. Megismertem a színház
„szagát”. Találkoztam olyan zenészlegendákkal,
mint Hot Klein, aki a magyar jazz egyik első do-
bosa volt a harmincas években. Közben bekerül-
tem a „galeribe” – Jávori Vili, Lakatos Vili, Németh
Jancsi, Szajkó, Ráduly Misi. Ez volt akkor a máso-
dik vonal, az általam nagy generációnak hívott
Pege Aladár, Szakcsi Lakatos Béla, Lakatos „Abla-
kos” Dezső, Duka Norbert, Lakatos „Pecek” Géza,
Kőszegi Imre mellett. Ők akkor már jazzt játszo-
tak. Meg voltunk szédülve értük. Állandóan pró-
báltunk, bár nem játszottunk sehol. Apám kérdez-
te, hová megyek. „Próbálni” – mondom. „Hol ját-
szotok?” – kérdi. „Sehol” – mondtam.

Persze aztán eljött az a pillanat, amikor mi
is zenekart csináltunk. Vendéglátóztunk. Amikor
a nagyoknál üresedés volt, nyilván magabiztosan
nyúltak hátra a második vonalhoz. Így kerültem
be 1966-67-ben Pege zenekarába. Elindultunk a Ma-
gyar Rádió jazzversenyén, amit meg is nyertünk.
Ungár Pista baritonozott, Magyar Jancsi – aki
ezután külföldre ment – pozanozott, Pege Ali bő-
gőzött, Jávori Vili dobolt, és én voltam a gitáros.
Tizenhét évesen azonnal a mély vízbe kerültem.
Aztán, Ali nélkül, külföldre mentünk vendéglá-
tózni. Ide-oda-amoda. Közben jazzt hallgattunk:

Coltrane-t, Adderleyt, Wes Montgomeryt. Éjjel-nappal együtt voltunk, éjjel-nappal zenét hallgattuk, amit csak lehetett. Vasárnap éjjelenként a Music USA-t, Willis Conover-t. Nagyon kevés információ jutott el hozzánk, nem úgy, mint manapság. Ez egy csukott ország volt. Ha valamit nem tudtunk levenni a lemezről, akkor jött Lakatos Vili apukája, Elek bácsi, akinek olyan füle volt, mint a borotva. „Gyerekem, nem úgy van” – mondta, és egy újjal mutatta a zongorán, hogy Oscar Peterson milyen harmóniakat játszik. Ez egy gyönyörűséges szép gyerekkornak tűnt.

1969-ben, húszévesen mentem zenekarral először külföldre. „Természetesen” másfél hónap alatt feloszlottunk, s az akkori szokások szerint nemzetközi zenekarokba kerültem. Svédekkel, olaszokkal játszottam. Svédországból Németországba mentem, ahol bekerültem egy amerikai zenekarba, amerikai katonai klubokban játszottunk. Másfél évig voltam egyedül Nyugaton, aztán egyik pillanatról a másikra meguntam. Hazajöttem vállig érő hajjal, egy Ford Mustanggal, egy Fender erősítővel, egy Gibson gitárral meg harmincöt dollár adóssággal, amit benzinre kértem kölcsön. Júniusban érkeztem. Ráduly Misi akkor már játszott a Syriusban Orszácky Jackie-vel. Szakcsi is itthon volt már, Kőszegi is akkor jött haza. Egy füleddt nyárba érkeztem. Lementem a Royalba, gyönyörű bársony ruhám, briliáns gyűrűm és karkötőm volt. Ezek aztán pár nap alatt lefoszlottak rólam, és én is a százforintos teniszcipőben, katonaing-

ben és farmerban jártam vállig érő hajjal, akár a többiek. Akkor jött a Kex-korszak. Mára kultzenekarrá lett, viszont akkor is egy abszolút avantgárd együttes volt. Szerintem ma is az lenne, ha játszana. Megismerkedtem egy csomó emberrel, akik a zenéről nem „Mátyás téri” módon gondolkodtak, ami nem előny vagy hátrány, csak egyszerűen más. Az angolokkal, az olaszokkal, a görögökkel és a németekkel való találkozás után nekem nem csak azt jelentette a jó zene, hogy egy gyönyörű físz moll hetet hogyan lehet kibontani, és ezen elájulni, hogy hú, de jók vagyunk. Valami olyan zenei felfogással kerültem kapcsolatba, ami komoly kontaktusra törekedett az őt figyelő közönséggel. Nagyon sokat tanultam ebből, bár ezekben az avantgárd együttesekben – például a Kexben – zeneileg nem minden volt igazán magas színvonalú. Mostanában visszahallgattam az *Elszáll egy hajó a szélben* című Kex-számot, ami az első lemezfelvételem volt, 1970 nyarán készült. Ez a zene most is jó. Ami jó, az egyébként mindig jó. Ami még fontos, hogy ezek a zenekarok már nem vendéglátós, hanem koncertező zenekarok voltak.

1971-ben Jávor Vili és Szakcsi hazajöttek Amerikából, ahol majdnem egy évig dolgoztak. Komoly, profi hangszereket hoztak, és megalapították a Rákfogó zenekart, ahová engem is elhívtak játszani. Közben bevittek katonának, ahol a Néphadsereg Központi Zenekarában megismerkedtem a koncertfúvószenekari élettel. Ott, a honvédségnél láttam meg először az igazi Magyarországot. Ez is egy

hihetetlen tapasztalatsor volt. Aztán beleestem a hazai avantgárd fantasztikus világába – Syrius, Kex, Rákfogó. Akkor azt hittem, hogy ez a dolgok kezdete...

A Rákfogóval jöttek az itthoni nagy sikerek, meg Nyugat-Berlin, az ottani jazzklub, a Varsói Jazzfesztivál, ahol Misi már nem volt velünk, mert elment a Berklee-re Amerikába. Varsóban az amerikaiak körülálltak minket, és nézték, hogy mit csinálunk – vállig érő haj, a gitáron torzító, hápogó, Fender zongora, improvizatív zene. Nem tudtuk, hogy mi van, csak tudtuk, hogy jól nyomjuk.

Aztán Orszáczky Jackie elment Ausztráliába, és a dolog lassan szétesett. Ezután játszottam Kőszegi Imivel. Volt egy nagyon érdekes formációja, a Rhythm and Brass. Két fúvós, gitár, dob és két konga. Így turnéztunk Európában, ez fantasztikusan jó élet volt. Ez úgy '75-'76-ban volt. '77-ben bekerültem a magyar poposok közé. Játszottam szinte mindenkiel: Presserrel, Demjénnel, Katona Kláriver, Zoránnal, a Neotonnal. Én voltam az egyik első a jazzisták közül, aki átment a popzenebe is. Ez engem azért érdekelt, mert az ismertségen kívül, amit adott, a Kexben már megélt, másfajta figyelmet nagyon szerettem. Rengeteg lemezen, rádió- és film-stúdiófelvételen játszottam. 1979-ben elindult a Saturnus zenekar. Két lemezt csináltunk. Jól bepróbált, szigorú zene volt, nagyon szerettem. Ezt a zenekart sem sikerült összetartani, pedig kiemelkedő lemezeladásunk volt. Nem sikerült azokat a vágyakat egyeztetni, ami-

vel egy zenekart sokáig együtt lehet tartani. Jazzzenészként sokat játszottunk, de akkor elkezdődött a lakodalmas zene térhódítása. Mondjuk, egy egyetemi klubban avantgárd rockzenét játszottunk héttől kilencig, és fél tízkor már azok a gyerekek, akik minket csillogó szemmel hallgattak, összekapaszkodva énekelték, hogy „Már minálunk, babám”. A jelei ennek a változásnak minden szempontból megvoltak. Lassan kialakult egy zenei közélet, amiben én gyakorlatilag a színháztól a rockzenén keresztül a jazzig mindent játszottam. Játszani akartam, egyszerűen azt éreztem feladatomnak, nem voltak világmegváltó terveim. A Saturnusszal azt hittem, hogy lehet egy olyan utazó zenekart csinálni, ahogy a Rákfogóval volt, de nem sikeredett. Eltelt egy jó kis idő, mire elkezdtem a saját dolgaimat csinálni. A *Kinn és benn* lett az első önálló lemezem, ami '89-ben jelent meg. Akkor már érdekelt az elektronika, nem akartam „straight ahead” jazzlemezt készíteni. Úgy gondoltam, hogy arra nem vagyok kész, és ezt ma is így gondolom.

Természetes vágya az embernek, hogy a nagy ideáljaival játsszon. Katona Klári biztatott, velük csináljak lemezt. Jinda György, alias Sam, aki Amerikában nagy sikereket ért el a Special EFX nevű zenekar vezetőjeként, tudta az utat hozzájuk. Így 1994-ben két amerikai világsztárral, a dobos Terri Lyne Carringtonnal és a basszusgitáros Victor Baileyvel felvettük a *Blue Victory* anyagát. Sam segített elhívni az amerikai zenészeket. Szakcsi

Lakatos Béla és Jinda György játszott még az albumon. Olaszországban úgy reklámozták a lemezt, hogy nem csak Amerikából jön jó zene.

Ezzel az anyaggal egy nagyon csöndes, de nagyon komoly sikert értem el, hiszen ez a Magyarországon készült, Amerikában kevert lemez tizennégy európai országban jelent meg a Sony Columbia kiadásában. A Pecsában volt a lemez-bemutató koncert. Óriási volt előben is velük játszani azt, amit erre a formációra írtam. Majd kétezren láttak bennünket, ami egy jazzkoncerten nagyon nagy dolog. Ez nekem nagyon sokat jelentett. Aztán jött egy nehezebb periódus. Úgy éreztem, hogy nem kellene jazzt játszani. De találkoztam Pat Methenyvel, Frank Zappával. Ők erősítették meg abban, hogy annak a zenei gondolkodásnak, ami engem nagyon erősen jellemel, nem a magyarországi sikertörténet a mércéje. Olyannak kell lennem, amilyen én vagyok. Úgy és azt kell játszani, amit én a sajátomnak gondolok.

Úgy tudom, hogy a világhírű amerikai jazzgitáros, Pat Metheny egy teljesen egyéni gitárstílust fedezett fel a játékában.

Nagyon megörültem annak, hogy így gondolja! Frank Zappa nem mondott semmit, de mikor kinn jártam, elhívott a házába vacsorázni. Ezek a zenészek és James Moody is – akivel volt szerencsém együtt játszani – arra bátorítottak, hogy maradjak

olyan, amilyen vagyok. Higgyem el, hogy az úgy jó, ahogy van, nem kell nekem úgy játszani, mint Bensonnak (úgysem tudnék). Nekem mindig az volt a célom, hogy akár két hangból lehessen tudni, hogy én gitározom. A *Blue Victory* anyaggal nemzetközi fesztiválokön is szerettem volna játszani, úgy, ahogy itthon a bemutatón, a két amerikai zenésszel. Jöttek volna szívesen. De érdekes módon több helyen azt mondták: „Ezek a zenészek jönnek a Herbie Hancockkal is, te hozzáál ott-honról, a tieid közül muzsikusokat.” Elgondolkodtam ezen. Majdnem háromnegyed évig demókat csináltam, és létrehoztam a Project Romani nevű zenekart, ami a magyarországi roma és magyar népdalkincs „babosítása”. Ez nem világzene és nem is jazz, bár sok improvizáció van benne. Ez olyan igazi „babosos” zene. Erre a legnagyobb elismerést kaptam meg, amire valaha vágytam, mert az egyik legnagyobb nemzetközi jazzfesztivál, az izraeli Red Sea úgy hívott meg Eilatba, hogy az általam kreált új roma-jazz programot szeretnék, ha játszánám.

Mindeközben rengeteg lemezen voltam producer, rengeteg lemezt hangszereltem. Aztán jött a film, a *Chacho rom* című Szabó Ildikó-film, ami a romák életéről szól. Ez egy csodálatos mesefilmnek indult, és egy nagyon furcsa víziórendszer lett belőle. Ha meg kéne fogalmazni, hogy a film miről is szól, azt kell válaszolnom, hogy az emberek, szembetalálkozva ezzel a néppel, a cigánysággal, nem tudnak vele mit kezdeni. Amíg az

egyik ember eteti, itatja, letelepíti, őrzi, melengeti maga mellett ezt a bizonyos csiricsáré, sehonnan sehová sem tartó népet, ami olyan, mint a madarak között az énekesmadár, addig a többenél a létükkel kiváltják, hogy a film által átívelt száz éven belül fenolinjekcióval le akarják irtani őket a világból. Erről szól a film. A nagy történeti ív miatt az autentikus cigányzenétől a hegedűszólókon, a szimfonikus zenekaron át a harmincas évek jazzéig minden stílusban kellett írnom hozzá zenét. A zenei anyag később egy hegedűverseny és egy nagyzenekari mű alapja is lett.

1977-ben Gonda János kérésére elkezdtem tanítani a jazztanszakon. Nem is tudtam, mennyi hozadéka lesz ennek a felkérésnek. Mérhetetlenül nagy segítség az, amit a növendékeimtől kapok. A világ nem arra ment, amerre én, hiszen mára már csak az a bizonyos szoba, ahol tanítok, maradt az egyetlen hely, ahol a zenéről mindenféle megalkuvás nélkül lehet beszélni, álmodozni, hangszerrel a kézben.

KŐSZEGI IMRE

1947-ben született jazzdobművész. Eddigi pályafutása alatt a következő díjakban részesült: 1982-ben Nívó-díj, 1985-ben eMeRTon-díj, 1995-ben Szabó Gábor-díj, 1999-ben Lyra-díj, 2003-ban a Magyar Köztársasági Érdemrend tisztikeresztje, 2009-ben Gramofon Magyar Jazz Díj, 2010-ben Artisjus-díj, 2011-ben Liszt Ferenc-díj.

Én a jazzisták között kakukktojás vagyok, mert nem zenészcsaládból származom. A rokonságban voltak zenészek, de szüleim csak lelkes műkedvelők voltak. Édesanyám zongorázott, cimbalmozott és nagyon szépen énekelt. Az akkori körülmények nem engedték meg, hogy őt taníttassák, ezért nem lett zenész. Apám műkedvelő módon dobolgatott.

Újpesten születtem, az Attila utcában laktunk. Ez egy földszintes ház volt, kint a folyosón volt a vécé. A lakásban volt egy zongora, és a szüleim mindenáron azt akarták, hogy zenét tanuljak. Már ötéves koromban zongoráznom kellett, amit én nagyon utáltam. Egy nagyon ellenszenves öregasszony tanított, aki mindig akkor jött zongorórát tartani, amikor a játék kellős közepén voltam. Furcsa mód már akkor is dobolni szerettem volna.

Zörögtem a fazekakon, ahogy minden gyerek, ehhez volt kedvem. Ezt nem tiltották, de a zongorát erőltették, és lehet, hogy ezért is utáltam. Olyan kilenc-tíz éves koromban abba is hagytam. Addig ütögettem a fazekakat, mire végre apám hozott nekem egy tűzoltódobot valahonnan. Abban az időben, ha pénzünk lett volna, se tudtunk volna venni dobot, mert nem lehetett kapni. Ezen a tűzoltódobon elkezdtem dobolgatni, gyakorlatilag kilencéves koromtól dobolok. Én magam tanultam meg magamtól dobolni. Tizennégy-tizenöt éves koromban már profi módon játszottam, legalábbis a dolog pénzkereseti oldalát nézve.

Volt egy spanom, egy trombitás, az Ugrai Laci, akivel egyidősek voltunk, és egy utcában laktunk. Együtt kezdtünk gyakorolni, játszani. Miután Újpesten nem volt olyan hely, ahol jazzt hallgathattunk volna, bejöttünk a belvárosba. Abban az időben nem voltak jazzklubok, hanem tánczenét játszottak reggelig a különböző iskolák, gyárak rendezvényein.

Abban az időben a zenészek közt egy egészséges versengés volt, mint a sportolóknál. Hallottuk, hogy hol játszanak jó zenészek, és elmentünk őket meghallgatni. Így ismertem meg Lakatos „Pecék” Gézát is. Egyidősek voltunk, de ő előbb kezdett dobolni, mint én. Hallottam Duka Norbertet, Balogh „Csibe” Jenőt, és akkor kezdett szaxofonozni Lakatos „Ablakos” Dezső, aki megkapta a szaxofont kedden, de már csütörtökön játszott velük valahol. Tudtak három számot, azt játszották begin-

ben, szambában, szvingben. Mi mentünk utánuk, és kérdeztük, hogy be lehet-e szállni játszani. Akkor ez a versengés – hogy ki a jobb zenész – végre ment. Mostanában többször hallom, hogy zenészek azt kérdezik egymástól, hogy ki hol dolgozik. Erre mit lehet válaszolni? „Az Egyesült Izzóban...” Nem véletlen, hogy régen ezt úgy mondtuk, hogy játszunk valahol. A zenének valahol játéknak kell maradnia.

Közben elkezdtem az OSZK Stúdióba járni, akkor ez volt az egyetlen hely, ahol dobolni lehetett tanulni. Le is vizsgáztam, mindjárt „A” kategóriát kaptam. Ott Jámbor Lajosnál tanultam, aki klasszikus dobos volt. Aztán tanultam Bányainál és Portik Ivánnál is. Kovács Gyulánál szerettem volna tanulni, de ez nem sikerült. Egyrészt nagyon drága volt, meg nem is ért rá. Akkor ő nagyon nagy sztár volt. Később persze nagyon jó barátságba kerültünk, együtt is játszottunk sokat a legendás Dob Showban. A klasszikus konziba is jártam fél évig Schwarz Oszkárhoz, de aztán ’63-ban a Lecák zenekarral kimentünk külföldre, és akkor otthagytam mindent.

Egész fiatalon, tizenhat éves koromban beke-
rültem a híres Lecák zenekarába, a Magyar Revü
Tánczenekarba, ahol régi híres arcok játszottak.
Kaptam egy meghívást próbajátékra, amin megfele-
ltem, és aztán játszottam velük egy-két évig.
Nekem szerencsém volt, mert még olyan ősmu-
tukkal is játszhattam, mint Csepi, aki dobos-
karmester volt, az igazi neve Obendorfer Jenő volt,

a bátyja, Lecák, aki bőgős volt, őt Obendorfer Árpádnak hívták. Ők nagyon híres emberek voltak, a háború előtt a Moulin Rouge-ban, az Arizónában és más ilyen nagy helyeken játszottak. Valamikor Lecák zenekara egy nagyon nagy zenekar volt, többek között Cziffra György zongorázott, Bacsik Elek gitározott, Piroska Zoltán szaxofonozott benne. Nekem ebbe a zenekarba bekerülni nagyon nagy dolog volt.

Lecák megvette a rádió tánczenekarától a leselejtezett piros szmokingokat. Én a Nagy Marci nevű zenész szmokingját kaptam meg, aki 180 centi volt, a legmagasabb a zenekarban. A bokáig ért a zakó, de nagyon gizda voltam a piros szmokingomra.

Első külföldi utunk Csehszlovákiában volt, Zsolnára mentünk. Egy étteremben játszottunk egy hónapig. Mostanában újra voltam ott negyvenöt év után, semmit sem ismertem meg. Igaz, annak idején sem láttam sokat a városból, mert az étterem a pályaudvarral szemben volt, én leszálltam a vonatról, beültem dobolni, majd egy hónap múlva visszaszálltam vonatra, és hazajöttem.

Lecák szerette a fiatal zenészeket. Ő már hatvan év körül volt, amikor mi még csak tizenévesek voltunk. Nekünk akkor ő olyan volt, mint a múmiák. Hüvelykujjal visszafelé pengette a bőgőt. Egyik alkalommal mondta nekem, hogy a Belvárosi kávéházban fogunk játszani, ez egy nagy buli lesz, kellene egy sípos – ő az akkori szakzsargonnal síposnak hívta a szaxofonost. Kérdezte, hogy nem

tudok-e egy ügyes fiatal gyereket, aki jól olvas kottát. Lecáknál mindent kottából játszottunk, én is ott tanultam meg igazán kottát olvasni. Ráduly Misi barátom jól olvasott kottát, ezért neki szóltam. Mondtam, hogy jöjjön el, ugyan nem jazzt kell játszani, de keres egy kis pénzt. Ő akkor bigott Coltrane-rajongó volt. Eljött velem, megkapta a piros szmokingot, kitették a kottákat, és játszottunk. A *Bongó csa csa csa* című örökbecsű darabot játszottuk, amikor odaszól Lecák Misinek: „Misi, rázd meg!” Lecák persze arra gondolt, ahogy az akkor a vendéglátóban szokás volt, hogy Misi a témát egy kicsit megvariálva játssza el. Misi fölállt, és egy olyan igazi „coltrane-os” jazzszólót játszott. De ami belefért. A közönség lemerevedett, abbahagyták a táncolást. Lecák letette a bőgőt, a fejéhez kapott, és azt mondta nekem: „Te kit hoztál ide, a Brubecket?” Brubeck ugyan zongorista volt, de Lecák csak őt ismerte mint híres jazzzenészt. Misit többet nem hívtam oda játszani.

Egyszer Lecák még Szörényi Leventét is kipróbálta. Kérdezte, hogy nem ismerek-e olyan fiatal srácot, aki gitározik, énekel és tud mai slágereket. Én Leventét ajánlottam, mert ő is a Könyves Kálmánba járt. Egyébként oda járt még a zongorista Bajtala Jancsi és Malek Miki is. Levente tinédzseren pattanásos kis srác volt. Amikor Lecák meglátta, megkérdezte tőlem: „Szebb nem volt?” Akkoriban Lecákkal „repültünk”. Ez a vendéglátóban azt jelentette, hogy mindig ott játszottunk, ahol az állandó zenekarnak szabadnapja volt. Elvittem

Leventét a Baross kávéházba játszani. Na, hát ott már botrányok voltak, mert Levente tudott egy-két rock and roll számot, de a vendéglátós reper-toárból semmit.

Lecákkal voltunk Jugoszláviában is, mint cirku-szi zenekar. Ráduly Misi is ott volt velünk. Ki-mentünk öt hónapra, ott tudtunk venni jazzleme-zeket. Cirkuszban dobolni egy nagyon nagy iskola. Amikor a párduc bejön, az nem lép ritmusra, nincs az az állat, amelyik tudna ritmusra járni. Ha pél-dául a bohócot fenékbe rúgják, és nincs akkor egy nagy dobütés, senki sem tapsol. Amit ebből a jazz-ben kamatoztattam, az a reflex és a függetlenítés. Ezt nem lehet kottából megtanulni.

1964-ban már összejártunk Balogh „Csibe” Jenő-vel és Lakatos „Ablakos” Dezsővel. Dezső mondta, hogy Pege szakított Kovács Gyulával és Garai Attilával, saját zenekart akart. Az új zenekarában Lakatos „Pecek” Géza dobolt, de ő kiment Ame-rikába. Dezső engem ajánlott a helyére. Pege üzent nekem Dezsővel, hogy meg akar engem ismerni, szeretne meghallgatni. Az Akácfa utcában volt egy olyan jazzklubszerű hely. Annyira ideges vol-tam a meghallgatás miatt, hogy odamentem szin-te már reggel, holott csak este találkoztam Pegével. Az Akácfa utca elején volt egy Gorkij nevű mozi. Oroszul nem tudtam soha, de beültem a moziba, mert hideg tél volt, és fáztam. Megnéztem negy-ven filmet, már majdnem beszéltem oroszul, ami-kor végre mehettem Pegével muzsikálni. Csak öt év volt Pege Ali és közöttem, de ez akkor sokat

számított. Ő akkor már nagyon jó nevű zenész volt, és a megjelenése is olyan öreges volt. Én „csókolommal” köszöntem neki. Beültem játszani, és Ali mondta utána, hogy próbálni fogunk, mert nyílik a Szabadság hotel, ahol egy évig fogunk játszani a bárban – Csibe, Ablakos, Pege és én. Ez akkor egy borzalmasan nagy dolog volt. Mindjárt csináltattunk szmokingot, a Váci utcában a legjobb üzletben. Olyan lett a szmoking, mintha bivalybőrből lett volna. Olyan vastag anyagot még nem láttam, nyáron szakadt rólunk a víz. A Szabadság hotelben Klamár Tibornak hívták az üzletvezetőt. Ez egy táncos hely volt, de mi rögtön a *Take the „A” Train*nel kezdtünk be. Pege játszott egy bevezetőt, a témát röviden eljátszottuk, majd Pege szólózott, és aztán négyeztünk. A táncolók már ki voltak szédülve. Nagyon szerettek volna mulatni, de mi nem engedték. Utána játszottunk egy blues, mintha egy jazzklubban lettünk volna. A harmadik szám után jött Klamár, letérdelt Ali elé, és könyörgött, hogy rendes tánczenét játszunk. Ali mondta, hogy rendben van. Ablakos kiperdült előre, énekelt egy olasz számot, akkor megnyugodtak az emberek egy kicsit, de amire észhez tértek, mi már megint jazzeltünk. Ez így ment egy évig.

A vendéglátóban egyébként mindig baj volt abból, hogy mi jazzt szerettünk volna játszani. Olyan is volt, hogy elvittünk egy-két vendéglátós zenészt is, de akkor mentek a zrikolódások. Egyszer volt velünk egy klarinétos, Gereben Pálnak

hívták. Nagyon intelligens úriember volt, de nem jazzista. Bekezdünk egy helyen, és Csibe mondta Gerebennek: „Pali, ne törődjön a Pegével, amikor én intek, akkor álljon fel, és keverjen, rázza meg, ne törődjön semmivel.” Mindig Pege volt a zenekarvezető, elöl állt, fehér bőgőn játszott. Amikor Pege szólója jött volna, Csibe intett Palinak, hogy most kezdjen játszani. Ő fölállt, és elkezdett klarinétozni. Pege a haját tépte, hatalmas balhé volt belőle.

Aztán kimentem külföldre, és '66-tól '70-ig Nyugat-Európában, elsősorban Németországban éltem, de voltam Svédországban, Dániában, Ausztriában, Hollandiában is. Csík Gusztival játszottam négy évig, Guszti Hammond orgonázott. Játszottunk jazzt, és játszottunk vendéglátóban gálaműsorokban is, Horváth Szextett néven.

'70-ben hazajöttem, és azóta csak jazzt játszom, illetve a „jazz környékén”. Játszottam Hobóval, Presser-, Zorán-, Máté Péter-, Neoton-lemezeken. Sokfélét játszottam, de a fő profil a jazz volt.

Szakcsi Lakatos Béla 1971-ben megalakította a Rákfogó zenekart, Jávori Vili dobolt benne, Lakatos „Bögöly” Béla basszusozott, Babos Gyula gitározott. Később én kerültem Jávori Vili helyére dobolni. Bögöly még egy darabig maradt, majd átjött a Syriusból Orszáczky Jackie és Ráduly Misi. Ez volt az igazi nagy Rákfogó. Sajnos lemezt nem csináltunk, mert akkor a progresszív zenét még üldözték is, nemhogy támogatták volna. Egy-két rádiófelvétel és néhány „zugfelvétel” maradt csak,

pedig nagy közönsége volt a zenekarnak. Ezután Ráduly kiment Amerikába, Orszáczky pedig Ausztráliába.

Ezután jött a Saturnus, ami lényegében Babos Gyula zenekara volt. Dandó Péter „Pipó” basszusgitározott benne, akit én fedeztem föl, és Szakcsi zongorázott. Utánam Gritz Péter dobolt az együttesben. Egyébként sok fiatal tehetséges zenészt én fedeztem föl, akiket aztán sokan hívtak játszani. Pont akkor értem haza külföldről, amikor a *Csigaházak* című lemezt kezdték felvenni a Saturnusszal. Csöngettek, Babos állt az ajtóban. Mondta nekem, hogy menjek, mert lemezfelvétel van. „Ne hülyéskedj, nem ismerem a számokat.” „Ne törődj vele, csak gyere.” A lemezgyár Rottenbiller utcai stúdiójában vettük fel. Ott olyan körülmények voltak, hogy engem a dobbal, azért hogy a hangszer ne szóljon bele a többi sávba, felvittek az első emeletre egy „cellába”, amin csak egy 40×40 centis ablak volt. Onnan csak Szakcsi fejét láttam, semmi mást.

Több mint tíz évig volt saját bandám, a Kőszegi Ryhtm and Brass, akikkel kijártunk külföldre, és nagy sikereink voltak. Nagyon érdekes összeállítású zenekar volt. Nem volt benne zongora, se bőgő, két konga volt, két fúvós és dob.

Amikor saját zenekarom volt, azzal párhuzamosan játszottam Szabados Györggyel, Gonda Jánossal, Csík Gusztival, Deseő Csabával, Kovács Andorral. Volt olyan fesztivál, hogy este nyolckor leültem a dobhoz, és éjjel kettőig négy zenekart kísértem. Szabadossal lemezt is csináltunk 1975-ben

Az *esküvő* címmel, ami szerintem az egyik legjobb magyar jazzlemez. Amellett, hogy játszom, tanítok is. Először a Vasutas Zeneiskolában tanítottam, majd az OSZK Stúdióban. Amikor szegény Kovács Gyula meghalt, Gonda János engem kért fel, hogy tanítsak a jazztanszakon, ami most már egyetem. Tizennyolc évig tanítottam ott. Gonda János után hat évig voltam a Magyar Jazz Szövetség elnöke.

Pályafutásom alatt nagyon sok kiváló muzsikussal játszottam. Nem tudom az összes nevet felsorolni, csak néhányat említek: Kenny Wheeler, Jimmy Woode, Frank Foster, Ted Curson, Charlie Mariano, Zbigniew Namysłowski, Joe Diorio, Biréli Lagrène, Jimmy Owens, Christian Escoudé, Chico Freeman, Kay Winding, Leo Wright, Milcho Leviev, Jack Gregg, Larry Coryell, Trilok Gurtu, Teddy Wilson, Steve Grossman, Albert Mangelsdorff, Fritz Power, Tony Petrucciani, Sandy Patton, Linda Hopkins, Harry Sokol, Pony Poindexter, Tony Scott, Eddie Lockjaw Davis, Dusko Gojkovich, Stepko Gut, Wolfgang Dauner, Allan Praskin, Eugen Cicero, Boško Petrovic, Al Casey, Red Richards, George Kelly, Lew Tabackin, Jo Mikovich, Zoller Attila, Szabó Gábor. És természetesen játszottam a hazai zenei élet szinte összes meghatározó muzsikussal. Gyakran játszom a német jazzhegedűs Hannes Beckmann-nal, aki megmutatta Martin Kunzler *Jazz Lexikonját*, amiben rólam is rólam is írnak. Nem tudom, hogyan gyűjtötték össze az adatokat, mert engem személyesen nem kerestek meg, de ezek szerint figyelemmel kísérték a pályámat.

Rajtam kívül két magyar jazz-zenésről, Pege Aliról és Tony Lakatosról írnak benne.

A pályán töltött évek alatt rengeteg humoros történet esett meg velem és barátaimmal.

Szabadossal körülbelül egy évig játszottunk együtt. Úgy lett vége, hogy a Petőfi utcában játszottunk, ott hat órakor kezdtünk, és kilenckor be kellett fejezni a koncertet. Szabados annyira beleélte magát a zongorázásba, hogy nem vette észre, hogy már csak öt perc van kilencig. Én már közben összepakoltam a dobot, amit ő nem vett észre. Ott ültem, csak egy lábcint és egy pergődobot hagytam elől minden esetre, soha nem lehet tudni, hátha kell még. A főnök intett, hogy idő van, abba kell hagyni, én erre fölálltam. Ezt Szabados meglátta, és kiszaladt a klubból, átszaladt a hídon, és soha többet nem játszottunk együtt.

Egyszer Gonda Jánossal volt egy koncert Pécsen, és utána Szegeden Szabadossal. Kathy Horváth Lajossal átmentünk vonattal, de nem tudtuk, hogy hogyan jussunk el a JATE jazzklubba. Taxit nem találtunk, de jött egy konflis. Lalinak és nekem is vállig érő hosszú hajunk volt, és divatos hippis ruhákban jártunk. Fölültünk a konflisra, és mondtuk, hogy a jazzklubba legyen szíves. Amikor a manus meglátott minket, majdnem leesett a bakról. A jazzklub előtt várakozó emberek is elájultak, amikor megérkeztünk a konflissal.

Annak idején rengeteg filmzenét csináltunk. Az egyik ilyen felvételen játszott a mohácsi citerazenekar is. Életükben nem jártak még Pesten. Elkezdtünk próbálni, ők annyira izgultak, hogy remegtek. Láttam, hogy a bőgősnek háromhúros bőgője van, olyan népi hangszer. Már majdnem ment a felvétel, amikor ledobtam a dobverőt, és odaszóltam a bőgősnek, hogy ne haragudjon, de eljön ide Pestre három húrral. Egy pillanatra még el is gondolkozott ezen, de aztán mondta, hogy ez ilyen hangszer, de már izzadt idegességében. „Ne vicceljen – mondtam –, biztos elhagyta a vonaton a negyedik húrt.” A többi zenész ájult a nevetéstől, ő meg olyan zavarba jött, hogy megsajnáltam szegényt.

Ha a turné úgy alakult, hogy a Sonor gyár közelében játszottam Németországba, mindig be mentem hozzájuk. Engem szinte úgy kezeltek, mint egy rokont, mert Kelet-Európában én reklámoztam a céget. Akkor jött ki az átlátszó plexi dobjuk. Életemben nem volt ekkora dobom, de akkor egy kicsit más stílusú zenét akartam játszani, és ahhoz ilyen nagyobb méretű hangszer szerettem volna. Ahogy hazaértem, másnap már játszottam az Ybl Miklós kollégium klubjában, a Thököly úton. Solti Jánoska valahonnan megtudta, hogy hoztam egy ilyen dobot, rögtön lejött az első bulira, amikor az új dobon játszottam. Nagyon élveztem az új hangszer, pontosabban élveztem volna, mert odajött Jánoska, és megkérdezte, hogy eladom-e ezt a dobot. Mondtam, hogy

á, dehogy, még csak most hoztam, szeretek rajta játszani. Ő csak erőszakoskodott, hogy mondjak egy árat, amennyiért eladnám. Gondoltam, mondok egy magas összeget, amit biztosan nem ad meg érte. Mondom: kilencvenezer forint. Ez 1974-ben nagyon nagy pénz volt. Erre ő azt mondta, hogy most csak hetven van nála, de másnap hozza a többi húszat. Megkérdeztem, hogy a második szettet azért, ugye, lejátszhatom a dobon. Hogyne, válaszolta. Másnap el is jött oda, ahol a dobot tartottam, hozta a húszezer forintot, és meglátta rajtam azt a csizmát, amit szintén akkor hoztam Németországból. Ez egy magas sarkú, zöld-fehér csíkos, cipzáros bőrcsizma volt, akkor ilyenekben jártunk. Jánoska lenézett a lábamra, és azt mondja, azt is megvenné, ad érte háromezer forintot. Én már húztam is le csizmát, hívtam egy taxit, és zokniban mentem haza.

Egyszer Regály Gyuri felhívott, mert hallotta, hogy külföldről hoztam egy szintetizátort. Egyszerű kis hangszer volt, bitang hangszínek voltak benne. Gyuri mondta, hogy a Hit Gyülekezete megvenné a szintit, eljönnének megnézni. Szende Gabi is velük jött, merthogy ő is zenész, és ért hozzá. Kérdezték, megmutatnám-e, hogy mit tud a hangszer. Mondtam, hogy hogyne, mutatnám, és elkezdtem kapcsolgatni a különböző hangszíneket. Mutattam, hogy van benne Chick Corea-s hangszín meg zongora és orgona stb. Egyszer csak megszólalt egy kegyetlen hangszín, recsegett-ropogott, hörgött a hangszer. Megkérdezték, hogy ez

milyen hangszín. „Ezzel – mondom – a Lórán Lenkét is lekísérheted, mert neki is ilyen recsegős hangja van.” Ezek összeestek a nevetéstől, de megvették a szintit.

Ahogy említettem, Kovács Gyulával nagyon jó barátok lettünk. Az én Rhythm and Brass nevű formációm, amiben rajtam kívül csak két konga és két fúvós volt, adta az ötletet, hogy három dobbal csináljunk egy dob showt, amiben Jávari Vili, Kovács Gyula és én játszottunk. A koncertek első felében percussionnel játszottunk, a második részben pedig csak mi hárman. Ahol az országban volt jazz, ott mi mindenhol játszottunk, és mindenhol nagy sikerünk volt.

Kovács Gyula egyszer vett tőlem egy lábcinállványt, amit részletben fizetett ki. Szeretett levelezni. Ugyan itt lakott két sarokra, de leveleket írt. Egyszer ezt a levelet kaptam tőle:

Drága Imikém!

Tisztellek, becsüllek, mint egy bálványt,
Harmadikán fizetem az állványt.

Vukán Gyurival és Berkes Balázssal kint voltunk Görögországban. Küldtünk Gyulának meg egy-két barátunk képeslapot. Mi is megpróbáltunk versben írni, egy hétig szedtük össze a rímeket. Erre jött tőle egy válasz, ugyancsak rímekben. A versben említett Norbi a fia. Engem azért nevez a Királyhida urának, mert abban az utcában laktam, és a vers végén azért írja, hogy „Limanova Gyulának”, mert ő a Limanova téren lakott.

Fél kettő múlt pár perccel,
jön a postás, dörömböl.
Na, hogy verjem, mit akarhat?
Képeslap jött Görögből.
Norbert közben be is pipilt
És nagyokat oázott,
Látta rajtam örömet,
Menten be is kulázott.
Látja, sógor, ez szép dolog,
hogy gondol reám külföldről,
szinte látom ajándékát,
amit hozott Görögből.
Száz szónak is egy a vége:
köszönöm a lapodat,
én is versben válaszoltam,
dőljön le a vakolat.
Van még egy kis örömhírem,
Megint kaptam kisüstit,
Lemondok a javadra,
Örület, hogy mi lesz itt.
Mint kottában a kóda,
Én is zárom soraim,
Remélem, hogy tetszett,
mint az Asba dobjaim.
Szeretettel gondolk
Királyhida urára,
Te is gondolsz szeretettel
A Limanova Gyulára.

1981. május 15.

RÁDULY MIHÁLY

Szaxofonművész, zeneszerző, a Syrius és a Rákfogó zenekarok meghatározó tagja.

1944-ben születtem. Édesapám, akit Lajosnak hívtak, zenész cigánycsaládból származott. Nagypapám, akit hozzám hasonlóan Mihálynak hívtak, Erdélyből jött Magyarországra, Sepsiszentgyörgyön született. Édesapám már Pesten született 1905-ben.

Édesanyám sváb családból származott, Martonvásárhelyről telepedtek át a Tabánba, és édesapámhoz hasonlóan ő is 1905-ben született Budapesten. Édesapámmal a Baross kávéházban ismerkedtek meg, apám ott muzsikált. Édesanyám családfáját két és fél évszázadra vissza lehet vezetni, olyan hosszú német nevű ősökkel, mint Kaltenbrenner.

Ezt onnan tudom, hogy édesanyám halála után előkerültek bizonyos papírok, amiket akkor gyűjtöttek össze, amikor apámat el akarták vinni a lágerbe. Felfogadtak egy ügyvédet, aki édesanyám német származására hivatkozva el tudta intézni, hogy ne vigyék el a táborba. Ők akkor Bécsben éltek, ott volt egy lakásuk.

Apai részről van a zenei tradíció a családban. Engem nem akartak cigányzenésznek nevelni.

Nagyapám nagyon jó kisklarnétos volt. A 19. század végétől a 20. század közepéig még voltak olyan nagy bandák, ahol két klarnét volt, kis- és nagyklarnét. Nagypapám tanította Burka Sanyi bácsit és Fátyol Józsefet, a következő klarinétos generáció két legkiválóbb egyéniségét. Boros Lajos a keresztapám, de nem nagyon tartottuk a kapcsolatot. Édesapám fiatalon, negyvennégy éves korában halt meg, én akkor még négyéves sem voltam. Nagyapám jóval túlélte őt, nyolcvanéves korában halt meg.

Nyolcéves koromban beíratkák hegedülni. Nagyapámtól is sokat tanultam, ő tanított meg kottát olvasni. Minden este átjött a Hársfa utcából a Köztársaság tér–Luther utca sarokra, ahol laktam, hozott valami süteményt, és néztük a kottákat. Akkor már a keresztzüleimnél laktam, mert édesanyámnak apám halála után dolgoznia kellett.

Visszatérve édesapámra, ő tizennyolc éves volt, amikor először kiment szerződéssel muzsikálni külföldre, Monte Carlóba. Nem tudom biztosan, hogy mennyire szerette vagy nem szerette a cigányzenét, de nekem úgy tűnik, hogy menekült attól, hogy ezt a zenét kelljen játszania. Babostól tudom, hogy nagyon jól tercezett, prímás sohasem volt. Többnyire külföldön játszott különféle összeállítású szalonzenekarokkal. Vannak plakátjaim, amiken kappelmeisterként, azaz zenekarvezetőként van feltüntetve. Nagyon szépen írt kottát. Van egy kottás füzetem, amiben van egy jó pár nóta, népdalok, waltzerek és Schönbergtől valami.

Ugyanakkor benne van a *Sophisticated Lady* is, és saját szerzemények. Teljesen vegyes dolgok. Amikor édesanyámmal Bécsben éltek, ott a zeneakadémiára járt gitár szakra. Budapesten megismerkedett egy fekete hegedűssel, Eddie South-szal, akivel aztán nagyon jóban volt. Eddie South nagyon jó fekete jazzhegedűs volt, aki ez idő tájt Magyarországon tanult a Zeneakadémián. Az egyik leghíresebb lemezének címe: *The Dark Angel of the Fiddle*.

Nekem a hegedüléshez nem nagyon volt affinitásom, összesen öt-hat évig tanultam. Aztán a gimnázium első évében bejelentettem édesanyámnak, hogy nem hegedülök tovább. A következő évben mondtam neki, hogy szaxofonozni szeretnék. Valahol láttam kiállítva egy szaxofont, a formája is nagyon megtetszett. A hangját először 1958-ban hallottam, Cseppek István a *Laura* című számot játszotta. Ettől el voltam ájulva, holott ez még nagyon nem volt jazz. Ugyanabban az évben halottam indiai zenét és más népek zenéjét is. Én pontosan az a korosztály vagyok, amikor betört a beatmozgalom, és az első magyar zenekarok megalakultak. '62-ben javában jártam a Bem József gimibe, amikor úgy egy fél évig divatból hallgattam ilyesmi zenéket, a *Twist againt*, *Shadowst*, *Champst* stb. Egyik barátom kapott New Yorkból egy magnószalagot, amin vegyesen voltak Louis Armstrong-, Louis Prima-, Dave Brubeck- és Miles Davis-számok. Miután hallottam a Miles Davis Sextettől a *Straight No Chasert* Adderleyvel, Colt-

rane-nel, utána már más nem érdekelt, csak a jazz. John Coltrane ettől kezdve nagyon nagy kedven-
cem lett, de zeneileg sohasem volt rám olyan jelle-
gű hatással, hogy utánoztam volna. Archie Shep-
pet is nagyon szeretem. Nem a bebop, hanem az
akkori fekete zenének egyfajta free változata volt
rám a legnagyobb hatással. Nagyon fontos volt
zenehallgatási szempontból, amikor édesanyám
vett nekem egy Terta magnót. Mentem a magnó-
val mindenfelé – Kőbányára, Újpestre, Csepelre –,
hogy akár egyetlen lemezt is föl tudjak venni.
Sokszor a barátaimmal közösen hallgattunk zenét.
Ezekre a kollektív zenehallgatásokra és arra, amit
hallgattunk, a mai napig jól emlékszem. Ekkor
már javában hallgattuk a rádióban Willis Conover
műsorát, a Music USA-t. Ez éjfélkor kezdődött,
úgyhogy a kémiajegyeim megsínylelték egy kicsit
a zenehallgatást. Nagyon szerettem olvasni is.
A jazzen keresztül érdekelt az afroamerikai kultú-
ra. Olvastam W. E. B Du Bois-t, Ralph Ellisons,
James Baldwint, Langston Hughestól költeménye-
ket, valamint Malcolm X önéletrajzát. Akkoriban
sok mindent kiadtak az afroamerikai íróktól mint
kapitalistaellenes irodalmat. Ugyanakkor érdekelt-
tek a francia egzisztencialista írók, Gide, Camus,
Sarte.

Kőszegi Imrét tizenhét éves koromban ismer-
tem meg, egy közös barátunk révén. Mindketten
nagyon szerettük a jazzt, sokszor órákig játszot-
tunk akár csak ketten is. Emellett volt egy beat-
zenekarunk a Szörényi fivérekkel és Bajtala János-

sal. Egy kislemezt is felvettünk Németh Lehellel. Még a gimnázium alatt az OSZK-ban kezdtem tanulni, mert csak ott tanítottak szaxofonozni. Azért, hogy édesanyámat megnyugtassam, letettem a kategóriavizsgát. Már elsőre „A” kategóriát kaptam, ami ritkaság volt. Ha jól tudom, csak a kiváló bőgős Duka Norbert kapott elsőre „A” kategóriát. Miután megkaptam a szaxofont, rá egy fél évre már összejöttünk egy páran játszani – Lakatos „Ablakos” Dezső öccse, Vili zongorázott, Németh Jancsi és Nyerges „Szajkó” József szintén szaxofonoztak. Szajkó is először hegedülni tanult, utána tért át a szaxofonra, akkor az egyik legtehetségesebb zenésznek számított. „Altkirálynak” hívta magát, mert a Dezsőt tartotta a „királynak”. 1962-ben nyílt meg a Dália jazzklub. Egy pár hónapon belül már játszottunk ott, Szajkóval csináltunk egy zenekart. Érdekes repertoárt játszottunk – Cannonball Adderleyt, Art Blakey-t, Miles Davist, Charles Mingust, Eric Dolphy-t. Ezek voltak az első jazzpróbálkozások. A jazz számunkra mágikus fogalommá vált. A KISZ és a JAZZ szóban egyetlen egy közös betű sincs, lehet, hogy ezért is szerettük annyira. Lakatos Vili volt az állandó zongorista, akár Németh Jancsival játszottam, akár Szajkóval. A dobos Jávor Vili is abban az időben jött a képbe. Nálunk a lakásunkon, az ötödik emeleten sokat próbáltunk, örömködtünk. Még nagyzenekarral is próbáltunk abban a kis lakásban. Ezután elkezdtünk vendéglátózni – Lakatos Vili, Németh Jancsi. Először Rosenberg Tomi,

majd Lakatos „Pecek” Géza dobolt. Emellett természetesen játszottunk jazzt is, de abból senki sem tudott megélni, meg sok lehetőség nem is adódott rá.

Kőszegi Imre által bekerültem a Lecák zenekarba, akikkel rögtön kimentünk a Fővárosi Nagycirkusz zenekaraként Jugoszláviába. Ez 1963-ban, tizennyolc évesen óriási dolog volt. Nekünk ez akkor olyan volt, mintha Münchenbe vagy Londonba mentünk volna, mert addig Kistarcsánál messzebb nemigen utaztunk.

Utána bevittek katonának, ahol nagyon jó beosztásom volt. Az egy hónapos kiképzés után hadtápirnok voltam. Csak térképeket kellett rajzolni, a körleten kívül élhettem. Ott összehoztunk egy zenekart, lakodalmakra jártunk játszani. Ebben az időben kezdett Kőszegi Pegével játszani.

1967-ben másodszor is voltam a cirkusszal Jugoszláviában, ahonnan megpróbáltunk Németh Jancsival és Lakatos Vilivel disszidálni. Zágrábból indultunk, kitaláltunk valami hangszervásárlással kapcsolatos abszurd történetet, így jöttünk el a zenekarból. Németországba akartunk eljutni, ahol az egyik barátom várt is minket egy megadott benzinkútnál. Meg is találtuk a kutat, de a rendőrök lekapcsoltak minket, és visszavittek Bécsbe. Először két-három nap börtön, utána láger. Kérvényezni kellett, hogy mint menekültek tartózkodási engedélyt kapjunk. Átvittek minket Traiskirchenbe a lágerbe, de onnan akkor csak Dél-Afrikába lehetett menni, oda meg nem akartunk, így hazajöt-

tünk. Tulajdonképpen nem gondoltuk olyan komolyan a disszidálást, csak kint szerettünk volna lenni egy ideig. Azért játszottunk is hármásban egy Baden-Baden-i kaszinóban. Vili zongorázott, és már nem emlékszem, hogy Jancsi hegedült és én klarinétoztam, vagy fordítva, de el tudod képzelni, hogy ez milyen iszonyúan szólhatott.

1968-ban Németh Jancsi vitt be Pege Aladár együttesébe, először zongora nélkül játszottunk kvartettben. Felleptünk egy pár jazzfesztiválon, Székesfehérváron, Cegléden. Egymás után kétszer megnyertük a Magyar Rádió jazzversenyét. Amikor visszajöttünk Ausztriából, egy ideig el voltunk tiltva az utazástól, de '68-ban már elmehettünk a Pege zenekarral a Varsói Jazzfesztiválra.

A Pege zenekar mellett Szakcsival játszottam az Emke kávéházban, Babossal és Jávorival a Béke kupolában, majd a Margitszigeti Nagyszállóban, a Belvárosi Café Varietében stb. Kísértünk műsorokat: Hofit, Koós Jánost. Ez volt az a két-három év vendéglátózás, ami 1969 végéig tartott.

Utoljára vendéglátóban a Halló bárban játszottam. Ez azért érdekes, mert a Halló bár a Király utca és a Körút sarkán van, nagyon közel ahhoz a házhoz, ahol Pataki László mai napig lakik. Útban hazafelé hallott engem egy párszor szaxofonozni. Ott este tízkor kezdtünk, és reggel négyig játszottunk. Laci megkérdezte, hogy akarok-e játszani a Syriusban. Nemet mondtam, mert eszembe jutott a *Beates magyar úr* meg a *Tranzisztori* című szám, amik olyan lakodalmas rock számok voltak.

Aztán megint megkérdezte, meg újra, és egyszer mondta, hogy játszanak a Táncdal fesztiválon. Mondtam neki, hogy én azt nem nézem. Aztán mégiscsak megnéztem, és akkor hallottam először életemben Orszáczky Jackie-t énekelni, korábban nem is ismertem őt. A szám is nagyon jó volt: a *Fáradt a nap*. Ez nem is a Táncdal fesztiválra való szám volt. Nem olyan, mint a *Kislány a zongoránál* vagy az *Ajjaj, fekete vonat*. Ekkor végre igent mondtam, és beléptem a zenekarba. Én voltam az utolsó tag, aki beszállt az akkori Syriusba. Baronits Zsolt felozlatta az előző Syriust, amibe még Barta Tamás gitározott, és Pataki Lacira bízta, hogy kiket hív az új együttesbe. Laci ismerte Orszáczky Jackie-t, és azonnal elhívta a zenekarba. Aztán jött a gitáros Mogyorósi Laci, aki előzőleg már játszott Jackie-vel az első, Új Rákfogó zenekarban. Utána Szakcsi csinált egy Rákfogót – Lakatos „Bögöly” Béla, Kathy Horváth Lajos, Jávori Vili, Babos Gyula. Ezután alakult meg az a Rákfogó, amiben én is játszottam Jackie-vel, Szakcsival, Kőszegivel és Babossal.

Visszatérve a Syriusra: 1970 januárjában elkezdünk próbálni. Mindennap próbáltunk egy hónapig. Kiprobáltunk számokat a Traffictól, a Flocktól, Zawinultól a *Mercy, mercy, mercy*t meg sok mást. Soha nem befolyásoltuk egymást, hagytuk, hogy a zenénk stílusa szabadon alakuljon. Én kezdetben nehezen találtam meg magam ebben a zenekarban. Fogalmam sem volt, hogy mit játszunk. Csak azt tudtam, hogy nem akarok rhythm and

bluesosan játszani, úgy hajlítgatni, mint ami abban az időben népszerű volt. Az volt az érdekes, hogy Baronits kezdettől fogva látta, ebből nem az a *Beates magyar úr* lesz, hanem valami más, és annak ellenére, hogy ez abszolút nem az ő zenei világa volt, hagyta, hogy ilyenné alakuljon a zenekar hangzása. Valószínűleg azért hagyta, mert látott benne lehetőséget.

Baronitsnak nagyon nagy szerepe volt abban, hogy a zenekar megalakult, hogy létrejöhetett egyáltalán. Ő tartotta össze az együttest részben a haknikkal és az ORI-fellépésekkel, ahol Aradszkytól Záray Mártáig sokakat kísértünk. Az ORI-val jól kerestünk, mert a Syriusnak már előttünk is volt ORI-kategóriavizsgálója. Ötszáz forintot kaptunk fellépésenként, ami akkor nagyon sok pénz volt. Persze ennek nagy részét ellettük, elittuk.

Amikor a zenekar hangzása kialakult, és megtaláltam a helyemet zeneileg az együttesben, nagyon jól éreztem magam a Syriusban. Megtaláltam egyfajta szabadságot is. Lehetett jazz értelemben is szabadon játszani. A számok is folyamatosan alakultak. Hiába játszottuk az *I'm a mant* nyolcvanszor, az egy picit mindig más volt.

Visszatérve 1970-re: abban az évben mentünk a Pege Quartettel Montreaux-be. Akkor a zenekarban Szakcsi zongorázott, Pecsek dobolt. Ez a fesztivál megváltoztatta az életemet, miután ott megnyertem a legjobb szólistának járó díjat, és ezzel járt egy egyéves ösztöndíj a Berklee jazzegyetemre. Soha nem hallottam az ott készült felvételt,

és úgy fogok meghalni, hogy soha nem is hallgatom meg. A versenykiírás az európai országok részére szólt, például az előző évben Tomsits Rudolf, Vukán Gyuri, Berkes Balázs, Rosenberg Tomi zenekarát delegálta Magyarország. Már '70-ben ki-mehettem volna Amerikába, de akkor már javában működött a Syrius, sőt már az is biztos volt, hogy megyünk Ausztráliába. Még a következő két szemeszteren sem mentem ki a Berklee-re, mert reméltem, hogy valami jó történik a zenekarral. Ez sajnos nem így alakult, mert még Ausztráliába sem engedtek vissza minket. Nem egészen értem, hogy az első alkalommal is hogyan kaptunk engedélyt az utazásra, de másodszorra már nem engedték ki a zenekart, pedig az első út után is visszajöttünk. A nevünkre érkeztek szerződések kinti fesztiváloktól, Amerikából, Angliából, ahová helyettünk az LGT-t küldték, ahogy ez később kitudódott.

Ausztráliában majdnem egy évig voltunk. Hazafelé két hétre megálltunk Amsterdamban és Frankfurtban, hogy vámmentesen tudjunk behozni dolgokat – nem mintha én hoztam volna valamit. Ausztráliában sok pénzt kereshettünk volna, ha először is a menedzser nem lopott volna meg minket, másrészt vettünk egy komoly és drága felszerelést, amit a mikrobusszal együtt loptak el tőlünk.

Ausztráliában megismertünk egy egészen más világot. Nekem sok közöm nem volt a rockzenéhez, de ott hallottam először jó rockzenekart játszani. Akkor értettem meg, hogy ez a zene lehet jó

is. Amikor megérkeztünk Perth-be, a Bakery nevű bandát hallottuk első este, akikhez később Jackie kiment. Ott olyan klubvilág és atmoszféra volt, amit a KISZ-klubokban Kőbányai sör mellett el sem lehetett képzelni. Nagyon jól éreztük magunkat, és két hónap alatt elértük, hogy senki sem írta rólunk többé, hogy a „vasfüggöny mögül” meg „vörös csillag” meg ilyesmik. A zenekarok elfogadtak minket, és az újságokban ugyanúgy írtak rólunk, mintha ausztrálok lettünk volna.

Mostanában jöttem rá, hogy azokat a számokat, amik *Az ördög álarcosbálján* vannak, itthon nagyon ritkán játszottuk. Valószínűleg ennek az volt az oka, hogy a lemezen nagyon sok rájátszás volt, pár számban egy kis big band szól. Egyik éjszaka nem tudtam aludni, leírtam valamit, és kértem a srácokat, hogy próbáljuk ki. Végül ez a szám is rákerült a lemezre *In the Bosom of a Shout / Egy kiáltás méhében* címmel. Hazajönni még furcsább volt, mint kimenni, és nem csak azért, mert ott napfény volt, itt meg szürkesség októberben...

Én a Syrius történetét három részre osztom: Ausztrália előtt, Ausztrália és Ausztrália után. Ausztrália előttről csak egy felvételünk maradt, a *Szétört álmok* című szvit, amit a rádióban élőben játszottunk. Az tulajdonképpen az én rádiófelvételem lett volna, de a Syriust vittem be. Kiss Imre, az akkori zenei szerkesztő tépte a haját, miután megtudta, hogy Jackie énekelni fog. „És a szöveg?” – kérdezte. – „Azt tudom kívülről” – válaszolta Jackie. Gondolom, előre le kellett volna

adni a szöveget, hogy elolvashassák, ráadásul ez egy élő adás volt. Láttam, hogy figyeltek, hogy esetleg mikor kell lekeverni a hangot, ha a szövegben valami olyasmi lenne, amit ők nem akarnának, hogy adásba kerüljön. Ez a rádiófelvétel aztán később ki lett adva cédén. Ezt az öttételes szvitet Pataki és Jackie már a zenekar első fél évében megírta. Ilyen jellegű mű előtte nem volt ebben a műfajban, nem tudom, hogy azóta született-e másik.

Ausztráliában azok a számok is átalakultak, amiket előzőleg itthon játszottunk. Amikor hazajöttünk, nagy érdeklődéssel fogadtak minket, főleg a zenészek, akik hallották, hogy ez már egy teljesen más hangzás, amit játszunk. Véleményem szerint csak Ausztráliában erősödött meg úgy a Syrius összeszokottságban meg felfogásban, hogy itthon valóban a miénk volt az akkori idők legjobb ritmusszekciója, elsősorban Jackie és Veszelinov játéka miatt. A ritmusszekciónk nagyon kemény lett.

Aztán az álmokból itthon nem lett semmi. Egy jó ideig elvontunk azzal, hogy különböző klubjaink voltak, például a sokat emlegetett Bercsényi klub, ahol matracok voltak ledobva a földre, és teljesen más atmoszférája volt, mint a többi klubnak.

Ebben az időben Szabados Gyuri egyszer megkérdezte, hogy akarok-e vele játszani. 1970-ben már játszottam egyszer vele egy rádiófelvételen, de az még nem az az igazi „szabados” stílus volt. Egy kissé modernkedő zene volt ahhoz az ele-

mentáris muzsikához képest, amit később játszott. Megmondom őszintén, nem volt sok kedvem csatlakozni hozzá, de szerettem muzsikálni, ezért igent mondtam. De már az első próbán megérintett egy olyasfajta emberi és zenei kisugárzás, egy másfajta gondolkodás, ami bevonzott az ő sajátos egyéni világába, amit az évek alatt még sokkal jobban kiteljesített.

Szabadosnak ebben a kvintettjében, amiben játszani kezdtem, Kathy Horváth Lajos hegedült – őt én vittem a zenekarba –, Vajda Sanyi bőgőzött, Jávorai Vili dobolt. Később kiegészültünk Friedrich Karcsival, aki pozanózott, és Sipos Bandival, aki trombitált. Játsoztunk az Egyetemi Színpadon meg egy-két klubban. Nem volt túl sok fellépésünk, de szerettük ezt a zenekart. Igen fájlalom, hogy az általam legjobbnak tartott *Az esküvő* című lemezen nem játszhattam, mert akkor már Amerikában éltem. Gyuri írt, hogy jöjjez haza a felvételekre, de hát ez akkor nem volt megoldható. Ez az együttes valamilyen formában megváltoztatta a zenei gondolkodásmódomat. Egyáltalán nem érdekelt előtte a magyar népzene, ezután kezdtem ilyeneket hallgatni és keresni. Akkor kezdődött a táncházmozgalom, 1971-'72 tájékán. Láttam is táncházat, mert a Fővárosi Művelődési Házban is játszoztunk, ami akkor a táncházmozgalom epicentruma volt. Később Patakinál hallottam először Bartók-vonósnégyszert, ami szintén nagyon tetszett.

Szakcsi Lakatos Bélát ismerem '67-'68-óta, és '68-ban már játszoztunk is együtt. Mindig tartot-

tuk a kapcsolatot, és sokszor beszéltünk arról, hogy kellene valamit együtt csinálni. Gondolkodtunk, hogy mit és kivel. Kőszegi hazajött külföldről, és akkor azt mondtuk, hogy na, most csináljunk egy zenekart. Szakcsi Jackie-t akarta basszusgitárosnak a bandába. Én Vajda Sanyit javasoltam bőgősnek, nem mintha Jackie-t nem szerettem volna. Szakcsinak igaza volt, mert Vajda Sanyival egész más lett volna a zenénk. Ez a Rákfogó körülbelül egy fél évet volt együtt. Sajnos nem tudtuk kiforrni magunkat. Egy-két hét alatt összeállítottunk egy alaprepertoárt, amivel el is kezdtünk játszani. Játszottunk saját számokat is, de ezek mellett például Chick Coreától a *Spaint* meg egy Zoller Attila-számot. Nem jutottunk el odáig, hogy egy olyan kialakult profilú zenekarrá váljunk, mint a Sirius volt. Játszottunk Nyugat-Berlinben egy jazzklubban egy hétig, ott elég sok mindent kellett játszani. Szakcsi hozott különféle dolgokat, amiket kipróbáltunk. Ezeket kellett volna folytatni. Hozott például egy Bartók-bagatellt, amit meghangszereltünk. Jackie nem akart énekelni a Rákfogóban, hogy ne üsse egymást a két dolog, a Rákfogó és a Sirius. Egy darabig nem is volt feszültség a két zenekar között, később is csak Baronits részéről volt ez érezhető. Sokat játszottunk is együtt úgy, hogy a Rákfogó játszott először, és utána a Sirius.

1974 volt az utolsó év, amikor igénybe vehettem a Berklee-ösztöndíjat. Miután itthon beszűkültek a lehetőségek, nem nyíltak meg a kapuk, se kicsik,

se nagyok, elintéztem a Kulturális Minisztériumban, hogy kiengedjenek Amerikába. Ez nem is volt olyan könnyű.

Amikor Amerikában, a Kennedy repülőtéren leszálltam a gépről, az első élményem az volt, hogy először is megpróbáltam megtalálni azt a buszt, ami elvisz Bostonba. Ötven vagy száz dolárom volt talán. A Berklee-n kollégiumban laktam, volt koszt, kvártély, mind a kettő elég rossz volt. Egy szobában laktam két másik sráccal. Amikor megérkeztem, volt egy bankett, ahol ott volt Lawrence Berk, aki a Berklee-t alapította. Nekem vállig érő hosszú hajam volt, ő próbált rám mosolyogni, de látszott, hogy ez nagyon erőltetett. Szerettem volna sokat tanulni, gyakorolni, de egyik sem sikerült. A Berklee-t kezdettől fogva utáltam. Az a skálacentrikus metódus, ahogy ott tanítottak, nagyon ellene volt az én egyéniségemnek és az általam elképzelt dolognak, hogy mi is az a jazz. Ez félig-meddig beigazolódott számomra olyan formában, hogy a Berklee-ről és más iskolákból nagyon sok tehetséges, jó zenész jön ki, csak most már egyre kevesebb az egyéniség, mert ugyanazokat tanulják, ugyanúgy játszanak. Az ötvenes, hatvanas években minden szaxofonosak, minden dobosnak, minden bőgősnek megvolt az egyénisége. Például Paul Chambers másképp bőgözött, mint Mingus, Ray Brown vagy Scott LaFaro. Most eléggé közel állnak felfogásban egymáshoz a zenészek. A technika az, ami fejlődött, nem a gondolkodásmód, és főleg nem az érzelmek kifejezése.

Számomra a jazz mindig is egyfajta érzelemnek, egyfajta szabadságvágynak, egyfajta elvágózkodásnak a beteljesülését jelentette.

Nicholas Caiazzának hívták a szaxofontanáromat, aki big bandekben játszott. Ő kitett elém egy Mozart-kottát, hogy játsszam le. Lejátszottam, de nem értettem, hogy mi köze van ennek a jazzhez. Nem ezért mentem oda. A többi diákkal természetesen megtaláltuk egymást, kezdtünk játszani, egy-két rádiófelvételt is csináltunk. A pénz miatt elkezdtem hagnizni, játszottam itt-ott-amott, de ennek az égvilágon semmi köze sem volt ahhoz, amiért kimentem Amerikába. Ezzel együtt a Berkeley-n meghosszabbítottam az ösztöndíjamat. Bementem a magyar követségre, mondtam, hogy szeretnék még egy évet tanulni az iskolában. A válasz az volt, hogy „magának azonnal haza kell menni”. Bármennyire is szűk volt az a kollégiumi világ, amiben éltem egy évet, akkor óriási szakadék volt az itthoni és az ottani életem között. Ez a konzul által adott válasz döntötte el helyettem, hogy ne jöjjek vissza.

Azon a nyáron dolgoztam, és abból a pénzből végre felmentem New Yorkba. Ha New York nem is tárt karokkal fogadott, de egy hét alatt láttam John McLaughlin zenekarát, Chick Corea Return to Foreverét és a Weather Reportot. Bizonyos értelemben New York is más volt, mint ahogy elképzeltem. 1973-ban New York még egészen másképp nézett ki, mint húsz évvel később vagy ma. Fel akartam menni Harlembe. Az ismerőseim le

akartak beszélni erről, azt mondták, hogy ott meg fognak ölni. Ennek ellenére elmentem oda, természetesen nem egy eldugott részére, hanem a 125. utcába. Bementem bárókba, és próbáltam beszélgetni feketékkel. Amikor Coltrane vagy Archie Shepp nevét mondtam, azt sem tudták, miről beszélek. Most már tudom, hogy sajnos nincs ebben semmi meglepő.

Aztán a pénzem is kezdett fogyni, hívtak, hogy menjek egy hajóra játszani. Pár hét után elmentem a hajóra, ott töltöttem nyolc hónapot. A zenekarban Pecek dobolt, és egy fekete srác zongorázott. Előzőleg „Ablakos” Dezső játszott azon a hajón.

Diákvízummal voltam Amerikába, a hajóra kellett volna egy hajózási vízum, ami nekem nem volt, és ezért kitétek egy szigetre, a Virgin Islandre, ami brit felségterület. Ott voltam négy hetet, mire megkaptam a vízumot, akkor vissza tudtam menni a hajóra. Valahogy sikerült elintézni azt is, hogy a hajón töltött hónapok után visszaengedtek az Államokba.

A következő fontos állomás az volt, hogy csinálunk egy zenekart George Jindával Speed Limit néven. A zenekarban volt egy pár jó tag: a baszszusgitáros T. M. Stevens, aki aztán elment a show businessbe. Ő fantasztikusan játszott funkot, később játszott John McLaughlinnal, és volt stúdióban Miles Davisszel is. Robi Gonzalez dobolt, aki utána Al Di Meolával játszott. A zenekarban volt a svéd George „Jojje” Wadenius is, aki előtte a Blood Sweat and Tearsben gitározott. Volt ebben a zene-

karban lehetőség. Játszottunk egy pár nevesebb klubban, ahol a zeneiparból sok fontos ember meghallgatott minket. A Columbia „vezérkara” is felfigyelt ránk, de '78-'79-ben a lemezpiac bedög-
lött, és új együttesekkel nem kötöttek szerződést, ezért ez a zenekar feloszlott. Vendéglátózni nem szerettem volna, ezért elkezdtem dolgozni mint pincér, és emellett próbáltam játszani.

1977-ben New Yorkban a Püski kiadó megjelen-
tetett egy lemezt *A fényes nap* címmel, amelyen
amerikai zenészekkel játszottam. Az albumon ma-
gyar népdalok feldolgozásai szerepelnek, amelye-
ket Püski István felesége, Szalay Erzsébet énekel.
Ezt a zenét ma világzenének hívnánk, de akkor ez
a fogalom még nem létezett.

Később a New York-i Hunter College nevű egye-
temre jártam, ami csak három sarokra volt a laká-
somtól. Amennyire utáltam a Berklee-t, annyira
szerettem ezt az egyetemet. Úgy kerültem oda,
hogy egyszer fogtam magam, bementem az egye-
temre, és felmentem a 15. emeletre, ahol a zenei
tanszék volt. Megvártam, amíg az egyik profesz-
zor ráért, és megkérdeztem tőle, hogy beülhet-
nék-e egy órára. Azt mondta, hogy persze, nyu-
godtan. Nagyon tetszett az előadás, ezért beirat-
koztam a zenetörténet szakra. Az egész tanári kar
kiváló, vibráló egyéniségekből állt. Ezen eleinte
csodálkoztam, de később kiderült, hogy mindegyi-
kük tanít más, híres egyetemeken is, mint a Yale,
a Harvard és a Columbia.

A zenéhez mindig közel maradtam, de az ízlésem rengeteget változott az idők során. Ahogy meséltem, gyerekkoromban először klasszikus zenét tanultam, aztán jött a jazz és csak a jazz. Utána elsősorban ismét a klasszikus zene érdekelt, a gregorián előtti zenétől a Schönberg utániig minden. Érdekelnek a különféle népzene is. Egy időben tanultam indiai klasszikus zenét a sarangi nevű hangszeren. „Ablakos” Dezsővel többször találkoztam New Yorkban, ott lettünk nagyon jó barátok. Egyszer sarangiztam neki, és Dezső mondta, hogy adjam oda, hadd próbálja ki. Odaadtam neki, megpróbált rajta játszani. Azt mondta mérgesen, hogy minden hangszer megszólal a kezében, de ez sehogy sem szól. Az indiai zenének egészen másfajta szellemisége van, mint az európainak vagy az amerikaiak. Neked kell alkalmazkodnod a hangszerhez, nem adja azt a fajta azonnali kielégülést, amit egy zongora leütésekor vagy egy dob megütésekor érzünk.

Amikor 2007-ben visszajöttem Amerikából, nekem a Syrius már egy harmincnégy éves történet volt. Nem élek a múltban, de miután olyan emberekkel találkoztam, akikkel akarva-akaratlanul szóba került a Syrius, azt vettem észre, hogy őszintén mondják, milyen nagy hatással volt rájuk a zenénk, mennyire befolyásolta az ízlésvilágukat. Még jazzzenészek neveit is mondták, hogy miattunk szerették meg őket, bár a Syrius nem volt jazz-zenekar. Ez a zenekar emberek fúziója volt, mindenki hozta a saját maga zenei gyökerét. Amit együtt ját-

szottunk, az előtte egyikünknek sem volt a maga zenei világa. Kipróbáltunk lehetőségeket, ha valami megtetszett, azt tovább folytattuk. A zenéről sohasem beszéltünk, csak a hangszereken keresztül. Nem hallgattunk közösen zenét, mindenki azt hallgatta, amit előtte.

Sajnos mind a két banda, a Syrius és a Rákfogó is befejezetlen maradt. A Syrius sem lett lezárva úgy, ahogy megérdemelte volna. Nem tudom, meddig tudtunk volna eljutni, akkor abba kellett maradnia az egész zenei törtézésnek, mert az utolsó fél évben már nem történt semmi. Mindig lelkesen játszottunk, nem csak ímmel-ámmal. Amikor játszottunk, akkor játszottunk, függetlenül attól, hogy mennyit ittunk előtte, közben vagy utána. A Rákfogóra még inkább érvényes, hogy nem jutottunk el odáig, ami lehetett volna még belőle. Sokkal több, mint amit csináltunk.

Nekem egyáltalán nem szívügyem ez a jelenlegi retróvilág – értsd: retrográd, vagyis „walking backward” –, sem az, hogy a Syriusból egyfajta mítosz lett, és én mintha ki lennék állítva egy pannotikumba. Mikor visszajöttem, egy újságíró az interjú közben felkiáltott: „Te egy legenda vagy!” „Én? Én nem, a Botond meg a Búvár Kund, ők a legendák” – válaszoltam. De azóta egy párszor így mutatkoztam be: „Szervusz, Ráduly Mihály, nyugdíjas pincér és legenda.”

NÉMETH JÁNOS

Németországban élő szaxofonművész, a '70-es, '80-as évek magyar jazzéletének meghatározó tagja.

1946-ban születtem, és a VIII. kerületben nőttem föl, Lakatos „Ablakos” Dezsővel laktam egy házban. Nagyon sok zenész barátom volt – Szakcsi Lakatos Béla, Duka Norbert, Balogh „Csibe” Jenő, Lakatos „Pecek” Géza. Szinte naponta találkoztunk. Ablakos öccse, Vili volt a kenyeres pajtásom. Vele együtt kezdtünk zenélni, csajozni meg mindent. Először hegedülni tanultam. Az öreg romák mindig azt mondták: fiam, belőled prímás lesz, mert annak dupla rész jár a borralalóból. Ezért aki élt és mozgott, az először hegedült.

Édesapám híres cimbalmos volt, mindenki csak úgy ismerte, hogy „Biboldó” [a *biboldó* szó cigányul megkereszteltent, azaz zsidót jelent – a szerk.]. Azért kapta ezt a becenevet, mert ahogy ő hangolta a cimbalmot, az az úgynevezett „zsidó” hangolás, aminek alapvetően keleties hangzása van. Édesapámon kívül talán csak Ruszki Bandi tudott ilyen stimmelésű cimbalmon játszani. Édesapám körmendi születésű, hét-nyolc évesen kezdett cimbalmozni. Akkoriban volt egy legendás cimbal-

mos testvérpár, Csitrinek hívták őket. Apukám azt mondta, hogy ilyen cimbalmosok nem voltak és nem lesznek többé a világon. Az egyikük Nagykanizsán, a másik Zalaegerszegen lakott. Az édesapám először Zalaegerszegre járt a fiatalabbik Csitrihez tanulni, akinek „zsidó” hangolású cimbalma volt. A másik Csitri, aki Nagykanizsán lakott, mindkét hangolású cimbalmon ugyanúgy tudott játszani. Egy idő után édesapám átment a nagykanizsai testvérhez, ahol a normál hangolású cimbalmon is játszott. Ez a testvér zárkózott ember volt, csak nagyon ritkán muzsikált, állandóan horgászott. Amikor édesapám feljött Pestre, a „zsidó” hangolást használta.

Apám inkább klasszikus zenészt akart belőlem csinálni. Én először Sívó Józsi bácsitól, a híres hegedűművész édesapjától tanultam hegedülni. Ő egy pincehelyiségben lakott a Kállai Éva utcában [ma Alföldi utca – a szerk.], a Rita-templom mellett. Minden vasárnap reggel nyolcra oda kellett mennem, és délig a nótákat tanította nekem. Tizenöt éves lehettem, amikor Lakatos „Ablakos” Dezső kapott egy szaxofont. Nekem is megtetszett ez a hangszer, ezért én is elkezdtem tanulni. A miénk egy dupla gangos ház volt, sok roma lakott ott. Én az első emeleten laktam, „Ablakos” Dezső szemben a másodikon. Volt, hogy már reggel nyolckor kiállt a gangra szaxofonozni. Átkiabált nekem, hogy „ezt hallgasd meg”, és játszott valamit. Erre kijött egy alacsony kis asszony, és megkérdezte: „Dezsőkém, nem lehetne ezt abbahagyni?” Dezső csak

annyit mondott, hogy nem, és elkezdte az *Only You* játszani, mire az asszony visszament a lakásba. Ebben a házban állandóan gyakorolt valaki valamilyen hangszeren. Dezső testvére, Vili zongorázott, a másik barátom, Purcsi Gyuszi is zongorázni tanult, alattunk dobolt valaki. Az egész ház zengett reggeltől estig. Az ötvenes években nagyon sok utcabál volt a VIII. kerületben, ahol az akkori zenészek közül sokan játszottak. „Ablakos” Dezső is játszott utcabálon. A Lujza utcai bál volt a leghíresebb. Ezek a bálók jó lehetőséget adtak a fiatal zenészeknek, hogy beszálljanak játszani.

A hatvanas évek egy nagyon nehéz, de mégis nagyon szép időszak volt. Mi kezdtünk el nyilvános helyeken jazzt játszani, mert ez előtte, 1961-ig tilos volt. Ezért a jobbnál jobb jazz-zenészek a vendéglátóban játszottak. Pege Aladár Kovács Gyulával a Savoy lokálban játszott, Szabó József, a kiváló zongorista is a vendéglátóban muzsikált. Nagyon sok jó zenész és sok jó tanár volt akkoriban. Az OSZK-ban nagyon jó zenészek tanítottak, például a zongorista Kertész Kornél, aki egy fantasztikus muzsikus volt, és Nagy Marci a Rádió big band-jéből. Ők a harmincas–negyvenes évek jazzén nőttek föl.

Én az OSZK-ban Kulcsár Istvántól kezdtem tanulni, aki egy az egyben úgy játszott, mint Stan Getz. Fantasztikus szaxofonos volt. Már akkor voltak Coltrane-szólói leírva. Utána Zsolnai Vili bácsitól tanultam, aki már abban az időben akadémiaát végzett klarnéton.

Aztán '61-ben a KISZ égisze alatt kezdtek valamelyest teret adni a jazznek. Megnyílt az Ifjúsági Park, ahol a rockzene mellett lehetett jazzt is játszani. Utána '62-ben megnyílt a Dália jazzklub, ami tulajdonképpen egy KISZ-klub volt, de ez volt Magyarországon az első jazzklub. Ez egy étteremszerűség volt, egy hatalmas hodály. A vezetője egy katonatiszt volt.

Pege Ali nagyon jól ismerte és tisztelte apámat, ő a Víg utcában lakott, mi meg a Déri Miksa utcában. Egyszer megkérdezte az apámat, hogy mi van velem, mit csinálok. Apám mondta, hogy a gyerek szaxofonozik. Erre Ali meghallgatott, és bevett a zenekarába. Ez olyan '66-ban volt. Akkor a zenekarban Balogh „Csibe” Jenő volt a zongorista. Pege Alival játszottam a Víg Matrózba, ahol az első két órában csak jazzt muzsikáltunk. Lakatos „Pecek” Gézával a Baross utcában lévő Otthon étteremben is jazzt játszottunk.

Emellett játszottam Kovács Gyula zenekarában és Kovács Andorral is. Ez húszévesen nagyon nagy dolog volt. Pege Alival a pályafutása során én játszottam a legtöbbet. Valaki kiszámolta, hogy megszakításokkal ugyan, de összesen több mint tíz évet játszottam vele.

A hatvanas években a magyar jazz „A” csapatában volt Pege Aladár, Lakatos „Ablakos” Dezső, Szakcsi Lakatos Béla, Duka Norbert, Lakatos „Pecek” Géza. Mi voltunk a „B” csapat: Ablakos öccse, Lakatos Vili, Jávori Vili, „Szajkó” Józsi.

1970-ben Pegének volt egy olyan kvartettje, amiben nem volt zongora, viszont két szaxofon volt az együttesben, Ráduly Misi és én. Ezzel a felállással játszottunk a Varsói Jazzfesztiválon. Még ebben az évben játszottunk Nyugat-Berlinben egy jazzklubban, ahol Vukán Gyuri volt a zongorista, és egy világhírű szaxofonos, Lucky Thompson is játszott velünk.

Aztán '71 végén kimentem vendéglátózni Németországba, és csak '73-ban jöttem haza.

Abban az időben nagyon sok jam session volt. A Syrius együttes klubjában is állandóan összejötték a zenészek örömmel. Ez a klub a második emeleten volt. Fogarasi Jancsi minden héten a jamre felcipelte oda a Hammond orgonáját, lift nem volt. Ezt azért mesélem el, mert ebből látszik, hogy abban az időben milyen lelkesek voltunk, mennyire akartuk ezt a dolgot, milyen volt a hozzáállásunk a muzsikáláshoz.

1974-ben bekerültem a Rákfogó együttesbe. Akkor Bögöly basszusgitározott, Jávor Vili dobolt, Babos Gyuszi gitározott, és Szakcsi zongorázott. Játszottunk egy-két fesztiválon külföldön, és óriási sikerünk volt. Voltunk Pozsonyban, Prágában. Nem kimondottan jazzrockot játszottunk, népzenei elemeket is beleolvasztottunk a zenénkbe. Elsősorban Szakcsi szerzeményei voltak a repertoárunkon.

A hetvenes években sok jazzkoncertet szerveztem a Közgáz klubba, az Építők Klubjába és az Ybl

kollégiumba. Ezekben az években játszottam az East együttesel is. Előttem Csík Guszti játszott velük, akkor még jazzesebb volt a zenéjük.

1975-ben Kőszegi Imrével közösen csináltunk egy együttest, a Kőszegi Rhythm and Brasst. Ez egy nagyon jó zenekar volt. Babos Gyuszi gitározott, Sipos Bandi trombitált és basszusgitározott, Dész Laci volt a másik szaxofonos, és Dely Pista kongázott. Egy idő után egy amerikai bögössel, Jack Gragg-gel kezdtünk játszani. Vele sokat játszottunk Nyugat-Európában – Spanyolországban, Franciaországban, Németországban. Utoljára Münchenben, az Amerika Hausban játszottunk, és ott volt az egyik legnagyobb német lemezcég, a Gramophone egyik vezetője. Kaptunk egy ajánlatot egy lemezszerződésre, de ez aztán sajnos nem jött össze. Hazafelé a határon a zenekar egy-két tagjának volt valami problémája a vámon, be akartak hozni valami olyasmit, amit akkor nem volt szabad. Elvették az útlevelüket, és ezért már nem tudtunk a megbeszéltek szerint kiutazni, és így a lemez sem jött össze. Nagyon sajnáltam, mert ez egy nagyon nagy kiugrási lehetőség lett volna.

1977-ben kimentem Svédországba. Amikor hazajöttem, elkezdtem játszani a Kis Rákfogóval. Ott játszottam először altszaxofonon, addig csak tenoroztam. Akkor Kunu Laci, Füst Balogh Gabi és „Pecek” Laci volt a zenekarban. Később egy görög gitáros, Giotis Samaras is játszott velünk. Ezzel a felállással egyórás műsort csináltak velünk a tévében. Aztán Kunu Laci elment a Minibe játszani,

és akkor jött Vasvári Pali basszusgitározni. Sokat játszottam a Minivel is, a Bem rakparton. A testvérem, Karcsi a billentyűs az együttesben.

1979-ben Jávorai Vilivel és Szakcsival Jávorai Együttes néven kimentünk Görögországba. Két hétig játszottunk Athénban egy jazzklubban. Böngöly nem kapott útlevelet, ezért Berkes Balázs lett a bőgősünk, akivel több mint egy évig játszottunk együtt. Ezzel a zenekarral a Kanizsa Nemzetközi Jazzfesztiválon is játszottunk.

Ebben az időben sokat jártam külföldre egyedül is, de az utazás akkor nagyon nehéz volt. 1984-'85-ben saját együttest alapítottam. Tornóczky Feri gitározott benne, aki nagyon sokat játszott Pegével. Balázs Elemér volt a dobos, aki akkor egész fiatal volt még. Lattmann Béla bőgőzött, és amikor elment a zenekarból, Darvas Attila jött a helyére. Ő egy fantasztikus muzsikus. Aztán Darvas disszidált, és így vége lett az együttesnek.

1988-ban kimentem Svédországba, ott tizenöt évig éltem. Amikor megérkeztem, rögtön lementem egy jazzklubba muzsikálni. A dobos, akivel ott játszottam, az egyik legjobb svéd big band, a Sandvik Big Band dobosa volt. Bekezdtem egy gyors tempójú Coltrane-számba. Az a fajta, az a vérmérsékletű szaxofonozás, amit én játszottam, ott nem volt jellemző. Elterjedt a zenészek között, hogy van egy magyar szaxofonos, aki jól játszik, így egy idő után belekerültem a zenei életbe. Felajánlották a Sandvik Jugend Big Band vezetését. Ez olyan fiatalokból állt, akik zenei pályára

készültek. Ebbe a zenekarba sokszor profi zenészek is beálltak játszani. Emellett tanítottam más iskolákban is, és persze játszottam is. Az akkori zongoristámmal írtunk filmzenét is, és az ottani rádióban is készítettem felvételeket.

2001-ben átköltöztem Németországba. Ebben Tony Lakatos volt a segítségemre. Az ő és az én családom visszamenőleg is mindig szoros baráti viszonyban volt. Itt egy utcában lakom Tonyval. A muzsikálások mellett két állami iskolában tanítok, és magánövendékeim is vannak. Sokat játszottam egy fantasztikus gitárossal, Torsten De Winkellel. Ő egy nemzetközi hírű muzsikus, kísérrőgitárosa volt Pat Methenynek. Volt saját zenekarom is, Tobias Bachaus dobolt benne, akit én fedeztem fel. Tobias most Berlinben él, és rajtam keresztül sok magyar és külföldi zenésszel játszott, például Oláh Kálmánnal, Tony Lakatossal. Vele léptem fel a Zsámbék Jazzfesztiválon is, ott Torsten De Winkel gitározott, Jónás Rezső zongorázott.

KUNU LÁSZLÓ

Basszusgitárművész, alapító tagja volt a Kis Rákfogyó együttesnek. Pályafutása során egyebek mellett játszott a Mini együttesben is.

1955-ben születtem. Az édesapám és a nagyapám bőgősök voltak. A családom anyai ágán is mindenki zenész volt. Anyai nagyapám hárfás volt, még gyerekként egy tizenhárom tagú hárfazenekarban muzsikált. Ebben a zenekarban többek közt az öreg Kosta is benne volt, a gitáros Kosta Lukacs apja. Aztán nagyapám több mint tíz évig a Bródy Sándor utcai Hány sörözőben játszott. Rengetegen ismerték őt, rengeteg roma lejárt utána, a rádióból átjártak a színészek és az énekesek. Ha a rádióban vagy valahol kijött egy új nóta, vagy ha a romák nem ismertek egy nótát, csak szóltak neki, hogy „Józsi bácsi, ismeri ezt a nótát?” – és a nagyapám már mutatta is nekik. Tizenhárom éves voltam, amikor meghalt. Ha tovább élt volna, én is biztos hárfás lettem volna. Amikor már tudtam gitározni, megkérdeztem apámat: „Apa, hogy muzsikált a nagyapám?” „Gyerekem – mondta apám –, a szíved leszakadt volna, ha hallottad volna, hogyan szóltak ők tizenhárman.”

Gyerekkorom zenei érdeklődése a nagybátyámtól indult, akit Kunu Bélának hívnak, de a közismert neve Tomi. Ő volt a családban, aki gitározott. Öt- vagy hatéves koromban, nála láttam először gitárt. Sokszor jött apámat meglátogatni, ilyenkor én nem mozdultam mellőle. Amikor megkérdezték, hogy mi leszek, ha nagy leszek, mindig azt válaszoltam, hogy gitáros. Csóró anyámnak minden héten söprűt kellett venni, mert én mindig felkaptam a seprűt, azon gitároztam. Gombbal pengettem, szakadt a cirok. Az volt nekem a mindenem. Az édesbátyám a rajkóban hegedült tizenkét éves koráig. Ő a hegedű után áttért a gitárra. A bátyám nagyon komoly gitáros volt, ő volt akkor a példaképem. Apám egyik vasárnap hazaállított egy orosz dobgitárral, a bátyámnak vette. Mindig nyúlkáltam a gitárhoz, de a bátyám rám szólt, hogy „vigyázz, elszakítod a húrt”. Először csak így, magamtól kezdtem gitározni. Kagylóztam, ki hogy csinálja.

Sok roma tudja, hogy mit jelent a kerőzés. A romák mentek köszönteni húsvétkor, karácsonykor. Apámék összeálltak hárman-négyen, nálunk kezdtek a próbát. Összehangolódtak, elmuzsikáltak egy-két nótát. Többek között Tomi, a bátyám is ott volt, akkor már gitárral, és én figyeltem őket. A köszöntés vége is nálunk volt, ott fejezték be. Jöttek haza, és osztották el a pénzt. Mondták, hogy a húszfilléresek Lacikáé, vagyis az enyém. Örültem neki, mert kaptam egy csomó tíz- meg húszfillérest. Azért egy öt-hat éves gyerek azon már tudott valamit vásárolni.

Ilyenkor a romák a szomszédokhoz meg a gázszókhoz jártak el köszönteni. Sokan meg is voltak sértődve, ha például apám nem ment el hozzájuk. Mondták: „Sanyikám, meg vagyok magára haragudva!” Kérdi apám: „Miért?” „Mert vártalak benneteket, hogy jöttök karácsony szentestén. Nem mentünk sehová, mindenki otthon várt benneteket, azt hittük, hogy jöttök.” Szóval kikérték maguknak: „Hogyhogy nem jöttél el, amikor vártunk?” És milyen sok pénzt kerestek velem! Hát így nőttünk fel, ilyen volt a gyerekkorunk.

A Baross utcában volt egy maszek zeneiskola, a Kígyósi Zeneiskola. Ott tanultam a Horvai tanár úrtól az alapokat. Három év után ő azt ajánlotta, hogy próbáljam meg Kovács Andort, mert látta rajtam, hogy én a jazzesebb dolgok felé húzok. Megfogadtam a tanácsát, és ezután Kovács Andortól tanultam gitározni. Megmondom őszintén, hogy aki igazán sokat mutatott nekem, az Horváth „Patkány” Dezső volt. Szombat este volt a Táncdal-fesztivál, vasárnap délelőtt kijött a Mátyás térre, és megmutatta, hogy kell elgitározni az *Egy viharos éjszakán* című dalt. Úgy elgitározta, hogy leesett az állunk. De nemcsak hogy elgitározta, hanem mondta, hogy „ezt az akkordot vedd, meg azt az akkordot vedd”. Ott a Mátyás téren leállt velünk, három-négy kis cigánygyerekkel, és megmutatta az új számokat. Amikor láttuk, hogy Dezső bácsi megy a gitárral, akkor már tudtuk, hogy megy muzsikálni. De este jött oda, elővette a gitárt, és mutogatta nekünk a dolgokat. Rengetegen jártak

a Mátyás térre, a romák kibontották a hangszereket, hegedűt, klarinétot, brácsot, bőgőt – volt, aki felfutott a lakásba, és lehozta a bőgőt –, és ott nekem gitározni, kísérni kellett. Ha nem ismerem a számot, akkor súgták a fülembbe, hogy „ezt az akkordot vedd, azt vedd”. Ezért a mi generációnk még romazenében is ott tud lenni, mert ha akartuk, ha nem, rengeteg dolgot megtanultunk. Vendéglátóba úgy bekezdünk, hogy tudtuk a vendéglátós számokat.

Tizennégy-tizenöt éves lehettem, amikor megalakult az első zenekarunk, a Rodesz, amiben Lakatos „Pecek” László volt a dobos, Duka Attila volt a zongorista. „Bofi” Radics Gyuri volt a gitáros, akit én tanítottam gitározni, mert addig ő csak énekelt. Basszusgitárosunk nem volt. Miután apám bőgős volt, a lakásban mindig volt bőgő, amit én sokszor pengettem, ezért tudtam bőgőzni. Így lettem én a basszusgitáros a zenekarban. Akkor beiratkoztam az OSZK Stúdióba Boros Józsi bácsihoz, tőle tanultam bőgőzni. Nála is tettem le a kategóriavizsgát. Aztán ez a zenekarunk feloszlott, és megalakult a Kis Rákfogó együttes – Füstí Balogh Gábor zongorázott, először Kegye János, majd Tony Lakatos szaxofonozott, „Pecek” Laci dobolt, Dely László kongázott, és én basszusgitároztam. Vendégzenészként a magyar–olasz származású Johnny Lambizzi gitározott velünk. Éjjel-nappal Pecekéknél próbáltunk. Én voltam a legidősebb, tizennyolc lehettem, de Tony csak tizenöt, Füstí és a „Pecek” Laci tizenhat évesek vol-

tak. Amikor felléptünk valahol, nem akarták elhinni a korunkat. Az FMH-ban [Fővárosi Művelődési Ház – a szerk.] játszottunk egy amatőr fesztiválon, ahol a Komjáthy György volt a zsűri, és több mint kétszáz zenekar indult a versenyen. Komjáthy György azt mondta nekünk, hogy most ő minket továbbenged, de a legközelebbi fordulóra nem tudunk eljönni, mert mi már profi zenészek vagyunk. Megmutattuk a személyi igazolványunkat, hogy lássa, hány évesek vagyunk. Ezt a versenyt megnyertük, majd Győrben is részt vettünk egy amatőr fesztiválon, onnan is elhoztuk a vándorserleget. Mind a négyünket külön-külön kiemelték, hogy a maga hangszerén mindegyikünk kiválóan játszik. Ezzel, hogy ezt a fesztivált megnyertük, automatikusan bekerültünk az 1977-es *Ki mit tud?* elődöntőjébe, amivel már a tévében szerepelünk. A zsűriben volt Pernye András, Major Tamás és más komoly zeneértő emberek. Az első elődöntőt megnyertük, és Major Tamás azt mondta, hogy ezek a fiúk vonóval jöttek a világra. Rengeteg levelet kapott, hogy megsértett minket, mert hogy ezzel arra célzott, hogy romák vagyunk. Amikor megnyertük a döntőt, akkor azzal válaszolt ezekre a levelekre, hogy ha valakit megsértett, azoktól elnézést kér, de nem volt szándéka senkit sem megsérteni, ezzel dicsérni akart minket. Hozzátette, hogy akkor csak annyit tud mondani, hogy ezeknek a fiúknak a hangszer a bölcsőjükben volt.

Ezután mentünk külföldre is játszani, kezdett beindulni a karrier. Kiadtunk egy lemezt, amit

a rádiófelvételeinkből állítottak össze. Ez a zene, amit akkor játszottunk, ez volt a mindenem. Ebből nagyon komoly dolgokat lehetett volna kihozni. Babos Gyuszi akkor jött meg Amerikából, és azt mondta nekünk, hogy higgyük el, ott a kálók pont azt a zenét játsszák, mint mi itt. Először sztenderd számokat játszottunk, de később Füstí rengeteg saját számot írt. A számok végső formája a próbákon alakult ki, mindegyikünk hozzátette a maga ötletét. Aztán jöttek a problémák, mert egy kicsit fejünkbe szállt a dicsőség, és mind korán megnőszültünk.

Én közben bekerültem a Mini együttesbe, velük öt nagylemezt csináltam. Először egy május elsejei koncerten játszottam a Minivel a Tabánban. A Loksival volt közös koncertünk. Nagyon jó idő volt, sokan kijöttek a Tabánba, hetvenezer ember előtt muzsikáltunk. Életemben ez volt az első alkalom, hogy ennyi ember előtt léptem fel. A *Keresztes lovag* című számot játszottuk, ezt a basszus kezdi el. A ritmusra bemozdult a közönség, mint a tenger, hullámozni kezdtek. Majdnem leszédültem a színpadról, ahogy ezt a hullámzást láttam. Előttem a Miniben Németh Alajos volt a basszusgitáros, akit nagyon szeretett a közönség. A koncert előtt mondta nekem Török Ádám, hogy ha fűtyülnek, akkor ne ijedjek meg. Mondta, hogy ki kellene valamit találni, például egy szólót, amittől elájul a közönség. Mondtam, hogy van egy számom, a *Fiesta*. Ez egy spanyolos szám volt, a Chick Coreától vettem le basszusgitárra, és egy jó félórás

basszusszólót csináltam belőle. Elkezdtem akkorozni a basszusgitáron, és a technikusok mindenféle visszhangot tettek rá, elkezdtek az effektekkel játszani, hogy minél érdekesebben szóljon a gitárom. Akkora siker lett, hogy abban a percben elfelejtették, hogy előtettem ki volt a basszusgitáros, nem volt fütyülés, meg hogy Lojzi így, Lojzi úgy. Amikor lejöttem a színpadról, az ölükbe vettek, autogramokat kértek.

A dobos Balogh „Szivacs” Jenő hamar kiszállt a zenekarból, és a helyére „Pecek” Laci jött. Az utolsó lemezünk a *Dzsungel* című volt, aminek a címadó szerzeményét én írtam. Ebben a zenekarban Török Ádámon kívül mindenki roma volt. Németh Karcsi zongorázott, Szivacs, majd „Pecek” Laci dobolt, és én basszusgitároztam. Ádám az egyetlen zenekarvezető a rockzenészek közül, aki nagyon szeret romákkal dolgozni. Akkor olyan emberekkel ismerkedtem meg, akik mai napig sztárok, mint Závodi Jancsi, Tátrai Tibi, Papp Gyula. Ők mind játszottak a Miniben. Nagyon jó barátságban vagyok velük a mai napig. Már nyolc éve Bécsben dolgozom, egy magyar zongoristával. Barkóczcy Tibornak hívják, és egy osztrák-amerikai énekest kísérik a Marriott szállóban.

Egyik este játszunk a szállodában, és egyszer csak belépett Chick Corea. Elájultunk, amikor megláttuk. Leült a feleségével és a menedzserével, végighallgatta a műsorunkat, a végén gratulált. Amikor mondtuk neki, hogy magyar romák vagyunk, mondta, hogy ő is roma. Két napig volt

Bécsben, mind a két estét ott töltötte nálunk. Egyik este beszállt hozzánk dobolni. Nagyon jól dobolt. Amikor megtudta, hogy magyarok vagyunk, rögtön mondta, hogy mennyire szereti Szakcsi Lakatos Bélát, és hogy leveleznek.

LAKATOS „PECEK” LÁSZLÓ

Jazzdobművész, alapító tagja volt a Kis Rákfogó együttesnek. Pályafutása során egyebek mellett játszott a Mini együttesben is.

1956-ban születtem. Mi voltunk az utolsó igazi „Mátyás téri” generáció. Nálunk a József utca 7-ben mindennap összejöttünk muzsikálni. Ez a József utca 7. egy legendás hely volt. Mindenki ott próbált – Szakcsi, „Ablakos” Dezső, Pege Aladár, Duka Norbert, Balogh „Csibe” Jenő, Csík Guszti. Az egész Mátyás tér feljárt oda. Mi is a barátainkkal ott gyakoroltunk, és utána mentünk le a Mátyás térre. Ez volt a szórakozásunk, hogy éjjel kinn ültünk a Mátyás téren. Ott gitározott Kunu meg mások is, a lányok énekeltek, táncoltak. Nagyon jó élet volt akkor. A zenével nagyon sokat foglalkoztunk. A Mátyás tér egy külön világ volt. Mai napig is, ha Mátyás tériek egymásra néznek, egy szemvillanásból tudják, hogy a másik mit akar. A roma jazz-zenészek nagy része a Mátyás térről jött.

Nyolc évig zongorázni tanultam, csak utána kezdtem dobolni. Anyámék nem akarták, hogy dobos legyek. Amikor a bátyám, Lakatos „Pecek” Géza kiment Amerikába, itthon hagyta a dobfel-

szerelését, én ezen kezdtem dobolni. Gézától nem tudtam tanulni, mert ő kilenc évig Amerikában élt. Jazzt leginkább magamtól tanultam meg dobolni. Akiktől az alapokat tanultam, Portik Iván és Kis Jóska volt. Kis Józsi a Vasutas Zeneiskolában tanított, Portik Iván az OSZK Stúdióban.

Az első zenekarunkat Rodesznek hívták. Duka Attila volt a zongorista, „Bofi” Radics György gitározott, és Kunu Laci basszusgitározott. Többször játszottunk a Budai Ifjúsági Parkban. Egyszer az akkori Olympia együttes előtt játszottunk, amiben Charlie énekelt. Eljátszottuk a *Mercy, mercy, mercy* című Zawinul-számot, amit egyébként az Olympia is játszott. Ennek a számnak a megtanulásában már Géza és Szakcsi is segített. Az Olympia tagjai elájultak, hogy milyen jól játszunk ezt a nótát. Tizenkét-tizenhárom évesek lehettünk akkor.

A Rodesz után jött a Kis Rákfogó. A Mátyás téren összejöttünk – a zongorista Füsti Balogh Gabi, Kunu Laci, Kegye Jancsi és én. Kegye Jancsi volt az első szaxofonosunk. Nekem Füsti rokonom is volt, de korábban nem nagyon tartottuk a kapcsolatot. Amikor elkezdett jazzelni, mondta, hogy csináljunk egy zenekart. Nekünk a Rákfogó volt a példaképünk, ezért lettünk Kis Rákfogó. Aztán Lakatos Tony lett a szaxofonosunk. Ő először hegedült, és a szülei nem nagyon akarták, hogy szaxofonozzon. Mi elmentünk hozzájuk, és nagyon kértük a szüleit, hogy engedjék meg, hogy szaxofonozzon. Nagy nehezen megengedték, és Tony egy év alatt úgy megtanult szaxofonozni, hogy

mindenki elájult rajta. Ez lett az ő igazi hangszere. Amikor a bátyám, Géza hazajött, nekünk a Kis Rákfogóval már ment a szekér, megnyertünk több amatőr fesztivált, a budapestit és Győrben országost is. Ha egy fesztiválra elmentünk, akkor azt mondták, hogy most már csak a második helyért versenyeznek a többiek. Nekünk az volt a nagy előnyünk, hogy mindennap muzsikáltunk együtt. Reggel mindegyikünk otthon három-négy órát gyakorolt, délután följöttek hozzánk, és akkor próbáltunk. Ez így ment hosszú éveken keresztül. Mi már egymás lélegzetéből tudtuk, hogy mit akar a másik. Gabi állította be a számokat, ő egy különleges tehetség volt. Beült dobolni, megmutatta, hogy mit szeretne, milyen ritmust játsznak.

Az FMH-ban volt egy verseny amatőr zenekaroknak. Ezt úgy tudtuk meg, hogy Kegye Jancsival kint voltunk az Ifjúsági Parkban, ahol Komjáthy György, aki akkor a Magyar Rádióban dolgozott, beszélt erről a versenyről. Felmentünk az étterem részbe, megkerestük őt, és megkérdeztük tőle, hogy hol lesz ez a verseny. Mondta, hogy másnap lesz az FMH-ban. Mi a következő nap úgy mentünk oda, hogy azt mondtuk, hogy Komjáthy György küldött minket. Komjáthy tulajdonképpen nem küldött oda minket, de a versenyre már sokkal hamarabb kellett volna jelentkezni, ezért csak így volt esélyünk, hogy játszhatunk ott. Később megtudtuk, hogy Komjáthy izgult, hogy ha már rá hivatkoztunk, hogyan fogunk muzsikálni. De büszke lett ránk, mert megnyertük ezt a buda-

pesti döntőt. Örült neki, hogy minket így fedeztek föl, hogy rá hivatkoztunk. Ezután elkezdtünk járni jazzfesztiválokra, még a *Ki mit tud?* előtt. Játszottunk a Debreceni Jazznapokon, a Kanizsa Jazz Fesztiválon. Kiss Imre a Magyar Rádióban sokat segített nekünk, sok rádiófelvételt készíthettünk. Ezek később lemezen is megjelentek. Ezután jött a *Ki mit tud?*, ahol szintén fölényesen győztünk, senki sem kapott olyan magas pontszámot, mint mi. Ezután azt hittük, hogy sztárok leszünk, de az égvilágon semmi nem történt. Bementünk az ORI-ba, de ők sem foglalkoztak a Kis Rákfogóval. A győzelemből annyi hasznunk volt, hogy mindannyiunkat felvettek a jazzkonziba. Ez azért volt jó, mert ott tanultunk zeneelméletet, zenetörténetet, amit mi sohasem tanultunk volna. Ott módom volt a big band dobolást is megismerni. A jazzkonziban tanultam meg igazán, hogy mi a zene. Addig csak szvinget hallgattam. Ott játszottam László Attilával is egy zenekarban. Alakítottunk egy együttest a zongorista Gárdonyi Lacival és a bőgős Darvas Attilával. Később Lakatos Tony is csatlakozott hozzánk.

Visszatérve a Kis Rákfogóra: Tony kiment Toto Blankéval Németországba, Kunu Laci átment a Minibe, helyette bevettük Vasvári Palit. Fekete Pistivel a jazzkonziban ismerkedtünk meg, és elhívtuk trombitálni a zenekarba. Ő már akkor is nagyon jól fúj. Aztán én is elmentem a Minibe, helyettem a bátyám, Géza került ez együttesbe. Ebben az időben Németh Jancsi szaxofonozott a Kis Rákfogóban.

Én úgy kerültem a Minibe, hogy a dobosuk, Balogh „Szivacs” Jenő disszidált. Két évig játszottam velük, megcsináltuk a *Dzsungel* című lemezt. Először nagyon furcsa volt rockzenekarban játszani. Véres volt a kezem a dobverőtől. Meg kellett tanulnom rockot dobolni. Ehhez egy egészen más felfogás kell, egész más a dobmegütés meg minden. Egyszer aztán ráéreztem, és utána már ment. Azelőtt nem is hallgattam rockzenét. Az Ádám egy nagyon rendes ember. Akkor csak romák voltunk a zenekarában – Kunu Laci baszusgitározott, Németh Karcsi billentyűzött, és én doboltam. Ádámot zrikolták is emiatt a zenészek. Annyit akkor egyik zenekar sem játszott, mint a Mini. Rengeteg hagnink volt. Mi egy fészkerben is tudtunk adni egy koncertet. Nekünk nem kellett vinni „hangfalhegyeket” a hangosításhoz. Volt egy cuccunk, amivel mi mindenhová el tudtunk menni. Bejártuk egész Kelet-Európát – Lengyelország, Csehszlovákia, Románia Bulgária, Szovjetunió, Kelet-Németország.

Nagyon jó világ volt ez is. A Minivel egy egészen más közegbe kerültem, nagyon sok jó barátot szereztem – Balázs Fecó, Tátrai Tibi, Jackie-ék, az LGT tagjai. Akkoriban az Erzsébet sörözőben találkoztak a zenészek. Oda járt mindenki. Előtte a Kis Royalba jártunk, de később átszoktunk az Erzsébet sörözőbe. Akkor volt zenei élet. Amikor vége volt a bulinak, nem ment haza mindenki, mint most, hanem odamentünk az Erzsébet sörözőbe. Ott mindenkivel tudtunk találkozni. Ilyen

volt még az ORI büféje. Oda is bementünk minden héten legalább kétszer vagy háromszor. Ha épp nem játszottál sehol, ott lehet, hogy elhívtak muzsikálni.

Később hívtak a Bikinibe dobolni, de akkor én már kiszálltam a rockból, mert a Mini mellett nem láttam a gyerekeimet. Délelőtt tizenegykor találkoztunk a Nemzetinél, elmentünk a koncertre, este tizenegykor-éjfélkor visszaértünk Pestre, elmentünk az Erzsébetbe, és éjjel kettő körül értem haza. Másnap megint ugyanez. Ez hosszú éveken keresztül ment. Jó pénzt kerestünk, de beleuntam. Elmentem a vendéglátóiparba muzsikálni, hogy a gyerekeimet nevelni tudjam. Nagy szerencsém volt, mert a Wien szállóba küldtek kisegíteni két napra, és ezután tíz évig voltam ott. Utána kikerültem Amerikába két és fél évre. Onnan visszajöttem a Wien szállóba. Ezután a Flamenco hotelbe mentem, ahol nyolc évig doboltam. Ezután Bécsbe mentem, ahol négy és fél évig játszottam. Huszonkét évig muzsikáltam Ökrös Ottóval, aki egy kiváló zongorista, egyik évben megnyerte a bárzongorista versenyt.

Két fiam muzsikus lett. László fiam zongorista, András dobos. Ő több dobversenyt megnyert, például 2002-ben a Magyar Rádió jazzdob versenyét.

TONY LAKATOS

Tony Lakatos szaxofonművész a nemzetközi jazz-élet kiemelkedő alakja. Számos jazz-, rock- és pop-formációban játszott szólistaként, emellett több mint 350 lemez elkészítésében vett részt. 1991-ben a svájci televízióban szerepelt zenekarával, ahol olyan amerikai világsztárokkal játszott, mint a dobos Terri Lyne Carrington és a basszusgitáros Anthony Jackson. Első magyar jazz-zenészként a cédéje felkerült az amerikai jazzrádió, a Gavin Report tízes listájára – 1993-ban a *Recycling* című album a hetedik, 1994-ben a *The News* a negyedik legjobb album lett. Mindkét lemezen a világ egyik leghíresebb dobosa, Al Foster játszik. 1997-ben jelent meg a *Generation X* című cédé, amelyen Randy Brecker trombitál. Az utóbbi években rendszeresen vendégszerepel Japánban saját együtteseivel. 2002-ben kizárólagos szerződést írt alá a Skip Records kiadóval.

1958-ban születtem. Az apám, a nagyapám és az egész család évszázadokra visszamenőleg primás volt. Én vagyok az egyetlen a családban, aki szaxofonos lett. Természetesen hatéves koromban először én is hegedülni tanultam, mint a család többi tagja. Tizenhat-tizenhét éves lehettem, ami-

kor szaxofonozni kezdtem. Az első jazzlemez, amit hallottam, John Coltrane *Good Bait* című lemeze volt. Ez nagy hatással volt rám. Apám is szerette a jazzt, elvitt magával az Erkel Színházba a Duke Ellington-koncertre. Akkor még gyerek voltam, talán még nem is szaxofonoztam.

Először pár évig Benke Imrétől tanultam a Vasutas Zeneiskolában szaxofonozni. Később a jazztanszakon Siliga Miklós volt a tanárom, itt 1979-ben diplomáztam.

Volt olyan szaxofonos az idősebb generációból, akivel volt valamilyen kapcsolatod, akitől esetleg tanultál?

Nekem nagyon jó kapcsolatom volt Lakatos „Ablakos” Dezsővel. Amikor Münchenben éltem, Dezső szinte ott lakott nálam. Egymásnak adtuk át a munkákat. Nekem akkor már sokkal több összeköttetésem volt, mint neki, mert én már régebben voltam Münchenben. Ő aztán elkezdett tanítani abban az iskolában, ahol előtte én tanítottam. Nagyon sokat voltunk együtt azokban az években.

Hogyan alakult meg a Kis Rákfogó együttes?

Füsti Balogh Gáborral először tizenhat évesen találkoztam a Fáklya Klubban. Annak idején azok a fiatal cigánygyerekek, akik az OSZK-ban tanultak, mind oda jártak gimnáziumba. Én Füstivel jártam egy osztályba. Akkoriban fenékgig érő hosszú haja volt. Akkor még nem játszottunk együtt, még he-

gedülni tanultam. Rá egy évre, amikor elkezdtem szaxofonozni, megismerkedtem „Pecek” Lacival, Kunu Lacival, és megalakítottuk a Kis Rákfogó nevű zenekart, akikkel '77-ben megnyertük a *Ki mit tud?*-ot. „Pecek” Laciékhoz jártunk fel majdnem mindennap próbálni. Az egész Mátyás tér feljárt oda hallgatni minket. Ültek az ágyakon, mentek a viccek, a nagy „ájulások”, a nevetések. Nagyon jó volt.

Abban az időben éjjel-nappal Herbie Hancockot hallgattuk, főleg a *Headhunters* lemezt, és megpróbáltuk leszedni. Később elkezdtünk saját számokat is írni, különösen Füsti. Ő volt a zenekar vezetője. Így aztán elment egy kicsit más irányba a zenénk ettől a „hancockos” világtól, így lett az együttesnek egy egyéni hangzása. Füsti Hancock mellett nagyon szerette Oscar Petersont és Bill Evanst is. Amikor megnyertük a *Ki mit tud?*-ot, Füstit, „Pecek” Lacit és engem felvettek a jazz-konziba.

Hogyan jött az ötlet, hogy Kis Rákfogónak hívják a zenekart?

Nekünk ők voltak a nagy példaképeink, a „nagy” Rákfogó, Szakcsi, Babos meg a többiek. Ők vittek magukkal minket játszani mint előzenekart. Miután ők voltak a Rákfogó, minket elkezdtek Kis Rákfogónak hívni. Ez aztán rajtunk is maradt.

A Kis Rákfogó után hogyan alakult a pályafutásod?

Azután elkezdtem másokkal is játszani – Pege Aladárral, Kőszegi Imrével, azokkal, akik akkor a hazai jazzélet krémjének számítottak. A nyolcvanas évek elején elkerültem Magyarországról. Toto Blanke német gitáros 1979-ben fellépett a Szegei Jazz Napokon, ahol hallott engem játszani, és elhívott a zenekarába. Akkor még nem éltem kint, csak ha volt buli, akkor mentem ki játszani. Annak idején ez nehéz volt, mert Németországba vízum kellett, és az útlevelemben ablakokat kellett kérni. A katonaságtól is kellett engedély, hogy kimehessek.

Ezután Magyarországon megalapítottam a Baci-lus nevű együttest. Ebben először Gárdonyi Laci zongorázott, Tiborc András bőgőzött, Gritz Péter dobolt. Ezzel a zenekarral csak saját szerzeményeket játszottunk, főleg Gárdonyi Laci és az én számaimat. Később Tiborc helyére Vasvári Pali jött bőgőzni, és Szende Gabi jött dobolni, mert Gritz kiment Párizsba. Ez az együttes pár évig működött, de aztán Gárdonyi Laci kiment Amerikába a Berklee-re, és én is eljöttem Magyarországról. Abból a zenekarból Vasvári Pali kivételével mindenki külföldre ment. Én akkoriban egyfolytában disszidáltam. Valahogy el akartam jönni Magyarországról. Kijöttem, és amikor ez nem úgy sikerült, ahogy szerettem volna, akkor hazamentem, aztán megint eljöttem, majd megint visszamentem.

1981-ben játszottam a Debreceni Jazznapokon. Michael Brecker is fellépett ott, és küldött nekem egy cédulát, amire ez volt írva: „You play great!” [Óriási, ahogy játszol! – a szerk.] Természetesen

személyesen is találkoztam vele. Lejött a jam sessionre, be is szállt játszani, még dobolt is. Ezután elég sűrűn tartottuk a kapcsolatot, egészen a haláláig. A halála előtt három héttel is kaptam tőle egy e-mailt, ami a mai napig is megvan. Azért írt, mert akkor fejezte be az utolsó lemezét. Amikor itt játszott a környéken, vagy én voltam Amerikában, mindig találkoztunk.

Aztán '82-ben kerültem ki Németországba Toto Blankén keresztül, akkor már itt is éltem. Abban az időben nagyon ment Toto Blanke zenekara, az Electric Circus, nagyon sokat muzsikáltunk. Főleg Toto szerzeményit játszottuk, ez egy elektronikus zene volt. Akkor még nem voltak olyan fejlettek a szintetizátorok, de neki már akkor volt gitárszintetizátora.

'86-ban Magyarországon voltam másfél évig, megalakítottuk a Things együttest László Attilával, Solti Jánossal, Lattmann Bélával, Csanyi Zolival és Horváth Kornéllal. Ezzel a zenekarral felvettünk két lemezt, mind a kettőt külföldön. Ebben az időben tanítottam a jazztanszakon is.

Ezután egy másik zenekarba hívtak ki Németországba, a pozanos Peter Herbolzheimer big bandjében játszottam egy ideig. Aztán elmentem Münchenbe, ahol sokat muzsikáltam mindenkivel, Barbara Dennerleintől kezdve Charly Antoliniig. Ott nagyon jó volt akkoriban a zenei élet. Münchenben voltam '91-ig, onnan elmentem New Yorkba, ahol két-három évig éltem. Azért közben időnként visszajöttem Németországba. New Yorkban

ismertem meg Al Fostert és azokat az amerikai zenészeket, akikkel mai napig játszom. Akkor egész más világ volt még New Yorkban. Michael Brecker is sokat segített nekem mindenben. Amerikában készítettem el a *Different Moods* című első önálló lemezemet Anthony Jacksonnal, Terri Lyne Carringtonnal és Jim Bearddel. Ez fúziós zene volt, '91-ben jelent meg a lemez.

1993-ban hívtak a frankfurti rádió big bandjébe egy állandó állásra. Azóta itt élek, a H. R. Big Bandnek vagyok a szólistája. Természetesen emellett mindig vannak saját projektjeim. Megpróbálok minden másfél évben egy új lemezt piacra dobni. Amellett, hogy játszom, különböző jazziskolákban szoktam master classokat és egyhetes workshopokat tartani.

FÜSTI BALOGH GÁBOR

Jazz-zongoraművész (1958–1988)

„Minden idők egyik legtehetségesebb zenésze volt.”

Tony Lakatos

KUNU LÁSZLÓ

Füsti Balogh Gábor nekem gyerekkori barátom volt. Éjjel-nappal együtt voltunk, együtt nőttünk fel. Sokat maradtunk ki együtt mi négyen – Füsti, Lakatos Tóni, „Pecek” Laci és én. Ami gázsit kaptunk, azt rögtön eleltük. A becenevét édesanyja után kapta, őt becézték Füstinek. Sokat feljártam Füstiehez, hogy ketten megnézzünk számokat. Egyszer találkoztunk zenészekkel, azok mondták neki, hogy „de meghíztál, Füsti”. Ő erre mutatta a kezét, és mondta, „így is meghíztam”. Ezzel azt akarta mondani, hogy a tudása is sokkal több lett. Nem lehetett neki olyat mondani, hogy ő arra ne vágott volna vissza. Az OSZK Stúdióban Csík Gusztitól tanult, de emellett Szakcsi is tanította, aki a nagybátyja volt. Egy ideig járt a jazztanszakra is. Kisgyerekként még nem látszott, hogy mekkora tehetség, de egyszer csak úgy kiforrta magát, úgy berobbant a fiatal zongoristák közé, hogy nem mertek leülni mellé zongorázni.

Gabi nagyon vidám természetű srác volt, nagyon szeretett zrikolódni. Pláne muzsikussal, azokat két percen belül ledarálta. Ami a szívéen, az a száján volt. Nem érdekelte, hogy épp kivel áll szemben. Ez időnként rossz is volt. Például az OSZK Stúdióba a kategóriavizsgára úgy ment be, hogy „jöttem az »A« kategóriáért”. Ezután csak azért is csak „B” kategóriát kapott. Ezzel persze lejjebb hagyott, amikor idősebb lett.

Aztán elkezdett vendéglátózni. Először csak pár számot tudott, de egy éven belül komoly vendéglátós műsora és komoly vendégköre volt. Rengegetet járt Kórodi Ivánhoz és más neves zongoristákhoz tanulni, írogatta le a számokat szöveggel együtt. Ő mindig szólóban játszott, és énekelt is. A Szép Ilonka nevű helyen játszott a leghosszabb ideig, oda jártunk őt hallgatni. Abban az időben Torma Rudi és Kórodi Iván voltak a sztárok az éjszakában.

Egyszer játszott valahol vendéglátóban. Bejártak oda Szakcsi, Babos, Csík Guszti, Balogh „Csibe” Jenő. Füsti nagyon szerette „Csibe” Jenőt. Természetesen mindenki bezállhatott játszani. Amíg a többiek zongoráztak, ő felhergelte magát. Először Szakcsi szétszedte a zongorát, aztán Csibe is, és Guszti is. Ezután Füsti felállt az asztaltól, és azt mondta, hogy „most olyat zongorázok, hogy a szívetek leszakad”. Leült, és akkorát zongorázott, hogy utána síri csend volt, mindenki elájult. Szegény nagyon fiatalon, harmincévesen halt meg. Úgy tudom, hogy tüdőgyulladásra volt, amit elke-

zeltek, és tüdőembóliát kapott. Pont aznap mentem külföldre, amikor megtudtam, hogy meghalt. El voltam ájulva, először azt hittem, hogy valaki csak kitalálta az egészet.

LAKATOS „PECEK” LÁSZLÓ

Gabi gyerek korában a Diószeghy Sámuel utcában lakott. A Baross utcában volt egy táncstúdió, oda jártunk föl, ahol ő egy rockzenekarban is játszott.

Mi Gabival sógorok is voltunk, mert két testvért vettünk el feleségül. Így egy család lettünk, de ez nem számított, mert nekünk a gyerekkori barátság többet ért, mint a sógorság. Együtt volt az esküvőnk és a lagzi is.

Füsti egyik nagyapja Szakcsi Dezső, az ország egyik legjobb csellósa volt. A családjában mindenki zenész volt, csak az apukája nem lett muzsikus. Először egy sima zeneiskolában tanult zongorázni. A klasszikus zene is jól ment neki, de hamar átnyergelt a jazzre.

Amikor megszülettek a gyerekei, vendéglátózni kezdett, a jazzből nem tudott megélni. Többször volt külföldön. Nem hosszú időkre, mert nem tudott hosszabb időt eltölteni külföldön. Sokat muzsikált a Városkapu nevű bárban, onnan ment a Kis Moulinbe, ahol haláláig muzsikált.

Félrekezeltek az orvosok. Még a saját lábán ment be a Vas utcai kórházba, ahol rossz volt a lift, és gyalog felment a második emeletre. Ott rosszul lett, és egy óra múlva tüdőembóliában meghalt.

LASZLO GARDONY
(GÁRDONYI LÁSZLÓ)

Amerikában élő jazz-zongoraművész, zeneszerző.
A világhírű Berklee College of Music professzora.

Én lekéstem egy vonatcsatlakozást a kaliszi zongoristaversenyre menet. Ez már Lengyelországban történt, így az egyetlen lehetséges megoldást választottam: autóstoppal mentem tovább Kaliszba. Egy nappal a verseny megkezdése után érkeztem meg. A verseny kétfordulós volt, az első fordulót így lekéstem.

Aznap este Füstí meghívott vacsorára. Lementünk a szálloda éttermébe. Véletlenül a zsűritagok is ott ettek egy másik asztalnál. Nagyon mosolyogtak a Füstire, és azt is lehetett látni a viselkedésükből, hogy már eldöntötték, kiknek fogják adni a díjakat. Akkor mondta nekem Füstí, hogy ő úgy érzi, hogy megnyerte a versenyt. Ez nem tűnt nekem gizdának, csak optimista, „pozitív gondolkodásnak” a szemmel látható jelekre alapozva.

Én Füstit fiatal-felnőtt korunk óta ismertem. A szüleim lakásától két házzal arrébb – a Pecek család lakásában – gyakoroltak a Kis Rákfogóval. Hallottam őket a nyitott ablakon keresztül. Tetsetzt, és egyszer átmentem megnézni, hogy kik ezek a zenészek. Aztán sokkal később a Kőszegi együttesben váltottuk egymást: Gárdonyi, majd Füstí, majd megint Gárdonyi.

Vissza Kaliszba: Szóval jól elröhögcséltünk Füstivel az étteremben, pezsgőztünk. Füstí fizetett azzal

a meggondolással, hogy majd az első díj nyere-
ménye fedezi a költségeket. Még a zsűritagok asz-
talához is átküldött egy üveg pezsgőt. Én úgy
gondoltam, hogy azzal, hogy az első fordulót le-
késtem, diszkvalifikáltam magam a versenyből.
Így inkább csak a pezsgőzésre koncentráltam.

A következő nap volt a második forduló. Ott
a szervezők váratlanul odajöttek hozzám, és meg-
engedték, hogy a második fordulóban én is játsz-
hassak. A viselkedésükből az derült ki, hogy ezt
a játéklehetőséget csak „vigaszdíjként” adják – ha
már eljöttem, legalább felengednek a színpadra –,
nem szándékoztak a verseny részesének tekinteni.
Ez a véleményük megváltozott, amikor meghal-
lottak játszani. A fennmaradó legmagasabb he-
lyezést, a negyedik helyet odaadták nekem. Füstí
lett az első, Pleszkán a második, és egy lengyel
gyerek harmadik.

Pár évvel később, 1987-ben, amikor már Ame-
rikában éltem, első díjat nyertem a Great American
Jazz Piano Competitionön, amit Floridában ren-
dezték, és alkalmat adott nekem száztízezer ember
előtt játszani. A kaliszi verseny körüli események
egy jó hangulatú Rejtő-könyvszerű kalandként
maradtak meg emlékezetemben: barátság, kis hó-
hányás Füstí részéről, vidám este, meglepő fordú-
latok és jó zene.

Egy dolgot sajnáltam mindig, hogy szegény
Pleszkán Fricit nem vettük bele a pezsgős esténk-
be, pedig ő is ott volt az étteremben egy másik
asztalnál. Nagyon tehetséges fiú volt, és tragikus,

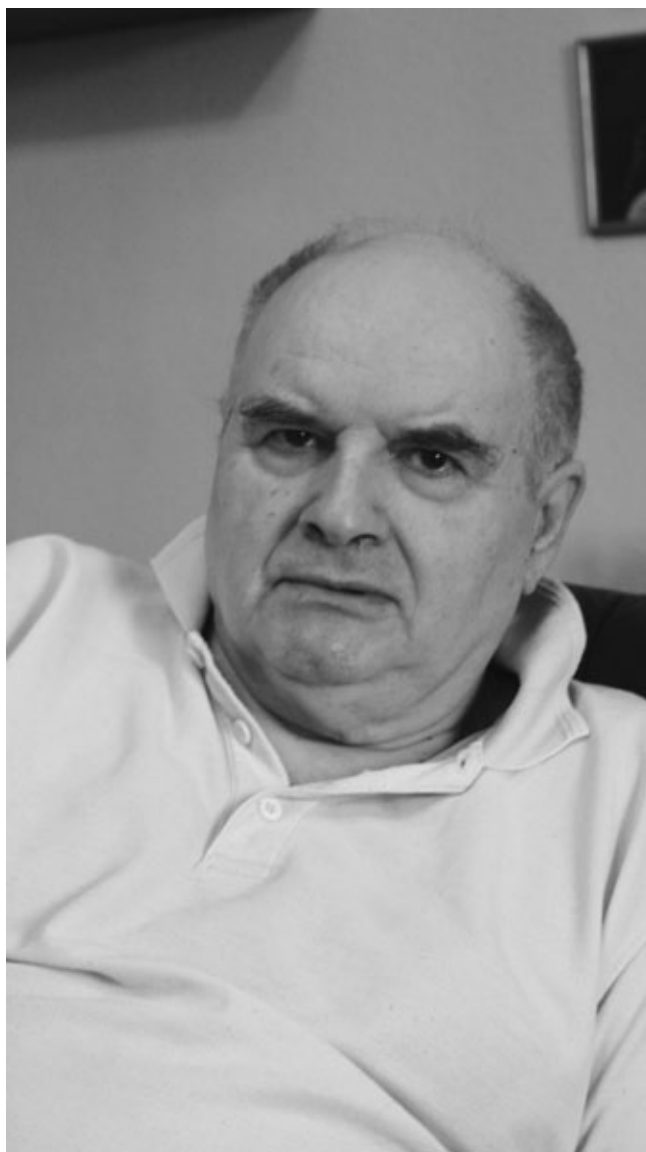
hogy milyen módon fejezte be életét. Lehet, hogy kirekesztettnek érezte magát aznap este, de sajnos közte és Füstí között nem volt jó kapcsolat, csak feszültség és rivalizálás. Én pedig nem igazán ismertem őt.

1998-ban Malosik Róbert egy zongoristaversenyt szervezett Budapesten Füstí emlékére, és a segítséget kérte az első díjjal kapcsolatban. Ekkor már professzorként dolgoztam a Berklee College of Musicban, és sikerült teljes tandíjmentességet szerezni a nyári öthetes tanfolyamra annak a versenyzőnek, aki a győztes lesz. Ha a pezsgős vacsoráért nem is fizettem, de így tudtam tenni valamit Füstí emlékének fenntartásáért.

ΚΕΡΕΚ

Orszáczky „Jackie” Miklós
(László András fotója)

Szakcsi Lakatos Béla

Jávori Vilmos

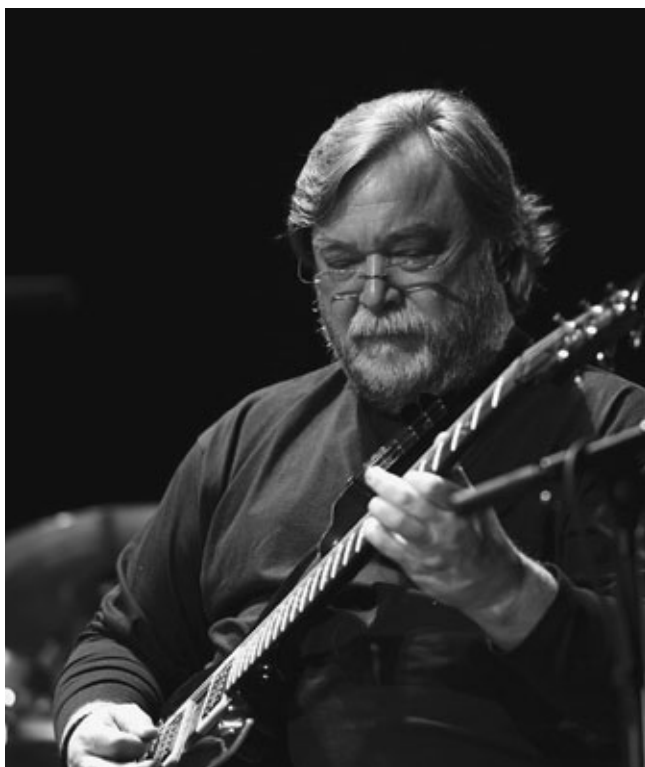
Lakatos „Bögöly” Béla a Ceglédi Jazzfesztiválon
a Bajtala Trióval, 1967-ben

Lakatos „Bögöly” Béla

Yehudi Menuhin és Kathy Horváth Lajos

Babos Gyula

Kőszegi Imre

Ráduly Mihály (fotó: Stekovics Gáspár)

Németh János

Kunu László Chick Coreával

Lakatos „Pecek” László

Tony Lakatos (fotó: Gerhard Richter)

Kis Rákfogó együttes:
balról:

Kunu László, Füsti Balogh Gábor, Tony Lakatos,
Johnny Lambizzi, Lakatos „Pecek” László,
Dely László

TARTALOM

Előszó	7
Orszáczky „Jackie” Miklós	9
Szakcsi Lakatos Béla	35
Jávori Vilmos	43
Lakatos „Bögöly” Béla	51
Kathy Horváth Lajos	57
Babos Gyula	73
Kőszegi Imre	85
Ráduly Mihály	101
Németh János	121
Kunu László	129
Lakatos „Pecek” László	137
Tony Lakatos	143
Füsti Balogh Gábor	149
Képek	155

FROKK

Fővárosi Roma Oktatási és Kulturális Központ

1088 Budapest, Szentkirályi utca 7.

www.frokk.hu

Felelős kiadó Kathy Horváth Lajos

Felelős szerkesztő Halper László

Szöveggondozás, tördelés, borító:

Bornemissza Ádám

Nyomtatás: László András és Társa Nyomdaipari Bt.

Budapest XX., Szarvas utca 8.